

Sala R
Gab. 53
Est.
Tab. 54
N.º 4

R
54
4

En

(A) - 56 - 1

MVSSIS DICATVM

ANTONII
LODOVICI ME-

dici Olyssipponēsis Pro-
blematum libri quinque opus
absolutū, & faciendū, & ua-
rium, multijugaque erudi-
tione refertissimum.

30353

OLYSSIPPONE.

M. D. XXXIX.

DIVO ET INVICTISSIMO LV
SITANIÆ REGI, ARABIÆ, PER-

sia, India, Aethiopia, Mauritania, & Oceani maris longe lateq; domi-
no, & religionis nostræ adversus fidei hostes: acerrimo propugnatori, Ioan-
ni huius nominis tertio principi semper augusto, Antonius Lodovicus me-
dicus Olyssipponensis. P. S. D.

CONSVETVDO ESTIAM
pridem recepta SERENISSIME
princeps, & olim à doctissimis quibusq; usurpata,
ut literarum cōmentationes suas in vulgus daturi:
eas principibus uiris nuncuparent, ut eorum pa-
trocinio fultæ, omnibus hominibus commendatio-
res essent. Sic Plutarchus Traiano apophtheg-
matū libros & politica iscripsit. Sic Seneca Ne-
roni, Iuuenalis Domitiano, Vergilius Augu-
sto, Constantino Lactantius, Isocrates, ad Ni-
coclem regem, & Aristoteles ad Alexandrum, rhetorica & librum de mun-
do, & alij alijs sua uolumina & opera dedicarunt. non adeo ob gloriam & famā,
quā illorum existimationi accessuram putabant, sed etiam quia ea dicatura maiorem
auctoritatem habitura sua scripta sperabant, si illis fuissent inscripta, qui dignita-
te cæteris omnibus præstarent. Nam quemadmodum quæ sunt in edito & sublimi
loco posita, præclarius ab omnibus conspiciuntur, ita sanè egregie suis rebus consu-
luisse uidentur: qui regibus suas lucubrationes & ingeniorum labores consecrarunt.
Multa preciosa ideo existimantur, quia templis sunt dedicata, & locus interdum
nonnullos commendat, quemadmodum Themistocli obiecisse Seriphium quendam
narrant, quod non sua sed patriæ claritudine tantus euasisset. Atq; huc spectare
Platonis illud mihi utique persuadeo, qui tū demū beatas fore res publicas asseruit,
si aut philosophi imperarent, aut imperatores philosopharentur. nimirum signifi-
cans tum probe res humanas mortaliumque habituras, si qui excelsio solio sunt consti-
tuti, literis & ingenijs fauerēt. atq; eo etiam pertinere putandū est, quod libro edito,
Plutarchus scripsit, oportere philosophos cū principibus cōuersari. Sūt enim libri
etiā ea rōne ab ijs sanè legēdi: (ut Demetrius Phaleræus monebat) quia ea quæ ami-
ci regibus, uel timore, uel metu, ne in offensam eorū incurrant, dēre prætermittūt,
& omnia in ijs late scripta deprehenduntur. Huc accedit quod cum immortalitatem
aurum ferme principes exoptare soleant (nullam enim aliam mercedem, præter hanc
laudis

us op^a Authores
us p^a hōm^a dēd^a
us

Platonis dicta

laudis & gloriae summa rerum potestas uirtusque requirit.) Haec non aliunde certius quam ex literarum monumentis sub inde peti potest. Atheniensium, Romanorum, & Lacedemoniorum res gestae, non maiores profecto apparent: quam illas actorum & annalium scriptores uideri uoluerunt, qui si non fuissent, illorum praecleara facinora una cum tempore intercidissent, & omnem memoriã longa aetas oblitterasset. Hinc nobilis illa uox *Alexãdri ad sepulchrũ Achillis*. O foelicem iuuenem qui talẽ tuã uirtutis praecone habere meruisti. idẽ deuicto Dario & scriinio praeciosissimo inuẽto, cum uarios amici eius usus praescriberent, seruandis *Homeri* libris dedicauit. Cumquẽ nuncius quidam ad eum alacer festinabundusque properaret, quid tantopere inquit festinas, nunquid *Homerum* reuixisse mihi narras? qua uoce se nihil aliud aequè cupere testatus est, quam sibi contingere scriptorem, cuius beneficio illius famigeratissima gesta immortalitati traderetur. Atque ut propius accedam, tum demum in urbibus plurimi & doctissimi uiri passim emergunt, cui illis regum fauor non deest. & ut egregie idem *Plutarchus* in praecipis connubialibus scribit, cum doctos & sapientes principes fouent, amant, alunt, tuentur, tum & illos ornant, tum uero ab illis honestantur. Et ut breuibus dicam *Alexander* tantus euasit: quia *Aristotilem* habuit praecceptorem, cui tantum tribuebat, ut illi plusquam *Philippo* parenti debere se fateretur: quia ab hoc uiuendi, ab illo, autem bene uiuendũ munus accepisset. Idem tantum litteras philosophiamque diligebat, cum & *Asiam* subegisset, & ob animi fortitudinem singularem, & fortunã quã illi semper benigno pollice arrisit, omnibus admirabilis haberetur, ut grauius ad *Aristotelem* cõ quaestus sit, quod libros de physico auditu edidisset. Non recte (inquit) fecisti, quod auscultatorios tractatus quibus à te edocti sumus, palã facere uoluisti. Nos enim alijs praestare litteris magis uolumus, quam armis & rerũ copia. Ego igitur inuictissime princeps, illorum quos supra recensui, exemplũ secutus, nõ cõmittendũ mihi putauit, ut libris problematum quos, diligentia, studio, plurimis laboribus sedulo comparauerã, te in patronũ nõ aduocarẽ, cuius diuino numine fulctũ opus, perinde ac sub orci galea cõstitutũ, in hominũ ora prodire nõ erubescat, & laceratũ, calũniatorum, uiligatorũquẽ demorsus effugiat, qui instar canũ qui oĩbus ignotis allatrãt, carpũt quod non intelligũt, damnant quod ignorãt, reprehendunt quã ipsi facere ne persomnium quidem potuissent. magistri & censors haberi uolunt, antea quam discipuli esse coepissent. Nec sum tam mentis inops: ut ea qua *A Epicurus* insania teneat, qui se imortalitatẽ ijs dare gloriabatur, ad quos scribebat. nullũ tã graue & doctissimũ opus esse potest, quod te dignũ aequè, aut par tuĩs meritis futurũ sit minus. Sed quid faciã? uideo personarũ maximã inaequalitatem. Tu Rex & regum quidem maximus (ut ego sane censeo) es. nos numerus quod aũnt sumus. Sed

amens uis
praecceptor

EPISTOLA NVNCVPATORIA.

re dicere ausim, quid quid à tuis agitur id totum tuum est. Tu omnium fortunarum, & corporum etiam nostrorum dominus. Subditis impensius fauent reges, ut caput cæteris membris. non est aliquis cui illi non bene uelint. inter mortuos censeri debet, si quis sit, quem odij rex prosequatur. ita etiam optimo iure omnia tibi debentur, quæ ipsi produximus: qualiacūq; sint. spero tamē hominibus maxime placituræ, præsertim cum tibi dicata fuisse cognouerint. Romani uates ad famosissimum templum pacis sua opera conferebant, ego tibi principi sanctissimo meas hæc cōmentationes consecrare uolui. ueneficia mea hæc sunt, utinam & uigilias quibus constituerunt, subinde afferre possim. Dū hæc musitamur pluribus horis uiuimus, profecto enim uita uigilia est. Tu igitur maxime & iucundissime princeps hanc opellā nostram: qua fronte à pauperculis hominibus paucula thuculi grana, aut corollas uarijs ex floribus quos producit ager contextas diui suscipere solent, alacer lætusque suscipias. Cū ad dominici tabernaculi constructionem multi multa deportarent & pro se quisque pro sumptu & opibus afferret, alius aurum, alius argentū, alius purpuram, alius byssum retortam, alius hyacinthum, alius coccum, alius sericum adduceret. qui pauperiores erant, caprarum pilos ad opus etiam necessarios, ut ex hijs cilitia fierent, quibus opera tabernaculi tegerentur, domino iubente defferabant. Apud gentes mola tantum salsa litant: qui nō habēt thura. Nemini fuit uitio deos colere quo quo modo possit. Artaxerxes haustam utraque manu ex proximo flumine aquam à rustico hilaris accepit. Et pauperculam anum quæ duo minuta intulit, non minus dedisse scriptura commemorat, quā eos quā amplissima donaria in Gazophylaxium intulissent. Sat dedit ille qui dedit omne quod habebat. Tu quoque si hoc quod munerarium tibi dicatur opus, placido sinu exceperis, erit is laboris nostri fructus uberrimus, & quid quid nostrū deinde parturire & efficere ingenium possit, id totum ad tui nominis claritudinem conferemus.

Epigramma auctoris de libris suis.

Quod sim mortalis noui, quod uixque diurnus.
 Quod quæcunque cito me leuis aura feret.
 Sed tamen abstrusas rerum cognoscere causas
 Dum studeo, & musis otia semper ago,
 Non tango terram, liquidas sed elapsus in auras
 Assideo diuis, compleor ambrosia.
 Non fato ueniente cadam, multosque secutus,
 Ignotum longa neque ero nocte caput.
 Sed cum uicturis uiuam per secula chartis,
 Cum maneat semper: nomen in orbe meum.

AD LE.

AD LECTOREM PRÆFATIO
AUCTORIS.

Problematum libros: opus iã ante aliquot annos apud me natũ, nũc temporis otium adeptus: proxima foetura, in cõmune bonum in uulgus edere constitui. Bonum nanque quanto communius: tanto melius, diuinius autem, si commune fuerit & ciuitati, & gentibus, ut primo moralium Aristoteles ait. Olim cum per omne scriptorum genus circunvolitarem, gaudentemque ueluti hac peregrinatione animum, per græcorum amoenissima & disertissima commentaria traducerem, ex selectissimis quibusque, exactissima quæque & exquisitissima decerpebam, & problematũ in star in librum regerebam, quæ præclara imprimis, & egregia præ cæteris uidebantur. Itaque (quod dictu arrogans & superbũ ne sit) ingenio, copia, & omnifaria lectione fretus, hoc opus congessi, rebus opulentum, sententijs graue, dictione minime infacundum, quod breuibus pagellis scientiarum q̄ plurima & pœnitissima archana complectitur, quæ alioquin longo tempore, multis laboribus, non mediocri sumptu: ex libris longe diuersissimis, haurienda forent. Igitur quicũque uolet modica legere, multa scire breuiter: hunc (ni fallor) non pigebit, in huius nostri operis lectione, fuisse uersatũ. Auctores quos in hoc concinnando opere secutus sum: græci fuere, atq; ij imprimis Galenus, Proclus, Plutarchus, Plato, Aristoteles, Alcinous, Alexander, diuus Dionysius, & alij innumeri, quod ideo dixerim, ne quis nos propriam gloriam negociari arbitretur. Enimvero hoc quoque sciendum est, quod problema ut hic assumimus, tunc constat, quando rei manifestæ causa quæritur ignota. ut si quæramus propter quid dentium congelationem ab acidis fructibus factam portulaca persanat? uel propter quid uentres hieme calidiores? uel cur Ægyptus calida regio, frigida uina producat? & alia id genus. priora ita quidem sese habere significamus, sed causam perquirimus. Cõsimili modo Galenus librum edidit de dubijs motionibus in quo motuum qui sunt manifesti & expositi ut sternutatiõis, linguæ, palpebrarum, & aliorum id genus obstrusas & minime conspicuas rationes inuenire conatur. Proinde qui diffiniunt problema esse quæstionem dubitabilem, non recte diffinire uidentur. cum hic tantum causa dubitetur, non res ipsa. Porro hæc dictio an qua in solutionibus problematũ frequenter utimur, non dubitantis sed affirmantis est nota. Nam in hoc quod ab Aristotele & a plerisque uiris alijs disertissimis factitatũ est, sequi uolumus. qui talem dictionem in responsionibus perpetuo adhibent. Aristoteles enim hac uoce. e. cui hæc latina an respondet, in solutionibus utitur, quæ

PROBLEMAT. ANTO. LOD. ☞

ambo asserendi utique vim habent, cum in respondēdo ponuntur. ut si quæram, propter quod nonnulli carpunt bonas literas, & dicam, An quoniam nunquam didicerunt, uel grece. e. oti oude pote emathon, per inde est ac si dicatur, utique uel certe, uel profecto hoc ideo fieri, quia nunquam didicisse eos contigit. Proinde qui aiunt ab Aristotele in Problematum præclaro opere, omnia dubitata, nihil assertum, hij mea sententia longe sane aberrant.

Hæc te lector admonuisse uolui. Omnia boni consule & bene uale. Mox quinque libros de occultis proprietatibus, deo fauente in gratiã omnium studiosorum edemus:

in quibus aleam (quod aiunt) iecimus. Et quantum studio, ingenio, & lectiõe uaria cõsequi potuimus, tantum in se continent. quod opus est absolutissimum (si quodpiam aliud.)

omnium quæ a nobis hæctenus

prodierunt, iterum diu

Vale.

Ex ædibus nostris Olyssipponæ decimosexto kalendas Decemb.

Epigramma in detractorem. ☞

Esse negas nostris: mentem famamque libellis.

Atque ideo carpis, tu meliora face.

Sed scio non possis, nec si te ruperis. ergo

Vel lubens laudes nostra, uel ede tua.

Cras fiet hoc inquis: dic quando cras erit istud?

Sera nimis lux est crastina: scribe hodie.

Iam cras hesternum consumpsimus, ecce aliud cras.

Tempus erat te iam liuide amice legi.

An mortem expectas: tua ut post funera quondam,

Edant hæredes, eia age iam morere.

ANTONII

ANTONII LODOVICI MEDICI 4
OLYSSIPONENSIS PROBLEMA

TVM LIBRI Q VINQ VE, Q VI CONTINENT SE
CTIONES DECEM ET SEPTEM.

LIBRI PRIMISECTIO PRIM A,

continens nonnulla quæ hominem concernunt.

VR HOMO PARVVS
mundus à ueteribus appellatur? An quia etiam
ipse mūdus animal quoddam est, marisque & foe
minæ natura àbigua præditus dicitur, (ut apud
Philostratum Hiarcas) quod ipse seipsum inies
cōprimensq; mūdus, in seipso tū patris tū matris
opera, muniaq; obit & adimplet. Vnde Aegy
ptij absurdum & temerarium putat, cælum mas
culo noīe nuncupare, quod generatio lune solis,
& reliquorum siderū in seipso perficiatur, quod

Aegyptij nomine ma
mūdum, absurdum
appellari, asseuerat.

foemineæ naturæ est opus. Quod si mundus animal est, quod inde satis patet, quia oīa
discurrens uiuificat, nihilque est quod ab illo uitam non sortiatur, non abs re homo
minor mundus dicatur. An quia omnia quæ in maiore illo orbe conspiciuntur, hæc
eadem etiam in homine adsunt. Sūt in cælo sidera & sol ipse aureus, dulcissimū mit
tens mortalibus lumen. sunt item in nobis luciferi oculorum orbis: binaq; lumina pu
rissima atq; nitidissima luce fulgentia, quæ in alto atq; sublimi specula posita: uia
nobis commostrant, & quid fugere quid ue sequi expediat ostēdūt. Sūt etiam in no
bis quatuor humores, elementis quibus cōstat mundus, proportionem respondētes. Est
atra bilis, hypostasis & grauissimū quod in cruore est, terræ sua grauitate propor
tionalis. Refert ignē suo ardore flaua, est aeri sanguis suo calore & humore pro
ximus, aquam pituita suo candore & insigni frigiditate representat. Quin & ceu
æther quidam caput in nobis est. aeri pectus thoracisq; particula iure accommodan
tur, in quibus animæ canales & uitæ spiracula (qua itque reditq; reciprocus aer)
continentur. Cum mari uenter similitudinem gerit, eo q; in illum per inde ac in quē
dam gurgitem poculenta & esculenta quæcunq; haurimus, & totius corporis humi
ditates illuuięque incumbunt, & saburrantur. Iam pedes sua immobili firmissimæque
stabilitate corpori fulcimentum baculationemq; ut erectus homo persistat, præstāt.

a iij

Quæadmodum

Quæadmodum tellus manens immobilis (quæ ob id q̄ alijs stationis mansionisq̄ sit causa: estia uestaque nūcupatur) cunctis quæ mouentur: quo innitatur concedit. Est præterea illic cælorum numerus qui eximias vires inferioribus infundit. Nō desunt in nobis quatuor principalia uiscera cor scilicet & iocinus, & cerebrum, & prolifici testes mirificū principatū in tota corporis sorte obtinentia. Correspondet aplani cor nobilissimum uiscus. ut enim illius influxu subtracto: mox mundi machina corrueret: sic si cor aliquid pateretur, ne momēto quidē tēporis uita nobis staret. Quāuis hoc unum intersit, q̄ cælū & suprema illa corpora: non ideo lucē & caloris beneficium, & alia mille munera mortalibus impartunt, ut inde aliquid commodi referant, cor autem si membris alijs sanguinem elaboratum, & spiritum uitalem contribuit, magnam quoque ab illis utilitatem percipit. Et ueluti in uniuerso: quo quid in entium ordine nobilius est, eo supremo illi corpori proximiorē locum obtinuit: ad eum modum quo membrum aliquod in corpore nobilitate præstat, eo cordi uel secundum situm magis adhæret, uel per uasa totius corporis cōmunia illi magis connectitur. Quis illud intersit, q̄ illic uiliora à nobilioribus contegantur, in nobis autem quo artus magis præcellunt, eo inter corpus sub aliorum custodia reconduntur. Et ueluti sine omnibus suis partibus mundus constare non potest, ita nec carnem uel oculum, uel cartilaginem, uel pinguedinem, uel aliam quācunq̄ particulam corporis offendas, quæ se sola uitā sustentet. Et sicuti in ingenti illa mundi compage eadē sunt ortus & interitus causæ, quia ut inquit Plato omnia à seipso in seipsum, & agens, & patiens, & corruptionem, & alimoniam sibi ipsi sui ipsius præstans mundus ex arte cōstitutus est. Ad eū modum facultates naturales quibus uitam tuemur, si aut quod non oportet, aut minus magis ue q̄ expediat, uel trahant, uel retineant, uel alterent, uel pellant, nobis excidium & internitionem minantur. An uero propter mirificam partium posituram, & elegantissimum decus microcosmus potuerit homo appellari. Ut enim in grandi illo mundo nihil est, quod non pulcherrimo ornatu cōstructum sit (unde illi nomen impositum) & quod non mirificam bonitatem, sapiētiam, & potentiam opificis (quem demiurgon uocant) non ostendat, ita in corpore nostro nulla est tam abiecta, & uilis particula, quæ aut melius construi, aut decentius collocari possit. Si enim solē præstantissimū & lucidissimum diei astrum uilissimo pedi conferas, nec illum præstantiori loco poni potuisse, nec hunc alia q̄ ea qua nūc positus est regione debere cōstitui, liquido cognosces. Ut enim ille si stationē qua nūc luna est occuparet, omnia radiorū iaculis urerentur. Aut si ad Pyroentis Phaetontis ue, hoc est uel ignei Martis, uel lucidi Iouis locū poneretur, omnia frigerent: sic nec pedi præstantior locus q̄ imus, ut toti corpori fulcimentū præstet, assignabitur

assignabitur: nec inferiorem minusue sibi aptam constructionem, & apparatus, quæ uel cerebrum, uel oculus, uel quodcunque aliud nobilium, pes est sortitus. An non propter has causas parui mundi appellationem homo commeruerit, cum æquo parique iure bruta quoque animantia, parui quidam mundi dicerentur. (quod nullus unquam uel mutire ausus est.) Sed quoniam ueluti in magna illa mundi uniuersitate, unus deus princeps & rector est, qui uolatilem (ut in Lyceo disputantes aiunt) currum impellens, totam hanc molem imperio regit, atque moderatur. Ita & in nobis intellectus & ratio præsidet, quæ sublimi solio & alta corporis arce (ceu quidam puppi in summa gubernator) residens, sceptrum tenet, & iura dat hominibus: quibus uitæ actiones functionesque exerceant, cuius beneficio in deos quosdam immortales, non iam caducos & mortales homines euadere possumus. Quamuis hoc sit discrimen: quod supremus ille mundi opifex & auctor separatus, subtractusque est. Nec si dicamus quod per omnia migrat, & quod omnia sunt deo plena, compita, & omne foris, (ut Aratus) abunde aut satis dicimus, quo infinitas illa quæ super omnia est, & cuncta complectitur, comprehendatur. At intellectus noster materiæ immersione non uacat, quamuis qui ingenue philosophantur, per continuam mortis meditationem: eum materia superiorem facere, & superas cuehere ad auras, semper enitentur atque cõtendant.

2 Cur omnia unius hominis gratia produxisse tam animantia, quæ stirpes, quæ quodcunque aliud est, natura fertur, cum multa uelut homini inuideant, illique insidias instruere, & necem parare dignoscantur? An omnia quidem parent, & iugum hominis agnoscunt, & si quæ repugnare uidentur, tandem profectu temporis imperio cedunt, ut in animalibus patet: quæ ab homine cicurantur. Est enim homo optimum animantium cunctorum, unica in terris origo cælestis, & diuinitatis imago. Semper autem natura quæ subtile & ignobilia sunt, propter meliora disponit. An uero omnia quidem (ut Hebræorum doctissimi quique uolunt) propter seipsa creata sunt, subsequutum uero est ex accidenti & secundaria quadam naturæ consequentia, ut nonnulla in hominis seruitia cederent. Unde nec solem nec lunam nobilissima corpora & animis præstantissimis prædita (ut Gal. & philosophi uolunt) unius hominutionis causa, summus ille opifex rerum condidisse reputari debet. Sed cum ad ornatum mundi cælique creauisset, quia bonitatem omnem excedens illa bonitas, sterilis manere non poterat, nec quicquam aliud æque ut bonum: sui ipsius diffusiuum & foecundissimum est. Secuta inde est orbis illustratio, & noctium dierumque singularum distinctio, ad hominum usum longe adeo conferens. Sic nec pisces undarum famuli ideo creati sunt, ut escas homini præberent, & deuorarentur, sed cum facti essent, ut ceruleos fluctus incolerent, contigit, ut a potentiore imbecilliores caperentur. Atque

ob id for-

ob id forsam cōtēdit Epicurus, nec oculos ad uidendū, nec aures ad audiendū fuisse creatos, nec alium deniq; sensum propter suas functiōes, (quia fuerūt sensus antequā sensuū munera aut sensatio fierent) sed productis illis consecutum esse (ueluti annuētibus diuis nec repugnātibus) ut usus sequeretur. Pari modo natura ipsa diuinæ prouidentiae instrumentum: multa in alios usus facta, ad alias utilitates cōuētere & transsere cognoscitur. Vt cum lingua ad percipiendos sapes facta, ad locutionē & dialectos abutitur, uel cum aerem & fuliginosa excrementa, quæ à corde per pulmones ad extra referuntur, ne inania & in cassum redirent, uocis concinnandæ materiam esse uoluit. Aut cum aerem qui ad cerebrum fertur, ad odores & defluxionum à cerebro expurgationem: etiam ex consequenti utilem accepit. ut artifices qui obseptas fistulas spiritu oris uehementer impulsio, expurgare consueuerunt.

3 Cur cætera animantia in suo genere unicam persequuntur uoluptatem, homo autem uarijs & multimodis uoluptatibus capitur? An quoniam instinctu quodā naturæ feruntur, cuius opus (ut aiunt philosophi) ab intelligentia non errante dispensatur, & ad unum quippiam dirigitur. Itaque trahuntur illa, sequunturque uel inuita ducent naturam, & aguntur potius q̄ agant. Homines autem ratione & arbitrio uiuunt. quod cum in alijs atque alijs pro morum consuetudine sit diuersum, ideo suas quisque sequitur uoluptates. Verum omnium uoluptatum bonarum uir studiosus canon est, & norma, cui quod uidebitur iocundum & uoluptarium, id & bonā & honestam uoluptatem reputare licebit.

4 Cur Germani & qui loca frigore algida incolunt, quāuis uiribus & corporum magnitudine præstent, minimum tamen rationis obtineant, ut nullum pene cum ratione usum uel cōuertium habere uideantur? An quia calentiores sunt: quod ad stultitiam illorum facere plurimum possit. nam calor: insanias, deliria, & demencias efficere est natus. & Hippocratis filij non aliam ob causam q̄ quia multo calore feruerent, à comicis ut moriones derisui sunt habiti. An quia multo humore intus abundant, sanguinisque & carniū turba scateant, & excrementitio plurimo sint referti, quod discuti ob ambientis frigidam temperiē non possit, ut multo cæno submersa mens nequeat, quod sanum est, recto iudicio peruidere. sed in quodcunq; impetus atque libido iussere, prona defferatur.

5 Cur Amazonum populi mares inter se natos de articulant, luxatosque reddunt, dum articulos nexusque quibus ossa committuntur, suo loco dimouent? An ut ne defectionem parent, aut foeminis imperent, sed imbelles ob inertiam reddantur, uni semper assidentes loco, & coriariam aut fabrilem aliquā artē exerceāt, illæ autem cū uirilia sapiant, res tenere uolunt: masculisque & pro maritis mancipijsq; dum ta-

dum taxat abutuntur.

6 Cur Homero & Hesiodo antiquissimis & omnium optimis uatibus homines alphæstas nuncupare placuit? An quasi dixeris inuentiuos: quia hominum industria artes adinuenit, quarum ope hoc uitæ breue tempus quod uiuimus elegantius instruere possemus: penetramus in terræ uiscera. piscis qui uel sub imo gurgite natat, nostram non fugit necessitatē. alitem quæ præpete uolatu cælo se condit, aucupio ueniamur. et pennatam uolucremque auium reginam aquilam consequimur. delphinum maris incolam undarumque alūnum (qui piscium omnium perniciosissimus per mare sagittæ instar uolat) retibus implicantes cursu præterimus. Atq; hæc omnia artis ingenio. Pari rōne musæ a mosæ (quod inquirere significat) dictæ sunt, quia quærendo uestigandoque literarum studia inuenta & aucta fuerunt.

7 Cur philosophi maxime proprium hominis esse putant cōtemplari? An quia inditium ex sensuum dilectione capiunt, quippe eos omnes plus diligūt sensus, qui plura scire faciunt, ut uisum, q̄ plures rerum differentias ostendat. An etiam & hoc pueri plane demonstrant, qui tantum fabularum auditione tenentur, ut totos interdū dies (si sit qui narret) desidentes audiant, quāuis nudam dum taxat cognitionem sequantur. Ex quo non uulgarem coniecturam futuræ in posterū uirtutis, & ingenuæ cuiusdā indolis sollertes faciunt, si pueri mox fabulis cognoscendis adeo delectentur. An quia cæterarum uirtutum in quarū seminibus tota uita hominis negotiatur, quædam uestigia in cæteris animantibus reperire est. Non nulla nanque eorum artes quasdam faberrimo artificio exercent. Mellationis opus peragunt mirando ingenio apes. Prouidæ nimis formicæ cauent, ne hieme ueniente præmat inopia. nent fila tenuissimo stamine aeriulantes arachneæ. tepidos petunt grues secessus: lapillos ore gerentes: quibus proiectis sentiant, an ne super terras, an super æquora uolent. Sunt rursus in ijs quædā audētia, quædā fortia, quædā liberalia, pudibundus anser, est pia in parentes ciconia, leo fortitudinem ostentat, est superbum & arrogans animal iubarum pulchritudine equus: qui nunquam cum asina coire uelit, nisi turpitudinem suam detonsa iuba, ad fontis limpidum speculum recognoscat. Aliorum præterea proprium munus est natatio. alijs ut onera gestarēt natura indulsit. alijs præpetes uolatus: nonnullis pedum celeritatem. Hominis uero peculiare maxime opus est, non ut solem & astra sublimi aspectu intueatur, non ut cælum carnis defixis oculis spectet: (quod pisces quidam, & aues cum colla sensim retro detorserint faciunt) sed ut diuina entia, quæ uenerabilem dignationem maxime sortita sunt, assidua mentis indagine contempletur. quod si perpetuo facere posset: nihil uitæ obturbātibus negotijs, nihil obstaret, quo minus beatissimus prorsus

sus censeretur. Nam si corporeis luminibus uidere suauissimum est: animi sensibus acute perspicere quod admirandum esse (inquit Aristoteles) putemus? An uero quia contemplando homo deo quod similimus redditur. Nam (si quicquid de ijs que sunt supra nos pronūciare audenter oportet) nihil aliud quicquid dii agunt: quod meditatur. Virtutes siquidem alias: quibus homines censi student immortalibus similes, deo assignare longe absurdum est. Versantur enim eae circa affectiones: et ex pluribus similibus actionibus: et non tam per doctrinam: quam ex proba educatione generantur. Diuinum autem impatibile est: et nec per mores bonos: aut honestam consuetudinem dii fiunt studiosi. Quin et uirtutes habitus esse electiui traduntur, electionem appetitus consultiuus praecedat, consulimus autem de ijs quidem quae in nobis sunt, sed quorum tamen est incertus euentus. Deus autem et deo quae contiuuo mentes assistunt: cum eas ne quicquid lateat: nec consulere nec eligere possunt, sed diuinae cuidam contemplationi eas (si licet) semper incumbere fas est. ex qua nec satiem concipiunt, nec fatigentur. tum quia organo corporeo non agunt, quod labascere in opere consuevit, tum etiam quia perfectissimum intelligibile: non excedentis sensibilis modo corrumpit, sed indies perficiat intellectum. cum nunquam totum ex integro capiatur. Contemplamur igitur, non quatenus homines sumus: sed quia diuina quaedam in nobis portio et particula est. Hoc tantum uicissim interesse uidetur, quia illi nunquam non agunt, quod nos interdum solemus. Ignorare porro non decet quod non quauicunque aut humilium rerum sed diuinarum contemplatio dici meretur, ex harum namque speculamine theoriae nomen apud graecos deriuatum est.

DE EORUM QUAE AD PHYSICEN
pertinent. Sectio secunda.

 Ur Solis et Clymenes filium Phaetonta, petitis precibus currus consecutum, cum male per aethera ageret equos, deuiusque a Phoebe tramite orbitaque aberraret, paternasque temere impelleret rotas, traderetque terras incendio, mythoplaetae fabulantur, a Ioue praecipitem datum in fluium Eridanum, prospiciente, ne totus conflagraret orbis, aut aliqua caeli pars arderet, quem cum plangerent Heliades sorores, fletibusque rigarent ora, in populos candidas deorum consilio fuisse conuersas, quarum distillant lachrymae, in flumen subiectum, succinum helectrum uel purissimum fiat, quod si legas, ditissimus euadere possis. Absurdum enim quin potius impossibile hoc est, ut Phoebus ipse currus nonnumquam regat, atque moderetur, nonnumquam seu fessus deponat, sit quando alijs habenas

habenas, curamque illius mundi concedat, atque remittat, uel quod aliquando à uia
 recta diuertatur? An cometes quispiam, unusque ex crinitis sideribus, fuerit nobis
 hic Phaeton, qui cum plusculos menses, nedum dies, indissoluti integrique permanere
 in aere uisuntur, & consistere consueuerint, si quando dissipari, soluique contingat
 in auras, siccitates, squallones, immensus intoleralisque feruor, qua parte uis ea sese
 diffudit, consequantur. Atque cum tandem non amplius crinis appareret, cessaret-
 que immodicus ille calor per aethera diffusus, Ioue fulmen ei aculante, cōflagrasse cre-
 deretur. Nam nedum calores, sed & tabes, & pestes mortiferas, & tempestates, co-
 matas stellas efficere posse, satis constat. multa que tum signa tum inditia futuro-
 rum ex cometarum motione percipi, Porphirius grauissimus auctor testatur. Nā-
 que (inquit) si ad austri partes deferuntur, pluuias dabunt. si ad aquilonias borea-
 lesque caeli plagas tendant, siccitates denotant. si ad occasus praecipitentur, egre-
 giam anni constitutionem temperaturamque futuram porteditur. Sin ad ortus pro-
 rumpant, pestes, luemque tabesque, quibus ne quicquam manum medicam admoueas, pro-
 nunciant. Sic igitur Plutarchus chæroneus inter multa ostenta quae narrat quae
 diram Caesaris caedem: qui primus orbis monarchiam tyrannidemque est ade-
 ptus praecesserit, igneos scilicet uisos fuisse homines uolitantes, soliuagas aues in me-
 dium forum dilapsas, e famuli cuiusdam hominis militaris manu, ignis flammam eru-
 pisse: sed mansisse manum illam. uictimam quam Caesar ad aras mactabat cor-
 de carentem inuentam, solem pallidum toto eo anno post eius obitum, nulloque ful-
 gore emicantem, aut nitidum iubar habentem emeruisse, ut nec aeris crassitiem disper-
 geret, & fructus tepiditate destituti semicoeli producerentur, moxque defloresce-
 rent, & conciperent marcorem. tandem per septem continuas noctes ab eius morte
 ingentem quendam uisum conspectumque fuisse cometem constanter affirmat. ut cui-
 cunquam intelligere liceret, non fuisse deorum uoluntate peremptum, cum eodem se Cas-
 sius gladio: unus ex uiris coniurationis, ad Philippos campos iugularit, ab Anto-
 nio superatus, quo antea Caesaris latus perfoderat. An uero naturalius adhuc
 insistere fabulamento licet: si intelligamus nubium quasdam consistentias, à sole eri-
 gente in altum sublime ue eleuatas, & tam promptas accendi, ut Phœbeis incumben-
 tibus radijs, solis lumina perpeßæ, mox concipiant flammam, & exurantur, atque in
 suppositum solum decedentes, omnia perurant, & ignibus deuascent, quo ad torrida
 uis illa perdurabit. Sit igitur Phaeton nubes illa arida, igniumque tenax, quae à so-
 le ignita, magno impete iactata prociderit, terrasque exusserit. Hunc itaque primo
 solis perhibent natum, quia calore solis fuerint illae exhalationes eleuatae. Masculi
 autem proponunt, quia actiuus maxime & operosus ignis est quem ob eam rem ue-
 teres

teres theologi formam & speciem, marēq; ut tellurem contra foeminam & materiā cognomināt) Quia uero nō coalterno solis circulo proruperit nubes illa, cū discussa pelleretur in terras, ob id ab itinere deuiasse Phaetonta finxerunt. Et quoniam Phœbeis radijs exarserit, fueritq; turbinis instar deuoluta, fulmine perustum sibi fingere permiserūt. deinde cum cessasset, nec amplius moles illa disiecta perureret, à Ioue fulminis ictu extinctum cōmentantur. Et tandem quia siccitates diuturnas & æstus immodicos pluuiarum multitudo consequi magna ex parte consuevit, fleuisse & deplorasse sorores acerbū fratris interitum, mythologi sunt fabulati, quas etiā nū solis natas dixerunt, quia utraq; exhalationes tam arsescentes & siccas. ex quibuis ignes, q̄ humescentes & madidas, ex quibus imbres proueniunt, sol suscitatur, & erigit, uentosq; idem nonnunq; cōmittit, & cessare interdum facit, secundum q; materiae dispositio patrocinator, ut Aristoteles ait. An uero Platonis secretiores aditus ingredi oportet, ut huius fabulae solutione abundemus. Triplicem nāq; animarum distinctionem tradunt, quasdam, quas nunq; tan dira cupido inuasit, ut ad generationis loca descenderent, sed apud superos & confinia sidera, & deos qui illis praesidēt, semper permaneant, nec quicq; desiderio teneātur, ut in imas has: & tetras, & caligine nigra obsitas terras deueniant: esseq; quosdam (ut sic dicamus) deorum praecursores: seu potius asseclas: & comites æquo passu incedentes, perinde ac satellites stipantes dominorum latus, atq; has deorum filias nuncupant. alias autem esse aiunt, quæ & si in sublunarem hunc orbem deuenierint, nihil illis tamen terrenæ faecis adhæsit, sed puras & immaculatas ab omni labe & contagio corporis sese praestiterunt. has & deorum & hominum filias appellant. tertias esse diffiniunt, quas ubi libido incesserit in corpora demergi, in generationis & corruptionis mutuo sese consequentium, regiones adiuerint, & nonnihil de uitijs corporeisq; passionibus & crassitudine foeditateque materiae (quæ ipsa turpitudine existit) contraxerint, & pollutionem subierint. hasque item non minus deorum filias uocitant, sed nothas & spurias, quæ genuinam pulchritudinem perdiderint. Esto igitur Phaeton una animarum particularium in generationem descendens, quæ solis ideo progenies dicatur, quia nonnullas animas Iouias, alias Martias, alias Solares, alias Lunares, alias Saturnias esse uolunt, secundū q; horum uel illorū deorum illis praefectorum naturam potestatemque referunt. Quid nāq; miri est, si trahāt aliquid animæ adijs qui illis praeficiuntur atque praesunt? cum & distantissimas plantas, & herbas, & animalia etiam quaedam, & lapides superiorum quorūdam peculiarium siderum uires & facultates efficientiamq; gerere conspiciamus, ut has solaris esse uirtutis, illas lunaris merito dicere possimus. refulget atque emicat in loto uis solis haud

lis haud dubie, qua & uim sideris sentire, atque cognoscere uidetur. oriente nam sole explicat & pandit folia paulatim, ita ut cum ad meridiem sol accessit, tota iam parula aperiatur. At cum ad occasus abit: atque recedit Phœbus: tunc iterum recludit & abscondit frondes, & in unam ueluti molem sese colligit. circumagitur tota die maluæ folia, solemque pronò uertice sequuntur: & solis beneficum sidus quæ possunt, salutant & uenerantur, ex quorum statu & conuersione, horas nubilo cælo, ante & post meridianas agricolæ comprehendunt. Pari pacto heliotropium ad solis semper radios conuertitur, unde & inuenit nomē. Helites lapis solem quoque aureo splendore emulatur. selinites lunæ in cornua curuata, sinuosa figura naturam reddit. Lunæ uero solisque coitus in uno Helioselino lapide non obscure dignoscitur. est & in gallo atque leone uis manifeste solaris, sed maior gallo: cuius uoce exaudita, mox fuga sibi cōsultat leo. Quis igitur neget aīas ijs uel illis diuis præsidibus (quos Ephoros dicunt) atque sideribus, ubi per infinita temporū spatia permanserunt, affines magis esse atque congeneres? Sic itaque filius solis Phaeton diceretur, propter hanc quæ diximus affinitatem, quia scilicet esset de sorte ordine ue solari. Porro quod ad fulmen quod in eum fuerit conuibratum attinet, hanc habuisse rationem potest, quæ animæ cum descendunt, ut petant corpora, tunicas quasdam igneas secum trabant, & præcipue quæ inter eas sunt nobiliores, & longe præstant, quas tamen nonnunquam in media aeris regione deponant, aliasque induant crassiores: nonnullæ etiam ad tellurem usque ipsam deferant. ignobiles autem & curuæ, aereas, uel terreas, uel aqueas, & quasuis denique potius uestes quibus uebantur, assumunt. Sororum uero illæ lacrymæ hoc est animarum quæ eandem solis regionem inhabitant, solarique potestate pollent, non tam misericordiam, quæ corporum amore captus dilaberetur, uel quæ in sedē hanc tenebrarum insinuans sese commigrarit, indicant. sed providentiā quādam, qua consortibus & contribulibus suis prospiciunt, ut inter ea quæ uicissim & gignuntur, & intereunt inuolutæ, atque implicatæ animæ, sic corporum & rerum diligentiam faciant, ut ipse illibatæ incolumesque nulla cōtracta sorde euadant. Eridanus uero fluiuius, qui labentem Phaetonta exceperit, nihil aliud quæ lationē lapsūque animæ in hunc generationis pontum gurgitemque demonstrat. Iam uero Plutarchus refert in una quadam insularum apud Britanniam quæ sacra putaretur, ubi subita tēpestas exorta esset, aut repentinæ pluuiæ ingruerēt, aut Iupiter tonaret ex alto, dicere indigenas solitos, peritos in ijsce rebus, longoque usu assuetos, quæ meliorū quispiam defecerit. uocant autem meliores, animas illas præstantissimas (qualem inesse Phaetonti sermo insinuauit) quæ ubi proprii corporis gubernacula remittant, generationemque relinquunt: hos tantos in æthere motus cieri atque agitari, homines illius

regionis

regionis credunt, sibiq; persuasum habēt. Pari igitur exemplo descendētib; in corpora animabus, tale quidpiam accidere, & præsertim ijs quæ ingenuæ sunt, & nobilitate præstant, melioriq; temperatura (si sic fari liceat) & crasi constat, desperandum non est. Quas maxime ad tyrannicam uitam duci fabulæ crediderunt, q; diuis assuetæ cōuersari, & cum illis simul uniuersi clauum disponere, etiam hic ad apparentes currant potestates, & dominandi ambitione cuncta agant, & patiantur. ut quæ intelligibilis pulchritudinis memoriam agunt, facile formositatem quæ in rebus hysce apparet, arripiunt, atque consalutant. Obluionem tamen subire, fierique tum inmemores animas arbitrantur, cum aut per longa tempora apud nos extorres permanserint, aut nimis adeo in generationem fuerint demersæ.

2 Cur interitus & abolitiones rerum in orbe hoc generabilium & corruptilium contingunt? An propter asymmetriam inproportionem ue siderum & superiorū corporum quibus in uita gubernamur, & machina hæc ne ruat, & pessum eat, continetur. Vt cū sit Martis uirtus diuisiua, si quis sufficere & par esse possit, ad uim illam ferendam, hunc tuebitur atque cōseruabit, eum qui impar sit, oblædet. Perinde etiam ac si quis solem intentis oculis & incōniuentibus intueri sustineat, hic uitales & uiuificos Phœbi radios decerpēt, quibus uitam prolonget. at si media in luce (quod luciosis contingit, qui malum quod nyctilopem dicunt patiuntur) caligauerit, nimioque fulgore præstringatur, non adeo salutē sed damnum, si insolatus fuerit, percipiet. An uero non tam propter incommensurabilitatem corruptiones eueniunt, sed quia figuræ & schæmata, & loca, & perinde etiam qualitates siderum permutantur & peruertuntur, quæ uel saluandi uel perimendi uim habent. An quia sic fieri diuina dispositio ordinari, ut in melius reformarentur: & pulchriori specie renascerentur. Nam omnia pereundo seruantur, & cuncta de interitu restituantur. semina ipsa nisi corrupta & dissoluta, fœcundius & fœlicius non surgūt: & lucem cotidie interceptam splendere fulgenti rursus lumine uidemus.

3 Cur cum multæ corruptiones & uastationes plerisque in partibus terrarum passim euenire cernantur, semper tamen homo, semper tellus, & elementorum singula, & deniq; species ipse incorruptæ permaneant, nec unq; tam ualida ingruat fortunæ tēpestas, ut omnes homines uel omnes equos dissipare ex integro queat? An quia ita mirifica dispositione naturæ ordo stabilitus & comparatus est, ut alteratis partibus tota illæsa perseuerent, & suum ordinem & datam stationem obseruent. Nā alterū horum contingere summa & omnis necessitas cogit, ut scilicet uel tota & partes habeant secundum naturam: uel utraq; præter naturam: uel q; partibus in naturali dispositione constitutis: tota male afficiantur, uel totis naturam seruantibus

seruantibus: partes nunc præter naturam existant, nunc secundum naturam, quod si tota & partes secundum naturam semper se habere uelis, peribit generationis uarietas, illudque etiam dictu absurdum consequetur, ut prima entium sempiterna: ultima & postrema omnium euadant, & efficiantur. Simili modo si præter naturam utraque affici ponas: generationis circulus neutiquam saluabitur. cum nihil constans & stabile sit: quod mutabilibus rebus: quæ continuam mutationem subeunt, similiter se habere concedat. Denique partibus recte habitis & affectis: ut tota naturaliter non disponantur, ineptum non solum est: sed etiam ex ijs quæ fieri nullis machinis, aut artibus possint. nam partes: ipsa tota cõsequuntur, & tota sunt collectiuam suarum partium. nec enim nostro animali moto, & proprio ordinem amittente, ut remaneat aliqua pars, quæ ad totius motum nõ cieatur, uel fines suos non excesserit, fieri fas est. Relinquitur ergo ut partibus modo à natura recedentibus, modo naturam seruantibus, tota ipsa semper & usque quaque genuinam sibi que debitam constitutionem tueantur. Pluris uero emeret atque mercaretur, nimiumque cuperet ipsa natura, ut partes quoque in æternum perdurarent. sed cum simul cum uniuerso perpetuo esse non possunt: nec pariter cum eo rem gerere sufficiant, fit ut ex rerum substantia repellantur, quibus omnino saluationem uniuersitas non inuideret, si ipsa ordine non corrupto simul sese protendere ullatenus quiuissent. Nec uero peruersas & degenerantes, ut maneat & persistat in orbe, possibile est. nam cum ordine careant, mox ut corrumpi cœperunt, omnino uilissimæ sunt redditæ, nullumque habent honorem: quem tamen non habere non possent: si in mundo permanerent. Deinde cum generatio & obitus propter figuras seu configurationes cælestes contingant, hæc autem nil aliud quam simulacra & imitamenta sint diuinarum notionum, notionem autem ab intelligilibus speciebus dependeat, à quibus ad species mundanas stabilitas & continuatio deriuatur. ob id propter immobilem diuinarum illarum specierum processum, semper simili modo rationes mundiales, quæ sunt in uniuerso, consistunt.

4 Cur oua in orbem curuata: mare longiora autem: foeminam edunt? An quia illa æquabilem calorem ostendunt, qui per omnes partes æqua se portione diffuderit. turbinata autem ob impotentiam calidi talia erupisse uidentur.

5 Propter quid non nisi per longa tempora, & ex longissimis interuallis magnæ quædam & subitæ corruptiones (quæ affatim fiunt) euenire cernuntur? An quia multa nimis concurrere & coire oportet, ut talis quæpiam corruptio cõtigat. Nam & patientium habitudinem tuam communem tuam priuatam, & agentium causarum cõspirationem, ne quod una corrumpit, alia impediatur & saluet (quid enim si quod unius corruptiuum sit, alterum cõseruet?) & temporum opportunitatem, & instrumentorum egregiam apparationem & materiam

aptitudinem adesse par est: quæ omnia in particularibus facillime, in communioribus difficulter & raro: corruptionibus conueniunt, & in unum coeunt, quod iustissima ratione fit. Nam ab eo quod corrumpi non potest, ad facile corruptibile, ut fiat transitus, nisi per difficulter corruptilia, operæ precium non est: sed cum tota nunquā corrumpantur: partes temere & passim internitiones subeant: restat, ut cōmuniore corruptiones, quæ uel per pestes per populum grassantes, uel famas, uel cōcussiones, uel inundationes, uel ignium exustiones fiunt, raro & difficulter eueniant, dum scilicet per lōga interstitia causæ remotissimæ, & disparatæ, longeq; dissitæ, mutuo in unā actionem concursant. quod dum accidit, fortunæ nonnulli attribuūt. cū hæc nil aliud (ut Proclus & doctissimus quisque astruit) quæ angelus sit, uel dæmon quispiam, uel anima in id munus delegata, quæ causas dislunctissimas in unum opus componat, atq; promoueat. Sed cū rarenter licet, populares & cōmunes illæ deuastationes cōtingant, eueniunt tamen nonnunquā. Nam & gētis, & urbis, & nationis per inde ac uiri unius, periodi sunt quidam & certi limites durationis constituti, quos præteriri & transgredi nulla ars sit. quidam longiores, alij breuiores inquit Aristot. ita enim rerum natura fert, ut nihil ortum sit, quod non aliquando occidat, ut non temere dici soleat, circulum esse rerū humanarum assidua rotatiōe sese uoluētē, & modo quos superiores habebat, deprimētē deorsum, modo autem qui erant inferiores, sursum deducētē, sic Assyriorum, Chaldeorum, Parthorum, Medorum, Græcorum, Macedonum, Romanorum imperium & potestas interijt. Enimvero enim ut singulorum hominum, ita & nationum, diffinita quædam ætas est, qua cōsumpta, tota gens perit. non aliter ac Socrates & quilibet singularis homo, ut Glaucon uel Aristipus senectute defecerūt & extincti sunt. solus est Christianus senatus: quem dominus nunquā aliō abiturus sibi, in æternam hæreditatem assumpsit.

5 Cur cælum genitum nonnulli, alij ingenitum contendunt? An quia genitum quidem est, quatenus à primo omnium auctore deo, qui illud in entium sorte conseruat, continuo dependet. Nā cum finiti cuiuscunque limitatiq; corporis, finita & circumscripta etiam certis terminis sit uirtus: ut Aristote. docuit, hinc fit, ut infinito tempore mouere se, & suos conficere orbis cælum non possit, nisi talem uim assiduo recipiat. quam quia totam simul, affatim & euestigio complecti, & in sinus suos reponere nequit, merito indies, quoquomodo generatur, quia semper eget, ut is illabatur influxus: ut in temporis æternitate agitationem peremnet, & perpetuo ut contineatur, uirtutem exposcit, ne à latatione desistat, & interitui cedat. Ingenitum autem ideo appellatur, quia (ut aiunt) non habuit principium sui ortus: ut oīs eorū qui non temere omnino sunt philosophati, schola ca-
teruatim

ternatim omnibus conferentibus calculum, asseuerare uisa est. quare inter se prorsus nõ conuenire putandi non sunt, qui genitum affirmant, & qui id pectore proposito negant.

6 Cur diuus Plato cum elementis loca distribueret, igni sedem & regionem propriam dare prætermisit? An quoniam ipsius sub orbem lunæ statio non est, quæ si aliqua esset, cum ipse cæteris, ut uisibilia sint, & conspiciantur, impèdat, ipsum utique uideretur, nec quicquid ab aere, longe dissimili existente, quominus ad nos eius species permearet, extingueretur. Vnde nec ignis elementum usque est ullum & totum, integramque consistentiam & constitutionem obseruans. Sed qui apud nos ignis habetur, materialis, generationi & interitui obnoxius est, & ab aere quem in propriam substantiam cõuertit, alimoniam sibi mutuatur. in ipsius uero aeris supremi & cælo cõtigni poris atque meatibus, qui propter affinitatem ætheri similimus est, ut eiusdem extremæ partes limphæ uicinæ, laticis naturam referunt: sunt quædam ignis minutissimæ portiones passim interfusæ, qui quoniam adeo dearticulatus non est, & tenuissime diuisus, uisum ideo latet. Si quod uero ignis elementum est, hoc in cælo collocare decet. Quod & ipsum ex quatuor elementis constare omnino fateri oportet: non utique ex grossitie & crassitudine illorum, sed ex summitatibus & eminentijs. quod & Hebræorū uetustissimi opinati fuisse uidentur, qui cælos Samaim: patrio gentis uocabulo (quod ignem & aquam sonat) appellauerunt. Nec enim umbras ex se ad superiora: astra remitterent, nec obtutus quominus ultra progrediretur, refirmarent, nisi telluris soliditatem & renitentiam sortita forent. nec rursus conspici possent, si ignem in cõstructionem non admitterent, cuius officio omnibus illustrationis (ut cernantur) usus præstatur. Nam nec igni naturalis crematio & combustio est, sed ut uisibilia omnia faciat, quibus immiscetur. nec rursus telluris proprium munus est, grauitatem dare, sed firmitatem & soliditatem. nec ignis iterum peculiare opus est, ut sursum tendat, sed eius qui in materia submersus iacet. Est itaque in cælo ignis quædam portio, quæ illum conspicuum facit. est terræ quoque sua particula quæ stabilitatem præstat. est aquæ nonnulla pars ad partium cõiugium & unitatem optimam accommodata. est denique aeris uapori quæ similima portio, quæ illum transparens & undique perspicuum & conspiciendum reddit. Sed nec omnino prorsus ab hac sententia alienus Aristoteli putandus est, qui quod sub cælo substet, pyroides, id est igneam formam referens uocat, nam cum hij omnes particulares sint ignes, & quod igneum est, ignis non sit, locum quendam sepositum (qui alius a cælo esse non potest) in quo ignis elementum, non secundum mutationem continuam, sed secundum substantiam consistens, sit reponendum, omnino apponere cogetur.

7 Quare est q̄ duo hæc elementa, ignis & aqua maximarum ut plurimum corruptionū sint causæ, terra autem & aer non ita? An quia hæc cognata & affinia nobis sunt. nam & super terram, pedibus ingredimur, & aerem continuo respiramus nobis familiarem: in eoq̄ uiuimus. Vel quia ignis actiuam ualde, & uehementē qualitatem obtinuit, q̄ aut aer, aut terra. aqua uero bene mobilis est & propterea non difficulter subintrans, & crassior est q̄ aer, adeo ut non protinus prompte patiatur. aer autem & si de facili mobilis, non tamen difficulter exoluitur. terra autē sua grauitate immobilis persistens, nō potest alterare corpora. An uero id in causa putandum est, q̄ ignis & aqua non ipsa prius affecta, sed uiribus integris nos afficiunt. aer uero prius putrescit, & patiatur, q̄ pestes afferat. terra prius, ipsa debiscit & funditur, q̄ subito homines deuoret. Quia igitur illa simul q̄ patiūtur, & priusq̄ in nos agant, remittantur. ignis autem ingrediens, aqua propellēs, in nos operentur. hæc quidem propiori exitio sunt: illa minus dānosa. An quia ignis & unda qualitates actiuas in summo obtinent, hæc uero patibiles.

8 Cur qui altiora loca incolunt, facilius pereunt, q̄ qui humiliora & uicina mari? An id uerum absolute non est, sed de corruptione quæ accidit propter siccitates, & exustiones, aerisque ardores, haud quāq̄ est dubium, quin ita contingat, quia non possint illuc anathymiasēs seu uapores ab aqua eleuati pertingere: propter grauitatem deferentem. Contra autem euenit: quando terras alluione & cataclysmo baptizari & periclitari contingit. ij enim ocysus pereunt, qui in locis humilioribus degunt.

9 Cur inter terram & ignem: aerem & aquam summus ille rerum opifex media collocauit, cum unico medio potuissent fuisse ligata? An quoniam corpora sunt solida, quæ non nisi duobus medijs connecti tempus est. (ut Plato est philosophatus) Quod in numeris cōstat, in quibus qui plani & superficiales sunt, uel uno tantum intercepto medio copulantur. ut nonus & .16. duodenario, & .18. & .32. uigessimo quarto. qui aut cubi aut solidi appellantur, duobus indigent omnino medijs: quibus ceu arbitris intercedentibus inter se coniungantur. ut .8. & .27. tum duodenarius, tum .18. numeri cōmittunt. Et .24. & .192. quorum alter solidus est ex binario, ternario, & quaternario, alter item solidus à quaternario, senario, octonario, hijs duabus copulis, scilicet quadragesimo octauo, & .96. ad inuicem ferruminantur. Si qui autem numeri & cubi fuerint pariter & quadrati, unum & duo media obtinuerunt, unum quatenus plani, bina, in quantum cubicam rationem habent. An quoniam tot fore numero elementa opere pretium est, quot sunt primæ agentes qualitates, quotque earum possibles permisceri sunt paritates.

Scholiū. Non absolute accipiendum est, quod hic dicitur: Quadratos números unico tātū nexu cōiūgi, sed ita intelligi debet, q̄ illis uel unum tantum medium ceu uinculum quoddam sat sit, ut connectantur. Nam si inter eorum numerorum radices fundos ue: nullus terminus intermediet, unicā dūtaxat copulam numeri tetragoni habebunt, eam scilicet quæ ex ductu unius fundi in alterū cōficitur. Si uero inter radices proportio intercedat, duo quoq̄ uincula eos numeros colligent: quæ ex ductu extremorū in medium terminum: ipsiusq̄ medij in seipsum; prouenient. ut nouenariū & decimum sextū duodenarius duntaxat copulat. quia. 3. & 4. illorum auctores: nullo medio coniunguntur. 16. autem & 81. quadrati à nouenario & quaternario, tum. 24. tum 36. & quinquagesimo quarto interse coeunt: q̄ radices senarij interceptione conueniunt. quāq̄ & hij ipsi trigesimo sexto abunde copularentur, qui ex tractu unius radicis in alteram consurgit. Vtrobisq̄ enim dupla sesquiquarta proportio reperitur.

10 Cur ignis elementum in suo loco naturali positum, tamen assidua uertigine raptatur? An quia omne quodcumque in sua sede collocatum est, uel ex toto quiescit, uel circulo fertur. quo motu, quāuis partes situm permutent assidue, totum in eadem statione perstat.

11 Cur magnus aliquando lapis cælo dilapsus fuisse potest? An quia defluxiones siderum aliqua cælestiumque corporum, quæ (ut putat Anaxagoras) grauium & frigidorum mixtura constant, sed primi orbis rotatu à casu prohibentur, maiore uel impellente ruunt, & præcipientes aguntur in terras. An quia igneus quispiā globus terrea mole grauatus, crassitiemque concipiens, magno impete procumbat, atque deferatur. An quia aeris cumulus amplior collectus, dum conuerti in ignis orbem gestit, longe præcipitatur, & tanquam ab hoste contorquetur atque eiacular. An ocyus quia uentis hinc inde magno tumultu flantibus, excelsorum montiū portio aliqua abstrüpat, quæ turbinis modo in cælū sublata, rursus iactetur, & pessum feratur. Vnde nunq̄ lapis cælo ingens cecidisse dicitur: quin aut crinitum comptūq̄ sidus, aut ignita nubes, aut ignes quoquomodo per æthera discurretes, per multos ante dies apparuerint, quæ in flamina copiososque flatus abeuntia, atq̄ dissoluta, tantos excitare uentos potuerunt, ut à rupibus præcelsis, quales multæ uel cælum tangere cacumine uidentur, petram absinderēt. Nec cuiquam mirum uideri hoc debet. Nā uetorū uis tanta, ut nisi clausos Aëolus carcere duro coherceat, quassare rates, medio in mari naufragia committere, nauigia demergere sub gurgite, ingentes stipites sternere, diruere moenia, pontum peruertere, fretum ponere uel tollere, & alio telluris conclusa mundum temere concutere, & denique omnia raptare secum passim & impune conspiciantur. & Boreas hinc adamasse uirginem

orithiam traditur, quia in montis uertice prospicientem deiecerit ex alto.

12 Cur magna aliqua ui agitato aere, alites superuolitates, nonnunquam præcipites in medios coetus ceciderunt? An quia aer ruptus disclususque atque diuulsus non præbuit auibis stramentum, quo se sustinerent. An quia magno ictu uiolentaque latione como tus: tanquam a sagitta percussas uerberauerit, atque præcipites dederit. An quia aeris unda fluctusque in orbem iens rotatas impulerit, atque circuegerit, ut magno casu corruerent. Hinc in Panagyricis cõtionibusque hoim, quod multi spectatum cõfluunt mortales, coruos lapsos cõcidisse accepimus, succlamantibus cunctis, atque plausu boatuque cælum complentibus, quales in magna turba, uulgi clamores ire et attolli consueuerunt.

13 Cur fulmina, fulgura, et grandes interdum lapides in magnum potius mare cadant, atque procumbant magis quam in alias subiectas cælo plagas? An quia magna eius pars sub æquidiali ambustaque cæli regione supposita est, plurimumque eius feruenti zonæ subijcitur, cuius ignibus atque ardoribus illa proueniunt.

14 Cur cum ignis calens sit et aridus, telluri quæ mole, situ, locis, et grauitatibus, motu, maxime igni contraria est, non oppositas qualitates contulit creator? An ocius sic Aristoteles fuerit opinatus, qui tum frigidam tum siccam dictam esse terram. Forte autem, me indice, probius hac in parte huisse se Platonicos sentiendum est: qui igni partium tenuitatem, acuitatem figuræ substantiæ ue, qua subit omnia et penetrat, et bonam mobilitatem distribuentes: tribus ex diametro (quod aiunt) oppositis, scilicet immobilitate, hæbetudine, obtusitate ue, et crassitudine partium telurem determinat. Inter quæ aerem et aquam interposita: illum quidem tenuium partium, et hæbetem, et bene mobile esse diffiniunt. hanc autem partium crassitie, et obtusitate, et bona latione circumscribunt. In quibus liquido est uidere: ut contraria maxime sint contraria. utque duobus medijs corpora solida copulentur. quorum mediõrum unum quodque cum proximo elemento duas qualitates communes habet. Ut etiam in medijs cubicorum numerorum contingit, quæ a proximo cubo finitimoque, bina singula latera, a distantiore unum assumere dignoscuntur. ut duodecimus, et decimus octauus patiuntur, ex quibus ille ex duobus lateribus octoni, et unico uigessimi septimi: hic autem ex duobus uigessimi septimi: et uno dum taxat octoni cõficitur.

15 Cur Nilus æstate augetur? An quia solutus et ueluti exuudas regurgitansque ab imo sursum referuere et scaturire cogitur? An quia niuis liquefactis ab Æthiopiæ ora pfluentibus icrescat. An uero neutra earum rationum cõuincit. Quid enim ipsa faciat terræ rare factio, ut aqua sursum pellatur? et quomodo a meridionalibus terræ plagis: a quibus Nilus fluit, niues deriuari posse sit credendum? An quia imbres multi et torrentes ab antocis aduersa tellure inhabitantibus uenientes, inundare

inundare Nilū faciunt. Nam illi non eadem simul agunt tēpora, nec pares aut aestates aut hiemes habent. An illud quoq; huc pertinere sit arbitrandum, anniuersarios uētos qui Etesiae dicuntur à græcis, cum in Lunæis montibus, qui propter altitudinē suam hanc nuncupationem habuerūt, & in quibus Nili esse fontes feruntur: fuerint impliciti atque detenti, propter egregiam sublimitatem, ne ad ulteriora procedant, ibidē totis uisceribus seu ilijs atq; cauernis mōtis recipi: atq; cogi, & densari, & magnos facere aquarū defluxus: à quibus deinde Nilus totis uorticibus impleatur.

16 Propter quid aqua calci infusa calorem illius adeo excitat, ut manū quin urat, sustineri nequeat? Vtrū quia in calce multus calor delitescat ab ignibus acceptus, dum in caminis decoqueretur, qui per contrarij contra è regione stationem (anti-paristasin uocant) ab imo in occursum emergat, & ebulliat, uigoremque acquirat, & nanciscatur, ut uiribus collectis humorem contrarium inuadat. An uero quia obstruit & occludit calcis humor meatus, ut obseptus & obseratus intus calor eferuescat, quia anhelare non detur. Perinde ac ollæ quibus si operculum apponas: mox spumātē totis labris exundant, & effundunt humorem.

17 Cur cum in Britannia margarita ferat Oceanus, fusca & liuentia gignantur? An quia ut quidam arbitrantur, carent arte legentes. Nāque in rubro mari uiuentia atque spirantia saxis auelli, in Britannia uero prout expulsa sint, colligi. An uero quia deest illis margaritis natura. Locorū enim proprietates multum rem uariare & permutare possunt. mali persici fructus in Perside esu letalis, in Aegyptum translatus, grato sapore mensas secundas commendauit. Amat telluris uitia capparīs, nec cultis (quamuis multi tentarūt) prouenire potest. ruta iuxta ficum consita, lætius atque foelicus prouenit. & omnia iuxta regionis morem qua sunt nata, uel deteriora sunt, uel bonitate præstant. Omnia in india maiora & meliora multo gignantur. Atque hoc ego esse in causa facilius crediderim, quam deesse hominibus auaritiam, qui tot iam seculis nihil reliquissent intactum, si non fuisset futurus eorum inutilis labor.

LIBRI PRIMIS SECTIO TERTIA CONTINENS problemata de mero, temulentia, uenere.

Vr ferme omnes qui literarum sacra sunt uenerati, uino in primis dediti fuisse deprehendūtur: ut de Ennio, & Catone, & Homero, & de Zenone ferunt, qui ut lupini aqua persusi dulcescerent, ita se mero exhilarari aiebat? An quia cæteris uoluptatibus spōte sua abstinentes, ad hanc unam confugiunt. An ideo uates quidem mero indulgent, quia frigidū & humile nimis futurum carmen sperant, nisi Bacchico furore concepto, quem ue-

locem & perpetem esse equum in carmine narrant, animos diffunderent, quo grandius aliquid loquerentur, cum hærent in uersu. An quia Bacchicus liquor ad furores agitatur, & uates interdum furijs correpti aguntur: cum totum deum pectore rapiunt. An quia nunquam abstrusum & conditum uerum in abdita maiestate rerum, deprehenderent, & alijs libere ederent, nisi affatim merum epotarent, quod condita aperit præcordia, & in quo ueritas est iuxta parcemiam. An quia frigidum & uentriculum, & sanguinem, ex diuturnis studijs inter uenas habuerunt, quem calefieri omnino oportet. An ij omnes tandem multam adustam atram bilē, ex laboribus quibus se in studijs macerarunt, congeserunt, cuius & caligo tetra, & crassitudo, & glacies, nulla æquè re alia quam uino uincitur & expugnatur.

2 Cur multi præ cæteris sunt uini potiores & aquarum pocula reformidant? An quod ij tales frigidam à natura temperaturam sunt sortiti. Frigidum autem calefieri desiderat, quod uinum maxime præstare posse uidetur. quippe quod cum feruentioris sit naturæ: celeriter uim suam exerat, & transfundat in corpus, quam ob causam tum serpentes, tum homines atrifellis algore uexati, bibacissimi, uinique præter modum sunt appetentes, nimirum argumento frigiditatis. An rursus id esse in causa assignare oportet, quod aliqui propensores in bacchi calices ferantur, & caliditate ingenti atque feruore bullientia præcordia habeant, calor autem etiam ijs quæ suæ naturæ sunt cognata uehementissime afficitur, pronusque inclinatur. Vnde & Alexander in uina fuisse traditur delatus (ut binos interim dies cum noctibus edormiret, quantum scilicet sufficeret, ad despumandum, & decoquendum phalernum) quæ sane corporis multa caliditas, tum bibacem, tum iracundum etiam reddidisse, illud arguere potest, & ex corpore suauissimum quid spirabat, & illius os mira quædam fragrantia continebat, & totam carnem, (ut Aristoxenus prodidit) adeo ut cuti uicinas interulas, lineasque tuniculas, (chitoniscus dicunt græci) redolentia compleret. cuius sane non alia uidebitur esse causa commodior, quam corporea crasis nimis ardens & ignea existens, quæ dum depascitur humorē putredini aptum, & concoquit succos in corpore contentos: odorem & fragrantiam commendat. Vnde & calidissima orbis terrarum loca, quia in eis sol humidum excernat, ubi per superficiem corporum se tulerit, (quod quidem materiam esse putrefactionis certum est) multa & pulcherrima aromata progignunt, ut costum, cinnamomum, piper, castias, & alia multa id genus. An uero id esse in causa existimemus, quod tenulenti aliqui insigniter reperiantur, & uinum à pueris haurire & ingerere coeperunt, quare nihil mirum si male instituti, & praua consuetudine, malisque moribus ab initio imbuti, tales per reliquam ætatem euadant, moresque imitentur, qualescunque à teneris annis imbiberunt.

Nam id

Nam id nemini ambiguum fore opinor, maximam partem uitiorum quæ tabem & perniciem, animis afferunt, non à primordijs insitam, sed inde ex educatione fuisse cõ nutritam, cui quis infans assueuerit. Adeo à teneris insuescere multum est.

3 Cur uinũ alios inebriat alios nõ? An quibus caput ualidum est in quo rationis uis, tãq̃ in muro quodam arceq̃ excelsa dominatur, ij meratioribus propinationibus uti possunt. At quibus uel ualetudinis ratiõẽ, uel sponte naturæ imbecillum est, aut qui articulorum nexus imbecillos obtinent, aut dolore affectos, uel quoquo modo suscipere paratos: ijs nisi dilutius ebibant, & mens præuertitur, & ebrietates incidunt, & à mero offenduntur. Nec quicq̃ facile magis reperias, quod illis æque ac uini haustus officiat. Vnde Ennius ipse pater, dum pocula siccat iniqua, & nunquam nisi potus, ad arma prorumpit dicenda.

Hoc uitio tales fertur meruisse dolores.

Quod & epigrammate significatum est.

Ex Venere & Baccho, qui soluunt robore membra,

Filia producit deneruans membra Podagra.

4 Cur uinum quod in medio natat, mel quod in uno sidet, oleum quod in alto fluitat longe antecellunt? An quia uinum quodcunq̃ in fundo subsistit, crassiusculum id fæculentumq̃, & uapidum est, quod uero in summo defertur, ab aere circũstante, & potissimum si calidior sit: afficitur: & à sua natura permutatur. Vnde & agri colæ dolia humi defodiunt, atque recõdunt, & cellas uinarias ad aquilonem obuertunt, ne ab aere prompte patiatur. Quod autem in medio est, nec crassitie fæcis præditum, nec ambientis iniuria alteratum, haud immerito præstantius est. Ad hæc fæces (quas floces antiqui dixerunt) sunt tãq̃ acies roburque uini: & uicem radicis obtinēt. Vt autẽ radici truncus propior, crassior corpulētiorque est, & ueluti quia uentriculo proximior ubi cibi conficiuntur, obeso turget omento, popa ueter, præq̃ adipe & pinguitudine pinguis aqualiculus tremit: ita & medium ob eam causam bonitate præcellit. Et tanquam radice abscissa, planta uiuere nõ amplius potest, & sua sede diuulsa arbor exarescit, ita & uina si à fæcibus quæ fulcimentum præstant, elutricentur: inque alia uasa transponantur: franguntur atque castrantur, & mulieribus potius q̃ uiris bibendo sunt apta. & in saccos transfusa amittunt uires, & effoeminantur. Porro mel quod suis ponderibus libratum in inum descēdit, ideo magis probatur, quia ponderosissimũ esse arguitur, quæ in eo exumia bonitatis præcipua est nota. Oleũ autẽ quod in supremo bullit omnium optimũ est, quia aeri magis proximatur, cuius naturæ est. quod inde patet, quia in aqua innatat, & fomenta igni & commodissima pabula suppeditat, quantumq̃ in eo excrementitium est, ab aere pro-

PROBLEMAT. ANTO. LOD.

ximo emungitur & emulgetur.

5 Cur uina alba omnia ut plurimum austera sunt & acerba? unde non tam sanitati tuendae accommodata sunt, quam urinae ciendae uel proliciendo sudori. Quod si quae uina & dulcorem & crassitudinem habeant, mox ea & nigra sunt & atra. nullum uero dulce fere album. An quia aquea sunt: multumque excrementitiae humiditatis habent, cum etiam autem talia insuauia, & minus mollia deprehenduntur. Quia obrem qui uinum dulce parare moluntur, multo ante insolant, uias ut calor humidum superfluum depabuletur. eademque ratione origanum in uini dolia amphorasue uinum dulce efficere potest. quia humorem superantem depascitur. An uero quia tenuia sunt: dulce do autem cum fiat humido diligenter subacta, atque pertrito pertractato ue, pulchreque cum sicco recomixto: substantiae mediocritatem exoptat.

6 Cur si uel ex uino albissimo defrutum confitatur nigrum id redditur? An quia humidum aqueum super excrescens sufficienter decoquitur, & partes ad inuicem permiscentur, unde & praeter atrum colorem crassitudinem indipiscitur sapa.

7 Cur lac quibusdam in uentriculo acescit, quibusdam autem in nidorem conuertitur? An quia natium calorem nonnulli imbecillum habent, quidam uero ualidum. Cum igitur lac non sit adeo decoctum, quantum deceat, sed parum adhuc quidpiam deficiat, ut exactum dulcorem nascatur, illis qui frigent acescit, quia nequeunt apponere, quod deest, perinde ac ut euasis emulsum est: uel tardius, uel serius acido sapore danatur. At immodice calentibus per ructus digeritur, & in nidorem abit: unde Hippo. eius usum tam febricitantibus omnibus, & caput dolentibus, quam in quibus excrementa subeunt biliosa, defendit.

8 Quid est quod mel nunquam in acorem permutatur, in quibusdam uero in flauam bilem superaddit? An quia acidus sapor ab imbecillo calore puenit. At mel ex calido temperato dulce euasit, ut non iterum acescere possit. Illis uero qui suapte natura sunt calentes, in bilem uertitur, quia quod dulcedine est praeditum, in amarorem tristem transit plus satis decoctum, namque si mella igne percoxeris, amara efficies. Calidis igitur mel noxium est. illis uero qui uel ob aetatem uel temperaturae uitio, perfrictionibus sunt obnoxij, commodissimum est, eiusque frequens usus commendatur.

9 Cur seniores aetate facilius longe inebriantur? An quia plus sibi inuicem de temeto, & meratius propinant, ut corporis habitum frigidiores contemperent. An quod eorum calor imbecillus nimis est, & facile a uini calore uincitur, & suffocatur, ut cum multa lignorum strues inualido igni cuiuspiam superponitur. Corpora autem ualētiora, tum uina fortia & meraca, tum lationes uehemētes innocentius tolerare possunt.

10 Cur uina in locis frigidis & ad uersam expositis melius conseruantur? An non omnia

omnia quidem hoc patiuntur, sed ea dum taxat quæ imbecilla sunt. Hæc namq; à sole per meridiem decurrēte transmūtantur, & acida fiunt, uertunturque in acetum, in quo naturale quidē calidum abiit: & exhalauit. asciticus autē calor ex putredine remansit. Vina autem quæ uirū magis & neruorum habent, ut sunt ea, quæ græcis appellare uinosa mos est, tum melius habent, si insolentur, quia sic mitescunt, tū si ad ignium clibanos ponantur, melius decoquuntur, & multam suauitatem acquirunt, & quāuis per mare longis iactationibus deuehantur, à ualidis motionibus nequicquam offenduntur.

11 Cur homines calicibus epotandis dediti: minus ad res uenereas sunt apti, ut de Alexādō in historijs narrāt? An quoniā genitura horū qui abūdius mero utitur, nimis humecta est, & aquosa & diluitor redditur q̄ ut ad foecūdādū cōueniat.

12 Cur qui rem ueneream exercent, linguā extra emittunt? An quia tum ad inguina & colem linguamq; ab arterijs naturali quodā consensu, uel propter cogitationem uehementem, uel etiā num uoluntario, flatuum multitudo delegatur: quæ cum rara sint, & spongiarum modo fungosa, grandioresq; arteriæ q̄ in reliquis partibus in eis reperiātur, facillime ingesto intusq; delato spiritu replentur. An uero nō ab arterijs is flatus præcario decernitur: sed ipsamet undique attractrice ui coadiuta, uentosum illum spiritum, siue ab arterijs, seu à quibusuis particulis, passim mutantur. unde distendi & in meatibus dilatari eas particulas consequatur.

13 Propter quid quidā hoīes nunq̄ liberos tollunt: nec foeminas implent semine foecundo? An quia in frigentibus immoderatus uel humentibus non excoquitur genitura: in calentibus plus nimio pertorretur, in sicciorebus adeo uirus genitale omnē humorem absumptum habet, & aridum est: ut dilatari atq; deduci nō possit: quo nihil minus semini adesse oportet: cum nunq̄ conceptura sit mulier: nisi semen per bulgam, eiusque interius late patens æquor oblinatur.

14 Cur quædā foeminae steriles euadūt: & nūquā concipiunt? An quia quæ uteros frigentiores habent, multum pituitosum succum congregant, qui conceptionibus aduersatur, & masculi intus susceptum semen refrigerant, & ferme totum corpus frigore dānatum (per inde ac uteri) obtinent, quæ uero calētiores, uel sicciore, muliebres locos possidēt, totam alimoniam absumūt, qua debuit ali conceptus. At quibus humiditas immodica uteros occupauit, non foecundantur, quia maris semen extinguunt, & suffocant multo humore submersum.

15 Cur quidam quibusdam iuncti non suscipiunt natos, alijs uero si cōmisceantur, suscipiunt? An quia ij qui uehementem aliquam dictarum primarum qualitātū obtinent, fieri nō potest, ut similibus admixti generent. sin autem adhæreant illis, qui

contra affectas generationi destinatas particulas obtinent, fieri potest, ut qualita-
tis immoderata contemperetur, & liberi procreentur. Sapius namque contingit uiri
genituram frigidiorē, in utero contra affecto calefcere, & calētiorem, ad medio-
critatē & temperamentū duci. & sic de alijs eodē modo sentiendum. Vnde optima-
rū pronubarū officium uult esse Plato in Theæteto, ut noscant, quos quibus maritos
collocent, & quas nuptui tradant, & ut quam commodissima ad generationem cor-
pora coniungant.

16 Cur uino infuso radicibus & maxime proprio uitis exarescit? An quoniam
uinū est maxime excalesfactoriæ potestatis, uitis autem radix imbecillima & mollis
est ex omnibus lignis, atque id circo à uino lædi potest, ut enim robustis & ualenti-
bus pdest, ita etiam imbecillis & teneris officit. Hinc apud Lacedemonios infan-
tes primum natos, mero lauare consueuerunt, & qui uim ferre poterant, hos ale-
bant, ceteros exponebant.

17 Cur urinatores oleo affuso in imis gurgitibus perspicere possunt, & cessare
facere etiā tempestates in mare proiectū oleū creditur? An quoniam multo lentore
participet, & perspicuū sit, & leuorē obtineat, & aquarum motus sistere facit, cū
autem constiterint, & quieuerint, melius reddere & reflectere imagines possunt
instar speculi. ita in undis nāque contingere cernitur. Nam cum quiescunt & con-
sistunt, propter transparentiam solis lumen & simulacra rerum in eis perspiciun-
tur. cum autem perturbantur, aut uehementi motu mouentur, omnia ita sunt con-
fusa, ut nihil in eis subinde uideri possit.

18 Cur in paleis, cum sint calidæ: niues ad æstatem conseruari possunt? An
quoniam concoctrice facultate polleant, & superfluum humorem exhauriant; &
per halitū digerant. quod autem reliquū est, magis concrefcit, & congelascit, &
induratur. Ita etiam niues subide generari solent, cū scilicet uī frigoris imodica aqua
coagulantur & coguntur. Vnde etiam aquas ex niuibus insalubres censent: quo-
niam per concretionē subtile omne quod erat, abierit in auras, & solū remanserit,
quod erat faculentum & crassum.

19 Cur aqua potores uisu acutissimo pollent? An quoniam uinum capiti no-
cet. unde & uinū à ui: & temetum quod mentem tentet appellarūt. Vt enim intestinis
& uisceribus sit salubre, ut inquit Hippoc. cum meratius & uinosum est, ita ce-
rebrum, & caput pulsat, membranasque distendit, & magnā omnino agitationem in
corpore facit. Vnde quā plurimi halitus & uapores sursum eleuantur, à quibus cū
menti obuersentur, & ratio peruertitur, & oculi similia suffusorum passionibus
patiūtur. Quocirca: ijs qui in tranquillitate & quiete animū cōtinere uolunt, uinū
exhibere

exhibere non decet. Ita & Demosthenes per uitam à uino abstinuisse fertur, ut uigilem, & acrem, & magis perspicacem mentem obtinere posset.

20 Cur flumina tantum in summo non etiam in imo congelascunt? An quoniam extima superficies aeri contigua est, cuius contactu atq; uicinia facilius alteratur. Aer nanq; cum tenuis sua natura sit, mox tum ipse à frigore patitur, tū cætera cōsimili modo afficere potest. interna cum aeris frigora non sentiunt, nihil mirum: si non concrecant. Huc adde quod calor intus collectus, ut pote oppilatis & obseptis poris: per quos diffilari & digeri posset, fundit & fluere facit humores. nec tantā frigiditatem admittit, quanta ad concretionem opus est.

21 Propter quid in Germania flumina adeo cōgelantur, ut securibus & ligonibus abscondantur, & plaustris etiam præteriri possint? An propter exceedētē frigiditatem: cuius uicinia superantur. An uero quoniam lente currunt, & tarda, non rapida, nec citata latione deferuntur, itaque cum cunctentur, facilius cōcrecant. cætera concretionē nō sentiunt propter rapiditatē sui motus, sunt enim rapidiora.

22 Cur pueri magis, q̄ ij qui in prouecta ætate sunt ad concubitum sunt promiores? An quia meatus obtinēt angustos, qui facile tentigine præstringantur. An quia penē habent breuiorē, qui uel modico & leuissimo flatu attolli & erigi possit.

23 Propter quid abortus mammarum gracilitas præcedere consuevit? An quia si propter alimenti defectum, tales euadant: foetū periturum inopia necessum sit. si uero uel ob boatum ingentem, uel excandescētiā, uel mæsticiā, uel erisypelas, uel phlegmonem in utero, uel casum ex alto, abortum fieri contingat: etiam ubera gracilia antecēdūt, quia disruptis acetabulis cotylidonibus ue, quibus cōceptus utero præditur, & adalligatur, dolores sequi operæ precium est, quo natura sanguinē & spiritus emittere consuevit, quibus ubera destituta ob cōmunionē, attenuētur oportet.

24 Cur masculus conceptus in dextro uteri alueo ut plurimum gestari consuevit? An quia propter uiciniam epatis calētius semen est, quod in eum sinum deriuatur à dextro dydimo, per cornua & uteri antemnas.

25 Cur balneæ calefactos quidem à sole uel exercitio quodam ualido infrigidant, excalefaciunt autem frige factos? Vtrum quia calent & humescunt satis, ita ut humore quidem siccitates & squallorē contemperent. quo facto calor humectetur, & mitior ceu rore asperso reddatur. suo pte uero calore frigoris iniurias uindictant, nō alia sanē ratione q̄ caro humens & calens (ut inquit Plato) effecta, nec hiemis ob calorem, nec æstatis ob humorem quo subinde calor cōspargitur, incommoda sentit. An uero quia siccitatem & squallorē eorum qui calefieri uel infrigidari egent, irrorent & medicantur. quibus sanatis, ex cōsequenti illi tolli affectus uideantur.

Cur bal-

PROBLEMAT. ANTO. LOD.

26 Cur balneæ eos qui non sitiunt siticulosos: sitientes autem non sitibundos mox faciunt? Vtrum quia discutunt & digerunt per halitum uentriculi humorem subtillem, quo exhausto sitis consequatur. quam ob rem hos quos sitire uolumus, diutius lauare expedit, ut crebra lauatione, balnearum calor humidum illud oris uentriculi (quæ stomachum priuatim nuncupant) absumat. Qui uero sitiunt ppter succos aliquos acres uellicantes uentriculum, ij si soliu dulcis & tepentis aquæ ingrediuntur, (ex qua balneas facere solent) dissipatis acribus illis succis, quorum causa sitis perurgebat, insitulosi euadunt. Perinde ac ij qui noctu bibere appetunt, si lecto decubant, à siti liberantur, quia si sitis à mordaci & uellicante succorū acrimonia, aut etiā à siccitate proueniat, aduētans somnus in quo calor intro se recipit, prauos succos acresq; digerat & resoluat, & siccitatem squallorēq; corporis humectet. sed hos semel dūt axat lauasse operæ precium est: ne si in balneo diutius commorati fuerint, siti eos urgeri sit necessum: non solum absorpto alieno & noxio, sed & natiuo humore. Nec mirandum sane est, si has balneū facultates præstet, quas non adeo in uim peculiare & propriam, q̄ in patientiū promptitudine u refert. Sic fumigantem quidē lucernæ fomitem oris halitus accendit, accensum uero funiculum, idē & æque potens extinguit flatus: & Phoebi radius eādē ob causam, lutum quidem indurat, cerā uero dissoluit, & liquefcere cogit. Nec dissimili effectu allea: flatus si nō reperiant, in corpore producant, repertos autem in uentos discutunt, & attenuant. nam in hijs quidem in extraneos succos agunt per uim calfactoriam & attenuatē quam habent: in illis ad naturales humores se conuertunt.

27 Cur balnea alios pinguiore reddunt, alios emaciant? An quia si ante epulas quis ingrediatur, demacrandi & exiles particulas reddendi uim habeat, eo q̄ illarum substantiam depascant. pransos autem & saturos obesiores faciunt, eo q̄ alimenta suo moderato calore ad membra perducant, & digerant, distribuantq; per corpus: si lotioni: ubi iam concoctæ in uentriculo fuerint dape: & sanguinationem iam iocinus peregerit: quispiam se tradat. Nam si ante ciborum concoctionem ad lauandum quis pergat, fluor potius mox comprimit, & crudorum humorum prouentus multus exoritur: quoniā incoctū alimentum ad artus ante pertrahatur, q̄ subigi integre & elaborari possit, ut in uehementi & ualida post prandia latione contingit. Atq; hoc & pueri ostēdunt: qui cum ob uirū naturalium robur quas accipiūt escas: auide nimis in membra, tum ut alantur, tum ut augefcant præripiant, humorē crudum multum congerunt, qui in urinis cumulo residet.

28 Cur tabe affecti nullam à balneo utilitatem sentiūt, nisi infrigidæ solum se se demerserint? An quoniam ea ratione dumtaxat balneæ ijs conferunt, non quoniam calfaciant

calfaciunt & fundunt humores: (nihil enim ijs tabidis opus est,) sed quatenus squallorem humectant, & excrementa euacuant, & aperiunt meatus: atque resolunt, quos ingrediens frigidū, inmodicum calorem extinguit, & robur tonumq; particulis apponit. Perinde ac nec ferrum candens aciem unq; conciliat, nisi in frigidā iniectum roboretur, qui uero aut peræstatem calidam & siccā, aut ab exercitijs ualidis, aut lassitudinibus, in flumina, uel alueos frigidos, robusti iuuenes corpore se intruserunt, ijs quod calentis peluis natatio, (si sic græcorum colymbithram appellare liceat) fatigatio laborque præstitit.

29 Cur uentis in mare incubentibus multa spuma in æquore generatur? An quia spuma nil aliud est q̄ bullarum & ampullarū pluriū coalitus: quæ ex flatu incluso & humore lentoris aliquid continente, circumfuso, ortū habent. Ergo dū uenti agitant undas, & cōmouent procellas, fluctusq; ad littora disrumpunt, quia accidit, ut flatus in minutissimas partes dissectus, humoris particulis multis minutim cōcisis: intus misceatur: nihil mirum si mare spumis inundatur.

30 Cur in ferocientibus capris os spumescit? An quia propter furorem accenso calore multus aer ingrediatur, qui refrigeret, quo permixto humori, calido agitante, soluto, spumarum ortus uindicatur.

31 Cur ubi ad ignes lebes, aut bene utrinque auritus cacabius impositus est, liquorē late spumare uidemus? An quia calor humori flatum commiscet, & temperat, ut bullæ generatio procedat. cū autem obductus humor lentore magis participat, ut in ijs quæ in sartagine ex oleo coquuntur, contingit, ut bullæ & spumæ innatantes, permanentiores sint, q̄ quæ in aqua sola consistunt, eo q̄ humoris lentor & uiscositas difficile solubilis sit, nec ita cito dissipari & discuti possit.

32 Cur currentes per hippodromum curriculumque equi, dū gloria palmæ, & uictoriæ ardor præcipites per stadiorū metas agitat, atque sollicitat, multa salua spumantia ora obtinere uisuntur? An quia duplex producendæ spumæ illis qui cursu feruntur, occasio & opportunitas adsit, calor scilicet qui per intēta exercitia, maiore in copia inaugetur, & motus etiam nū impulsus, & rapidus. quæ duo si quis spumæ productrices causas diffiniat, is certius rem decernet, quam ut opinione sua fraudari possit.

33 Propter quid si lapillus calculus ue in aquā mittatur, multos orbes in aqua cōtinuo maiores efficit? An quia sectio omnis quæ in globoso sphaerico ue corpore fit, circularis & conuexa ut sit necesse est, atque ob id qui aquas icit atque diuidit lapis, quoniā in rotundo sectionem molitur, per orbē liquidas undas dispergit. An melius quia pulsa suis sedibus limpha, utrinq; aliam propellit, & ea rursus aliā portionem

tionem: aquarum trudat, cum simul in eodem loco esse nequeant, & sic deinceps: quo fit ut continuo illa orbium constitutio longe maior sit, quoniam ab orbe contento sequens unda citatur: sit uero longe obscurior, & minus uisu notabilis, quoniam ictus indies sunt imbecilliores.

PROBLEMATVM NATVR ALIVM

Sectio quarta, de aetatibus, temporibus, consuetudinibus & temperaturis quaestiones continens.

- C**ur ijs qui pubescere incipiunt, sanguis de naribus fluere solet? An quia plus de eo humore tunc temporis cumuletur, non quod in maiori quantitate quam pueris generetur, quibus & calor aequè intensus est, & facultates naturales sunt fortes, sed quod minus insumatur: quia corpus non adeo proportione augeat, quam in ea aetate quae praecessit.
- 2 Cur alij ocyus, alij tardius pubescunt? An quia hi quidem sunt frigidiores, & spissos meatus continent, ut nequicquam a calore dissoluatur, nec pilus penetrare possit. hi autem sunt calidiores, & rariori contextu constant: quibus & multum de excrementis ad pilorum generationem superfluit, & fuliginum facilis est exitus.
- 3 Cur alij ad magnam corporis staturam perueniant? An propter materiae abundantem copiam, ex qua ubi superat: (sicut ex multo aere magna statua, ex pauco parua conflatur) efficere particulas mole praestantes natura potest. An propter humiditatem quae dilatari & distendi apta est, cum siccitas multum adeo obsit, ne membra dilatentur. Nam tam diu corpora animalium inaugmentur: quoad ossa augmento siccitatis porrigi amplius non possint. Hinc est quod uolucrum foeminae quae incuruis sunt unguibus, corporis magnitudine mares excedant, quae illae humidiores sint, ita ut calor materiam habeat, quam protendat, ij uero quia impensius caleant: sicci adeo euadant, ut non adeo incremento proficere possint.
- 4 Cur pueris, & ijs maxime qui sunt uoratiores, noctu pauores accidunt? An propter crassos & crudos halitus per uentriculi cruditatem genitos, quod & atrabiliosus euenit, dum uisa meticulosa: & horrenda somnia uidere se credunt, propter humoris atri caliginem, qui mentis sedibus obuersatur. Spectant & uiri iam perfecti uarias & timore plenas phantasias, & inferiorum alienis simulacris spectrisque terrentur: quibus multi & pessimi succi: os uentriculi (quod praeter omnibus alijs sensus acumine pollet) aggrauant, & morsibus continuis infestant.
- 5 Cur iuuenes magis morbis capiuntur quam senes? An propter uictus intemperantiam: nam in comestationibus & crapulis uersantur, & de symbolis cum aequalibus esse consueuerunt, minusque accuratam salutis rationem obseruant, non autem propter

Propter imbecillitatem corporis: vires nanque ualentiores iuueni, q̄ seni.

6 Cur quibus iuuenibus alius humecta est, ijs senescentibus exiccatur? An quia tribus potissimum de causis, uenter subire & excedere solet: uel scilicet propter epularum plurem q̄ expediat, multitudinem assumptam, quam firmiter uentriculus retinere nequeat, uel propter retentricis facultatis imbecillitatem, uel propter acris bilis humorem, proritantem intestina sua copia, ut egerant cito, quod in eis continetur. Quæ causæ: cum in ijs qui senescunt aut tollantur, aut omnino mitiores fiant, ut plurimum ijs quibus alius erat fluxilior: astringi consuevit. Nam & minus de bile in senectute accrescit, qua lactes: & intestinorum uolumina uellicentur. Et quibus uenter probe non retinebat, si humiditatis additio erat in causa, calore nihil inminuto, ijs retentrix facultas: ætatis adueniente siccitate: in melius commutatur. Nam si inopia caloris imbecilla erat retentrix uirtus, fieri q̄ facillime posset: ut æquè imbellis ad senectutem transmutaret, in qua calor quousque extinguatur, decremента suscipit, & frigus indies inaugetur. Ad hæc minus de cibo senes proferunt, eo q̄ appetentia ob nimiam frigiditatis intensiorem prosternatur. quæ ut (si non multum excedat) appetentias excitat, ita supra modum inaucta, omnino fames: & escarum cupiditates tollit.

7 Cur autem qui iuuenes dum adolescerent: astrictam habebant aluum, dum ad senectutis perueniunt pauimentum, ijs magna ex parte fundi & procedere uenter inferior aliusq̄ cōsuevit? An quia propter oppositas causas uētris astrictio generatur. Nā uel eduliorum ingestorumq̄ paucitas, uel bilis ad excretionem proritantis inopiæ tantæ q̄tum opus est: ut intestinū sentiat, & protrudere à se nitatur, quod intulit morsus, aut retinētis potentiæ robur in causa fuerunt, ut uēter retineretur. Ad canitiē autem tendentibus omnia ut plurimum mutationem accipiunt. nam & plura ætatis feruore sublato, qui fastidia ingerebat, & frigore paulatim inducto, appetūt, ut comesorum penuria: uentrē minime astrictiorē obtineāt. Et quibus retentrix facultas ualida erat, ut nihil deijceret: siccitate nimium inaucta (ut omnis in modica qualitas actum munusque propriæ facultatis dilapidat, & destruit, quam ni summa esset, inuaret) adeo uigore amisso imbellis efficitur, ut non probe retinere possit. Quibus autem propter bilis paucitatem non fluebat in iuuentute alius: euenit interdū: ut cōcoctio & sanguificatio in iocinore adeo imbecilla in frigoris perficiantur, ut plus satis concoctione laesa, excrementa ultra modum humectentur. Quia id tralatitium & peculiare est: ut quoties debita non fiat cōcoctio: alui subeant & humescant. qua saneratione nihil uidere difficile est, cur quibus retenta & astricta iuuenibus erat alius, ijs canescentibus fundatur.

PROBLEMAT. ANTO. LOD.

- 8 Cur senes uigilijs magna ex parte infestantur? An quia senectus sollicita & curiosa naturæ sponte est: cogitationes autem somnos (ut liquet) auertunt. An propter siccitatem, quæ senescentibus supra modum intenditur. Contingit autem nonnunquam: ut per cruditatem & minus debitam concoctionem humores multos superfluos & excrementosos, seniores accumulent, qui etsi sæpius à naturali calido uincantur: superat tamē interdū: & somnos nō naturales obducūt. Quo fit ut eo præcipue tempore, quo integra sanitate fruuntur: peruigilio magis obnoxij senes esse soleant. adeo ut eorum peculiaris affectus uigilia non iniuria dici mereatur. De siccitate uero solidarū partium: quæ in senum membris est, quid dicere etiam oportet? quāuis nonnulli: senes humidos esse: pronunciare temere sunt ausi, & uiderent senes grauedini, & raucedini, & nasi destillationibus subiectos, & cæteris uicijs: quæcunque ob pituitam in uentre & membris per temeratam concoctionem genitam: ex accidenti & non primo, annis cōfecti incurrere sæpius norunt.
- 9 Cur glaucedines oculorum contingunt senibus? An quia species quædam suffusionis est: quod malum hypochysin græcorum filij uocant. An propter immoderatam corporis siccitatem. Vnde quibus in uisu spirituum multa est copia, & humor ab albo ouorum dictus: lucidus purusque, & oculi aridiores, & pupula extra posita est: glauci oculi (quos & cæsius à cædendo, & charopos græci appellant, qui noctu magis quàm interdiu cernere solent, & ignis modo mirifico quodam fulgore uel in tenebris micant) per naturam esse consueuerunt.
- 10 Cur in siccitatibus salubrius homines ætatem degunt? An quia nihil est excrementi, quod morbum generet. In anni autem constitutionibus humidis: multi superflui humores in corpore congregantur, quibus putrescentibus & febres & egritudines longæ, ortum habent.
- 11 Cur eos qui in animi deliquium conciderunt, ex frigida multa conspersio, & præcipue rosacea releuat? An quoniam spiritus cogit in unum ne abeant & dissoluantur, qui plurimi & tenuissimi ad faciem ut sensuum munera obeant, uenire consueuerunt.
- 12 Cur austrini flatus auditum hebetat: caligines inducunt, caput grauunt, & surditates, & uertigines, (quæ attoniti & comitialis morbi indices sunt:) faciunt? & pigros denique & tardos homines reddunt ad obeundas functiones: quæ ab electione procedunt? An quia calidus & humens est: atque ideo caput facillime replet, & organa sensuum aggrauat, ut nec sentire: nec moueri mēbra sint nata. At Boreas quia frigidus & siccus est, tussiculas quasdam excitat, aut aluum duram efficit, & magis est salubris, quā ut austrinis flamimbus: quo ad noxā cōparetur.
- Cur in frigo-

- 12 Cur in frigoribus tusses, dolores lateris, & spinæ, atque lumborum corripere consueverunt? An quia neruacea sunt: quibus frigidum inimicum est. atq; ideo membra quæ spirationi subseruiūt: per algores præopte patiūtur, quia nec spirationē arcerere, nec aliūde spirare licet: cū cæteros artus à frigore facile uestibus defendamus.
- 13 Cur consueti aut terrā aratro inuertere, aut remigio impellere nauim, facilius illos labores ferūt, q̄ si non cōsueuissent? An quia in particulis mutuo attritu cōfricatis: & exercitibus, robur quoddā acquirūt, ut gymnasijs magis incubere possint.
- 14 Cur qui cibos aliquos prauos assumere sunt soliti: minus q̄ ab insuetis lædūtur? An q̄ cibus etsi plurimum perpetiatur, & alteretur, ut in substantiā aliti conuertatur, afficit tamen nonnihil, & alterat particulam quæ alitur, ut tales ferme euadant nutritorum partes, quales sunt nutrientium qualitates. à proprijs ergo, & sibi peculiaribus minus homines afficiuntur, q̄ facilius & minore cum dispendio alimoniam præstent, & assimilentur. edulia autem inconsueta, etsi uincantur & superentur, & membro alendo accommoda reddantur, afficiunt tamen & ipsa non nihil: dum patiuntur. Perinde ac panis frustulum, quod dū uel acutissimi chalybis acie secatur, uim gladij obtusiolem reddit.
- 15 Cur qui aeri frigido uel calido frequētius se exposuerūt, difficilius perpetiātur, cum ex consuetudine nihil referre appareant? An q̄ eorum corpora qui frigido assueuerunt, frigus compingit: & densat: compactioraq; reddit ut resistere ambientis iniurijs ualeāt. At eorum artus subito peruadens frigus, qui non frigido cōmunicant, & præcipue eos qui raro corporis contextu sunt præditi, aut qui carne & crassitudine destituta, à quibus calore tepido foueantur, mēbra obtinēt: multū adeo incommodi affert: dum impete ad uitalia defertur: nullo propugnaculo proiecto.
- 16 Cur qui humida ab ortu tēperie oppido sunt nati: ij quo ad senium magis uergunt melius agunt? An quia sicciora sunt senum corpora, atq; ideo: tēperamētū in natū in dies tēperatur, & excrementitius humor per ætatē sensim pcedētē resoluitur.
- 17 Cur pueri multum somno impendere solent? An quia sunt natura humectiores: ut senes contra: uigilias plurimum patiuntur: propter corporum siccitatem.
- 18 Cur in diatribem gymnasiumq; ubi pueri erudiuntur, ingredi ominosum putāt? Vtrū ne quia significare uelint: impuris cum ijs quos puri imbuunt mores: conuersari non licere. quales sunt pueri casti: & nulla uitiorum scelerum uel labe distincti. An quoniam ibidem sub orci galea, dæmon aliquis bonus occulte insidiatur, & custodias agit, ne imbelles puerorum uires: quas quiduis afficere natum est, fascino præstringantur, si uir quispiam ingrediatur. An quia in his locis improbi prauiq; spiritus degere solent, ut à teneris unguiculis pectoribus uitia consuescant.

PROBLEMAT. ANTO. LOD.

- 19 Cur cum urbs sospes & salubris est, per rectos calles incedere iubent. à lateribus autem & ex transuerso: ubi lues communis populum occupauit? An quia flamina medios uicos flatibus tenere solent, quæ tempore incolumi perstant: & à putrore conseruant, cum autem noxius est aeris status, tabem uisceribus afferunt.
- 20 Cur quibus hominibus barbæ pilus siluescens est, dementiores, quibus uero rarus in mento pilus suffruticat, sollertiores, & ingenio mentis magis præditi: esse solent? An quia hirsuti (quibus frequens materia cedi apta, & tonsore digna succreuit) excrementorum copiam habent, quæ intellectum ceu nube obducta præpediunt. An quia libidinosiores ij tales hispidi esse consueuerunt, leporum & dasypodum cuniculorum ue exemplo, quorum exploratissima & foecundissima est uenus, qui nõ adeo sub imis pedum uestigijs, sed & in ipsis etiam malis pilos habeant.
- 21 Cur barbicomis saponem, & lexiuio ad lauanda capita utuntur? An quoniam hoc quidẽ, ui absterforia quæ pollet, sordes hæretes capiti & furfures scalpiti, & extrahit, sapo autem sublatis iam expurgat & colluit ob eandem uim.
- 22 Cur uere sudores multi in febribus cõtinentur? An quia & calor & humor tunc simul conueniunt. cū hieme desit calor, à quo humor subtilietur. In æstate autem nulla sit sudoris aut minima copia.

SEQUUNTUR QUÆDAM
problemata de atrabiliosis.

- 1 CUR qui atræ bili sunt obnoxij: pauidi & moesti esse cõsueuerunt: ita ut hoc sit nõnullis eorum præcipuũ insaniam caput, quod interitũ maxime timeant. An & pauoris causam semper secum circumferunt. Nam ut in rebus extra corpus: nihil est quod uel pueris uel insipientibus timorem magis incutiatur: quàm tenebræ exteriores: ita & atræ nigerrimæque humoris nigror & obscuritas: locum quo sapimus: obumbrans, meticulosos homines operatur.
- 2 Cur horum nonnulli quos atræ bilis exagitat, sibi necem conciscunt, uolentiaque sibi inferunt manus? An quia ad eum modum se: malis quibus in præsentem premuntur: liberatum iri sperant. An uero quia mori pulchrum arbitratur, ut barbarorum Thracum qui uita mortem iudicant potiolem, & puerperia deslent.
- 3 Cur ex ijs quos hoc malũ occupauit, alij corpus siccis membranis æque aridum se habere existimant: alij tegulam sese esse autumant, ut obuios quosque deuitent, ne in congressu testaceũ illorum corpus confringatur: alij autem: ne caput quidem sibi adesse persuasum habent: ut is quem sanitati restitutum à Philotimo tradunt: imposito plũbeo globo super caput, quod nunquam se habere intellexisset, ni ea industria fuisset curatus. An propter atræ bilis siccitatem, quæ cum frigida, tum uero arida est:
- cũque

cunq; in cerebro exarsit, & detorta est, caput craneūq; adeo leuiculum reddit, & uideri facit: ut capite se non carere, nō sentiant. Accedit & leuitas: quā spiritus flatuosus ad supernas partes sublatus molitur, quo ij nimium in modum scatent.

4 Cur autem quos atræ bilis uitia susceperūt, plurimos cibos deuorant, nec edulibus modū faciūt? An quia cōtinue illis uentriculus refrigeratur, ab atra bile iugiter in stomachum, hoc est uentris oscillum, defluente, unde illa inexpleta edendi uorago ingluuiesq; insurgit, quæ frigidum uentrem habentes comitari cōsueuit. Fames autē calidi & sicci appetentia esse diffinitur.

5 Cur uero hoc hominū genus, cruditatibus cōtinuis laborat frequēter? An quia plenū & excrementosum illis est corpus: cū præ imbecillitate nimia: recremēta quæ ualidus calor per halitum digereret, discutere nequeant: & bilis atra insinus uentriculi corruens: & horrere faciens, concoctiones impediat.

6 Cur ijdem mero intemperanter abutuntur? An quia algiosi sunt: quorum natura calefieri exoptat.

7 Cur autē aluus ijs ut plurimū retinetur? An quia flatus, & spūs, q̄ subeūdo protrudere excrementa possent, supiora cape ssūt. Nā multis qui id genus mali patiūtur, ab imis ilijs hypochondrijs ue hic morbus enascitur. (unde & hypochondriacus appellatur) quo fit, ut cū ex longis interuallis illis aluus soluatur, nōnūq; ui maiori collecta: magnā & colliquescentem excrementorum multitudinē affatim egerere soleāt.

8 Cur ij tales linguā ferē blæsam obtineant, & ad loquendum (ita ut sermo mentem sæpius præuertat) sint promptiores: & acutā & gracilem uocē, exili quodā sono pronunciet? An propter flatuū rationē, qui cū intento procliuq; impetu defertur, & toto corpore, sed maxime supernis partibus abūdant, etiā ut celeriter uox defluat, in causa esse possunt.

9 Sed cur qui melācholice huius malis molestantur, oculos prominētes, & emissitios, frequēterq; nielātes, & labra plus iusto crassiora (quos labeones uocitāt) magna ex parte obtinere cernūtur? An propter uim flatuū ingētem, qui cum retineantur: nihil mirum si palpitationes uarijs in corporis partibus operentur, & in musculorum cauis contumaciter illarum partium contenti, egressos extra oculorum orbis & labiarum apparentem crassitiem moliantur.

10 Cur oēs qui atrā bilem in corpore cumularūt, hispidi sunt & hirsuti, pilorumq; per nigra membra prodeuntiu silua rigere consueuerunt? An propter excrementorum copiam qua supra modum abundant: quæ cum in ungues & sordes summæ cuti adhærescentes abeant, maxima tamē eorū pars in crines consumitur. sicuti etiā in animalibus, quibusdam in squāmas: quibusdam in cornua, alijs in pellem duram, glorio-

samq; iubam: totius corporis excrementa digeruntur.

11 Cur atrabilis nigrorem sortita est? An quia à sanguine crassiusculo uel ab humoribus atris, uel à flaua bile (ex quibus consistere ortumq; trahere solet) per exustionem humor exhauritur, quo depaſto & abſumpto nigredinem ſequi par eſt. ut in nobis: cū inſolamur, & in carbonibus exuſtis, ubi uis ignis ualens reſceſſit: paſſim & cotidie experiri datur. An uero frigoris ratioe nonnūq; atrabilis nigreſcit, ſicut in frigoriſ: liuidas & atras extremas effici partes contingit.

12 Cur qui aridā obtinent cerebri temperiē ad mathem. atū diſciplinās ſunt apti? An quoniam ſiccitatis beneficio diutius inſiſtere demonſtrationibus, & magis retinere, fixa cogitatione, eandem phantaſiam poſſunt. Quo circa ij tales ad philoſophias ſunt inepti, quæ de ente mobili ad diuerſas formas pertractat: quia illa celeritate uacant, & nec organum mollius habent, quo ſe ad mirificas rerum naturæ faciēs, & ſpectatiſſima miracula contemplanā conuertant.

13 Cur morbi à ſiccitate ſunt incurabiles? An quoniam hæc qualitas cum minimum agat, maxime reſtititur. An quoniam per humentia medicamenta perſanari debet, quorum uis imbecillima eſt.

14 Cur autūno multi & corripuntur morbis, & intereunt? An quia modo calor, modo frigus inſeſtant: nam cum dierum media ardeant, principiū & finis diei frigoriſ perurunt. An quia ex æſtate præcedente uires quibusdam imbecilliores ſunt redditæ. An quia toſtos ſuccos calore temporis: quod immediate præceſſit, excipiens autūnus: materiam habet: unde morbi procreentur. An quia cum humores antea ad cutem pergerent, & difflarentur, tunc contrario naturæ motu, in profundū abeunt & reconduntur, ut diſcuti nequeant. Accedit q; qui incontinentiori diæta utuntur, fructibus fugacibus (quorū ea hora feracior eſt) non parcunt, qui horæ dicuntur, q; in hora: hoc eſt in illis quadraginta diebus: in quibus ſiriū ſidus feruet, pueniāt, ex quibus febres longæ: quæ ex putredine hūorū & ſuccorū uitio (quæ cacochymiam uocant) ortum habent: occupare & ſequi conſueuerunt. nam crudis & immaturis, putrediniq; aptis ſuccis oēs ferme fructus arborei recētes ſcatent.

SECTIO QUINTA PROBLEMATVM

naturalium de animalibus nonnulla continens.

Vr paruulus ſæpe puellus, qui balbutiat adhuc forſan, & aniā (ſi ita res ferat) conclamet, magnum inſidens tergo agitet elephantum, & baculo inter pronomidē adactō, tantā molē quo uelit: agat? cū non ſit par maius à minori cieri. An quia in paruis etiā ineſt quædā uis, qua ingētia pondera attollantur, & moueri quæant. Vt cor in homiē: quod cū minimæ ſit quantitatis

quantitatis, totam tamen uitæ sibi uendicat potestatem. Et in nauigijs clauus, qui leui impulsu nauem modo huc modo illuc aduersis fluctibus circumducit. Quin & in corporibus omnibus fieri non posse, quin incorporeum aliquid habeatur, sensum effugiens, fatetur Aristoteles. An quia ipse sibi elephas imperat, magisque hunc naturæ persuasio, & obedientia qua parere consuevit, agit, quæ rector, & eques qui supra uehitur. Nam cum semel imperio subijci nouit, & in hominem naturali quadam & insita humanitate utatur, non spectat amplius uerbera atque flagella, sed non inuitus ipse se cogit, ut se sori quicumque tandem is sit, obtemperet.

2 Cur cū bifida animalium dumtaxat: habere cornua cernantur: elephas animal pentonychiū, id est in quinque digitos manus habens dearticulatus, cornibus non uacet? An uerum id est quod bisulca tantum cornuum uallo sint prædita, elephantorum autem cornua quæ uidentur, aptius dentes appellari mereantur. Nam cum cornua quæcunque: singulis annis ad imam radicem circumscriptionem quandam, in modum lineæ orbicularis describant, elephantum cornu nihil unquam tale patitur, sed leuè undique, & teres est. Ad hæc cum ossibus quibusdam fistulosis inditis (quæ si rangode græci uocant) cornua extrinsecus opifex fuerit fabricatus, nihil tale in elephantorum cornibus uocitatis cõspicitur. quin potius ad dentium morem, tenuissimum quoddam foramen, recta per medium procedens: reliquis partibus firmissima soliditate cõstâtibus: obtinet. Sed nec (quod cornibus quacunque de causa euenit) nisi ignibus tradantur, corrumpuntur, aut uitium aliquod senectute contrahunt, sed tales usquequaque perseuerant.

3 Cur cū insita sit parētibus erga natos: naturalis beneuolētia, elephāti pullos suos cū flumina pertrāsēūt, præmittāt? An ut si hostes à tergo irruerint, scutiū & munimē sint natis. An uero ut pfunditatis aluei cõiecturā capiāt, Nec enim certiores esse possent, si qui sunt proceriores, facile superarēt tranarentque flumē, an paruuli trāsmeauerint. Vtrū ne si grandiores præcedāt, alueiū profundiorē, & foueas lacunulasque pedū crassitie, & ingēti pondere, uastaque corporis mole efficiant. quibus natu minores submergi aut periclitari contingat.

4 Cur boues & omnia ueterina caudas ad nates recondere instante hieme consueuerunt? ut est apud Hesiodum in Ergis dum ait.

Tunc frigent pecudes: caudas perque inguina ponunt,

Atque bouum pellem, uentorum flamina perflant,

Hirsutum & pectus faciunt horrere caprarum.

Vmbrosum aēt ouium uellus: nec frigora lædunt.

Porcorumque greges, perstent quæ corpore setæ.

Atque senes reddit: trochorum more: rotundos
 Vis ingens Boreæ: mollis sed uirgo domorum
 Quæ manet in latebris, latitans sub matre seuera,
 Nec Veneris nouit fraudem, aut certamina lecti,
 Frigora non sentit, corpus sed cū unguine crasso
 Vngens atque lauans, recubat non horrida noctes.

An ut se à frigoris uentorumque iniuria tueantur. nam cum graciles tennesque nates habeant (quas pygas græci appellant. unde oropygium auium cauda deducitur) ni se caudæ defensaculo protegerent, facile à frigore penetrarētur. Quibus & ea de causa fuere caudæ cōcessæ: ut pudibūdas particulas: quæ nō reuerēter oculis ostēderentur, obuelarent. pudori scilicet in omnibus prospiciēte natura: atq; cauēte usque adeo, ut inhonestæ partes à uisu occulātur, ut quæ eā ob rem glandē colis: præputio obtexerit, nullius rei gratia: præterquā pulchritudinis & pudoris. Et si nōnulli reperiantur, qui ad uoluptatē percipiendā maiore, nō parū cōducere autumēt. Vnde & apud recutitos apellas, incircūcisoriū est uenus: ueluti prouerbio celebrata. De simia uero ut pote ridiculo animēte, nihil puidit natura, aut cōsulendū sibi putauit, si pelle defectū nudūq; penē obtineret, quo nihil turpius cōspiciat aliquis. Auiibus autē nō tā muniminis causa, q̄ temonis & gubernaculi, fuit caudarum usus tributus, ut melius se in uolatu dirigerent. nam cū caudas expandunt, magnam aeris uim subtilius suscipiunt, quo se cōmodius fulciāt. At homini carnosas & pinguisculas glandulosasque habenti ad sessionem nates, nihil alio quouis opus fuit, quo se ab ambientis molestijs tutaretur.

5 Cur aues quæ ex præda & iniurijs uiuunt, minime potant? An quia crudas & indomitas, & multa cæde cruoreq; madentes carnes deuorant, ex quibus satis refrigerari possunt? An quia sæpiissime sitis à pulmonibus prouenit, cum intenso feruore exæstuant. Alitibus autē spiritalis hic follis, uuidus & insubidus est, multoq; intus recepto halitu spongiarū ritu turgescit, non enim aliter sustinerēt: dū se in aere suspēdunt. An quia aereo uolatu in sublime se attollentes: frigidis mediæ regionis, quæ impendio algescit, bibunt rores: & frigido uapore & spiramine utūtur. His igitur nequicq; uesticam tribuit natura, quæ urinas susciperet. sed cum plus satis. humidi excrementi congesserint, per aluum liquida excernunt.

6 Cur piscium omne genus mutum est & non uocale? An quoniam pulmonibus caruerūt, qui sūt & respirationis, & uocis quæ nō sine aere retēto fit, instrumētū.

7 Cur pisces cū sint exangues, & modica omnino refrigeratione egeant: ab aqua tamē inspirationem suscipiunt? An quoniā aquei sunt, & aquarū illa inspiratio ad
 cordis

cordis temperandum ardorem illis proportionalis & expediens est. Vnum quodque enim quod præter naturam non se habet, à similibus propriam & naturalem temperaturam tuetur. An potius non sibi ex aquis euertationem & refrigerium accersunt, nam per branchias respirant, quæ multis & subtilibus adeo foraminibus sunt pertusa, ut uaporem quidem tenuem & aerem inspirare possint, subeuntes undas autem prorsus non admittant. Qui autem inter pisces calidiores sunt, ut delphinus aquarum moderator, in caput per supinos fluctus attollentes, sibi aerem externum comparant.

8 Cur piscibus dexter cordis uentriculus deest? An quoniam pulmonem non habent: quem propter, ut illi cor sanguinem probe concoctum, pro flabris rependeret susceptis, institutus est ille dexter specus.

9 Cur pisces pedes non acceperunt? quo argumento: nepodes à græcis appellantur: An pinnarum series & ordo quas binas, & ternas & quinas utrinque multi obtinet, illis pedum uice est, dum eas natando mouet. Qui uero in piscibus ambigunt, & in aquis degunt, & in terris, amphibiamque uocantur, ut polypus, qui & octopus dicitur, & sargus, ijs ut per humum serpent: pedum munera natura non denegauit.

10 Cur ælurorum felium uel oculi noctu luceant? An non lucet quidem & resurgunt in tenebris, si lucernarum lumen non adsit, sed cum humidissimi sint: propter humorum multum uaporum albo simile, quem habent, (ut color albidus ostendit) & lucidi, & transparentes, facile ritu speculi, acceptum à luminibus circumlucetibus reddunt splendorem. Hoc autem ijs magis accidit, cum lunæ sidus plenam orbitam peragit, quia eo tempore ut in mari ostrea implentur, & æquorei æstus crescunt, eorum pupulæ humoris copia dilatantur, & euadunt maiores, adeo ut magis lumen reflectant.

11 Sed cur putridæ quercus noctibus splendunt? An quia quæcumque putorem concipiunt, multo calore ignescunt, ut interdum ardeant, & proxima quæque perurant: ut in columbino fumo sæpius est pernotatum. Fit autem hoc magis in humectis & uliginosis locis, quia humor materiam aptam putrefactioni præstat. Humor igitur transparentiam facit, exignitio autem, ut transluceant.

12 Cur arachneæ fila & telas subtilissimas mittunt: intexuntque, quibus culices & imbecilla animalcula irretiuntur? An propter suum: id quod foris habet: ceu corticem uellus, quo paulatim depexo, deductoque in staminis morem, & minui illas, & filamenta edicunt. Nam ita in uermiculis illis passim euenire conspiciamus: qui mori arboris folijs depastis, fila serica ambitiosa, ex proprijs excrementis producant, qui & uitam pro bombyce, propria substantia, paulatim in sericum illud uellus nimirum assumpta: permutant. An uero quia inest illis naturæ sponte lanigera quædam fecunditas: ut est apud poetam.

Cætera

Cætera sunt uenter, de quo tamen illa remittit
Stamen, & antiquas exercet arachnea telas.

An uero quia statuto quodã tempore alui intus natura corrumpitur, unde excremẽti cuiusdã modo, tanq̃ subtegmẽ quoddã ad intra colligatur, ex quo tenuissimi illi complexus fiant, quibus apiculas & muscas inuolantes conuenantur.

13 Cur arachnea in medijs cassibus excubare cõsueuit? An quia cum æquales sint quæ à centro feruntur: in medio consistens, pedibus uincta tenens filorum, quæ neuit exordia, facile undiq̃ præsentire potest, si quæ in plagas temere bestiola cõuolarit.

Quo argumẽto nõnulli philosophiã colẽtes, principiũ sentiendi in corde haberi uolunt, atq̃ illuc oẽs sensus tanq̃ ad caput fontis: corruari & tendere cõtendũt, & eam sedem aptã esse affirmãt, ad nũcia & legatiões sensuũ oĩ ex parte ueniẽtes capiẽdas.

14 Cur qui meticulosos equos nõ timere docent: noctu id facere cõsueuerunt? An quoniã tunc pauores sunt maiores, quos si edocti superarint, facile spes est, q̃ etiam quoscũq̃ non æquẽ magnos contẽnere discent.

15 Cur Aegyptij præstãtissimo honore arietẽ obseruabãt? An propter Iouem Ammonẽ qui apud illos sub arietis forma cõsecratus est, atq̃ olim illis hac sub specie apparuisse traditur. An propterea q̃ est generationis principiũ. An quia est celerrimi motus, si ad sideris imaginis ue constellationem respicias, ut qui circa æquatorem sit consideratus, qui omnium circularum coalternorum ocysima latione cietur, cum æquo diei spatio longiorem orbitam peragat, ut non immerito uim uniuersi concitatricem atq̃ motiuam maxime hoc in orbe cõsistere crediderint philosophi, qui noctes cum diebus exæquat.

16 Cur canes Nilũ fugientes bibunt? An quõiam crocodilos, Niloticũ animal, (quod solum e cunctis superius agit at labrum) qui ob oras littoris in ambulantes, illis exitium parant, pertimescunt,

17 Cur si irruant impetu facto canes, minus exasperantur, minusq̃ illatrare atq̃ discerpere festinant, si baculum quod manu habeas proijcias, q̃ si retineas? An quia est sua quædam in canibus æquitas, qui aduersus impotentes, atq̃ inermes, qui scipionem telum ue deposuerunt, uires infringere, atq̃ insilire, & insurgere, rabiẽq̃ exercere nephas esse ducant. Sic Laertiadem post uiginti æstates longo annorum spatio, post liminio patrios lares repetentẽ, impune sui canes morsibus dilacerassent, frustra q̃ atq̃ nequicq̃ Laerte satus: tot undarũ atq̃ belli pericula, procellosa q̃ tẽpestates euassisset, nisi diuus subulcus (si uera narrat Homerus) proiecta uirga: furorẽ canũ sedassisset, atq̃ refrenassisset iras. Pari pietate ferarũ inhumanissimi leões, pueros infantulos in uijs iacẽtes nõ strãgulãt, nec attingũt, in hoĩes autẽ aggrediuntur.

18 Cur crocodilos id genus aialis dixerūt? An quoniā peculiari quadā naturæ rōne & pprietate crocū pertimescit. unde qui mellationis uīdemiā faciūt, quō mella ab eorū insidijs defendāt, cuius sūt auīdissimi, pellibus sparsis croci manipulos substernūt.

19 Cur timētibus comæ erectæ: & duræ per brachia setæ euadunt? ut Poeta ait: Obriguere comæ metu. An quoniā in metu cōniuescūt meatus, & cutis constipatur, & qui laxioribus radicibus hærebat pilus firmius cohercetur. An quoniam pe tēte intima calore: pars aliqua pili intro reuocatur, minorq; extra relinquitur, & ex tima refrigeratur, & cōdensantur. Frigus autē in spissandi uim habet, ut in arctois animalibus uisitur, quæ hispida & pilo mucronis in morem exacuto, rectisq; setis armata nascuntur, quibus aduersus insequentes telorum uice utuntur: potissimum uero hoc in brachiorum crinibus accidit, rigores enim à brachijs incipere certum est.

20 Cur foeminis inter se natis, Amazones dextram mamillam aereo instrumēto ignito perurebāt? An ne ad pugnas impedimentum ferant, bellaces enim sunt, & in expeditionibus agūt, & uirorū instar equos conscendunt. An ut tota uis & ali mentum ad dextrum brachium humerumque redeat, quo dextra ualentior sit, & firmiore robore prædita.

21 Cur homini, sui, & cæteris animalibus, quæ dentes seria quadā dispositos habent, (synodonta dicunt græci) lien albior est, leonibus autem, lupis, ursis, pantheris, & alijs id genus nigerrimus? An quoniā quodcūq; in sanguine limum algamque refert, & faci in uino, & olei amurcæ pportioē respōdet, id liē repurgat, & ad se, cui hoc est munus destinatum, trahit. quod si quo uitio lienis porus, uel scilicet duro aliquo uel molli obstāte tumore obstruatur, & decolores & atro colore infecti homines euadunt. Cum igitur ex hoc humore sentiat lien alimentum: ut eius indicat sapor, qui interdū adeo tristis & ingratus est, ut attingi & gustari non possit. Tale nāq; mēbrum est: quales sunt humores quibus quæq; particula alitur. Fit itaq;: ut in quibus animantibus hic humor atrus: plurimus accreuit, in ijs liē cæteris uisceribus sit atrior. Cumulatur autem hic humor impense, tum in autūno, tum in tempore, quo ætas à consistentia ad senectutē labitur, cum supertorrētur humores, tū in animalibus feruētibus: qualia omnia penē sunt, quæ dentes extra ora exertos & prominentes proferunt, (quo argumento carcharodonta fuere appellata) hinc tauris in ætate existentibus lien non adeo niger est, senescentibus autem ad atrum eius color conuertitur, & nonnullis ut suibus (& si longe q; epar sit insuauius) edendo tamen est. in alijs autē adeo gustū non audit, propter atræ bilis amarorē, ut ganeones: qui aliquo rum animalium carnibus perinde ut sapidissimis edulibus delectantur, à liene sibi tēperent, nec gustare possint.

Cur homi-

PROBLEMAT. ANTO. LOD.

22 Cur homini unguis natura sumis in digitis locauit? An ppter eundē usum, ut Plato sentire uidetur, quē in cæteris animalibus præstant, quibus dati ideo sunt, ut laniant & discerperēt, prædāq; incuruis unguibus tenerent. At homini quidē ani mali politico & ciuili nō cōuenit unguis esse sortitū, in idē cōmodū, quibus inuicē belluæ exarmātur. An muniminis causa (ut Aristoteles ait) quæuis indistinctim, nec enim ad uulnerū, uel frigoris, uel caloris iniurias arcēdas, unguis subsidiū ferūt. An uero ut dura & minima corpora, qualis est spinter, aut acus, fibula ue cōprehēdere possemus, quæ nisi summis digitis tenere non licet. Nec enim caro sola sat est, à duro nāq; subuertitur, & prorsus cedit, nec uero unguis ipsi sufficiunt, quia durū à duro elabitur, circū plicari nāq; idipsū quod apprehēdit, oportet. sed utriusq; præsidio belle hæc cōprehenduntur, unguibus cōtra nitētibus, & firmantibus retrorsum carnē ne fluat. Vnde (ut Hippocrates ait) unguis nec grādiōres nec minores summitatibus digitorum esse cōuenit, sed ut sint æquabiles.

PROBLEMATVM NATVRALIVM

Sectio sexta, in qua de plantis, herbis & fructibus quæstiones afferūtur.

 Vr in minutissimum quantitate semen tot uirtutes concedere possunt? Ut in ficus granulo cēchranūdeue, & uua acino, & genitrix, & alitrix, & auctrix facultas adsunt, & quæ digerit, & cōcoquit, & distribuit, & attrahit & retinet, & alterat alimentum, ad generandum truncum, ramusculos: folia, fructus. An quoniā non uim ipsam forte seminis, sed diuiniorem potius hæc naturam sequuntur, quæ per semen genitis accōmodatur. An quoniam omnium rerum semen modice calet & humet, natiuo quodā calido, & humore prolifico & genuino. Calor autem omniū ferme operationum instrumentum esse potest: & præcipue in plantis: in quibus nec functionum nec particularū multa diuersitas est. An quia seminales naturalesue rationes, loci nō sunt capaces, ut quæ corpore uacent (aliter enim in paruo semine non caperentur) adeo ut uel in quātulo cunq; spatio, eas & si nimis multas comprehendi, nihil obstet. An quia principii est. quod uiribus robustissimum: magnitudine paruiusimum esse solet. Illud autē attendendum magis est, q̄ in frugibus quæ à tellure proueniunt, & demetrijs seminibus, uel semina appellare, uel fructus: & in plurimis herbis nihil adeo refert. unde & apud græcos promiscuo nomen fructus, pro semine usurpatur. in arboribus autem longe aliud est fructus: & semen id quod intra continetur. Nam uua quidem & ficus, & poma, & pira, & mēspila, fructuū nomine censentur: nuclei autem eorū, uel acini, uel tria aut quattuor granula quæ intus habentur, seminis nomenclaturam merentur.

Cur pira

2 Cur pira à prandio esitata aluum mouent: & tamen astringente qualitate sunt prædita, ante ientaculum aut è accepta, uentrè cobibent magis quàm fundūt? An quia ante præmansa obfarciant, atquè obsepiunt, uiamquè qua cibi cōfecti deiciūtur, præcludunt sua astrictione: post uero manducata os uentriculi corroborant, & in sese astringunt, ita ut deorsum protrudere, & exprimere esculenta possit. Nāquè ubi firmitus ualidiusquè est osculum uentriculi, deuersum pessundat alimoniam. ubi uero imbecillius est redditum, redundant atque regurgitant alimēta: & uomitus sæpius consequuntur. Hinc si quando hausti medicamenti uis: in stomacho diutius quàm expediat, cōmoratur, nec aluū citat, sed grauissimos casus inducit, uel piri ramentum, uel mali punici grana, uel cotonei fragmentum: præsentaneum præsidium assumpta afferūt, indito ori uentriculi robore coactoque stomacho: moxque subeunte aluo.

3 Cur qui olea uel ficu consitum agrum efficere student, longius à uicino recedere iubentur, quàm si aliud quod uis plantæ genus telluri traderent? An quia hæ arbores longissime radices producant, & peragunt. An uero quia alimoniam subripiunt, & absument illis quibus uicinant, tum propter magnitudinem suam, tum propter fructuū ubertatem, & copiā: quos plurimos, & succi plenos & humoris edūt. An quia noxiam ex sese defluxionem & pestilentem halitum auræue transmittunt: quæ obesse possit uirgultis in proximo satis. Ob id igitur Solon (ut erāt ueteres illi tum rei rusticæ diligentissimi curatores, tum nullius ingenuæ disciplinæ ignari) rectissima ratione sanxit: ut qui aliam quāuis arborem sererent, per quinque pedū spatium à uicino abessent, at qui uel ficetum, uel oliuetum, non minori quàm nouem pedum interuallo, ab agro contermino se continerent.

4 Cur cum omnia quæ urbana sunt, agrestia etiam reperiantur, betam tamen agrestē, diuersamquè ab ea quæ in hortis seritur, reperire non sit? Nā & homines: & canes in terra indica, & sues, & capras, & asinos feros inueniri constat, & arbores etiā herbæquè omnes quæ cultu proueniunt, eadem etiam sine rusticorum cura aut diligentia enascuntur. lactucaquè & malua agrestis (quam altheam dicunt) & pirus etiam num suapte sponte nascens (quæ achras appellatur) in campis, incultisquè locis offenditur. An quia amat irrigua loca beta: nā frigida & humida ui pollet, ac ob id non nisi ubi aquarum est copia oriatur. nec in arenis siccisquè proueniat. Omne autem agreste siccius esse satino manifestum est. An uero lapathum, betā quis etiā agrestē dicere possit: nā & gustu non solū, sed & uiribus illi per quæ assimilis est.

5 Propter quid rosam natura munuit aculeis? An ut eam ab iniurijs defenderet & tutaretur, ne se decerpi sineret. An uero ut maiori suauitate afficerentur legentes, & ut maiori subinde uoluptati esset eius flagrantissimus odor, fecit eam spi-

nis ar-

nis armari, ut cum in decerpando laborarent, & ceu pruriginem quādam & uellicatationem perciperent, magis eā uellere subinde niterētur, & intensiore uehementiorēq; sentirēt uoluptatem, quia quidam ueluti dolor præcessit. dati igitur aculei ut maior uoluptas ex ea: quadam legendi pugna uasceretur. An uero ut tacite intelligere daret difficilia esse quæ pulchra, & nihil magnum nec paruum sine labore consequi nos posse: proinde nobis intense enitendum, atq; uigilandum, ut ex spinarū & laborum amarā molestia, suauissimos uirtutis & litterarū fructus decerpamus. An uero ut hominibus: in omnibus: hoc ueluti argumento esse nemesis monstraret: ne fastu turgent, ne ue insolēter agant, sed post præclara & recte gesta inuidiā utique eos secuturam cognoscant.

6 Cur suauius olet rosa, quæ habet umbilicum asperum? An quoniam earū natura spinosa est, & propterea odora est magis, quæ ad naturā suā amplius accedit.

7 Cur lactuca, atriplicis, malua, bliti, & aliorū etiā holerū quæcūq; in frigidādi & humectandi ui prædita sunt, tener cauliculus (quē asparagum græci dicunt) sicciior sit: q̄ tota planta, brassicæ, nero, & betæ, sinipeos, napi, pyrethri, nasturcij, & aliorū quæ acria & ex calefaciēcia, gustusq; mordatia sunt: caulis humidior sit: q̄ folia? An quia in illis radix imbecillior est: ut præripere à caule scapouæ humiditatem & alimenta non possit. horum uero uis est ualentior: ut ad se omnem humorem pertrahant, qui in alimoniam foliorum concessurus erat.

8 Cur althea, napi, raphani, betæ, alliorum: ceparum, & aliorum id genus radices maiore ui polleant, ut discutere inflammati uos tumores queāt (quod ipsarum folia non efficerent) in alijs autem ut plurimum: radices multa incocta & excrementitia humiditate scateant, & omnino sint imbecilliores? An quia in primis, radicibus uis & facultas præstantior est, ut quod optimum & concoctum est: sibi adiungant, quod uero superfluum & concoctioni ineptum ad folia trās mittant. Perinde ut quorūdam animalium natura, meliore alimenti portione sibi conseruata, excrementosa in cornua, & spinas, & cutem, & pilos concedit. in reliquis autem humor crudus & crassus obtineatur, qui non nisi in folijs & caule, ad quorum transmitti alimentum debet, perfectam concoctionem & elaborationem consequatur.

9 Cur cedria: hoc est cedri lachryma resinae: uiuentia perimit, perempta custodit? An quia tametsi quarto calfacientium ordine caleat, proindeq; adurat, imbecillimā tamen uim inter oīa erodētia medicamēta (quæ q̄ putrefaciēdo internitionē afferāt, septica græci dixerunt) habere eam cōstet. In uiuētibus igitur uitali adiūto calore sumit uires, & accēditur: atq; ita iugulat. mortuis uero illinita putredinē & uitiosos humores exterit & absūmit, quibus discussis incorrupta seruatur.

Cur pluuiialis

10 Cur pluuiialis aqua satis & seminibus alendis commodissima omnium censetur? An quia ex alto magno impete cadens, magis in imas radices petere & peruadere potest. An quod tenuissima & omnium optima est, quod alterationis celeritas testatur. quare non iniuria meliorem germinibus a terra prodeuntibus alimoniam praestat.

11 Cur ubi in labrum calentiūq; aquarū thermas ingressi sumus (si mingere contingat) frigidum lotium sentiamus? extra uero calidum. An quia licet suapte sponte calear lotium, multū tamen relinquitur ab ea quae in balneis est caliditate, atq; ideo frigoris sensum inducere potest, quia quod minus calidum est, cū nec parem tueri calorem, nec maiore producere possit, ab eo quod magis tale: frigidum iudicatur. Cū uero extra solium produimus, simusq; ab aeris occurso apertos meatus inueniente: refrigerati, non iniuria lotium calere censemus: quod aeris frigiditate emendet. An uero quia acre & mordax lotium est, dū calidis balnearum aquis lauamur, atq; perfundimur, per patentiores meatus magis penetrans: neruos irritat atq; lacescit, quibus acri hūiore punctis, rigore sequi, quassariq; corpus, & frigore hoīem cōcuti, necessum est.

12 Cur uenena calida ocyus perimūt, frigida tardius; cū utraq; uim habeāt necēdi? An quia frigidis innatus calor cōtra sese fert, atq; repugnat, tādūq; renititur, quo ad superatus uictusq; extinguatur. at uero calidis non resistit: sed tanq; congeneribus collaetatur. An quia calida uenena quae erodendo uitam adimunt, nostro calore tanq; organo aduersus nos abutuntur, nosq; (ut fertur) nostro gladio iugulāt. Nāq; totum, ferme hoc, quo nos mori faciunt, a nobis mutuuntur: quibus quaedā: portione, ad maiorem calorem: quaedam ad minore inscendere possunt. Hinc saepius accepta uenena senes non occiderunt, quia debillior illis calor in corpore erat, q̄ ut cōniti ueneno, illudq; alterando, opē ferre, aut fomitē praebere posset. Quā itē ob causam iuniores calidis assumptis: senes uero a frigidis: extincto exiguo calore, quo uitam trahūt: citius mori constat. At frigida deleteria: praeter hoc q̄ cōminuūtur, nihil a calore nostro accipiunt, sed ipsa innata sibi ui agunt, tandūq; cunctantur, quo ad uel peruincantur, uel lento exitio tradant. Merito igitur calentia pharmaca citius morte condēnant, quia uis geminata ad necem properandam cogit. An quia non prius uenena occidūt, q̄ uis ueneni ad cor usq; perrūpat, & pertingat, graueq; illud uirus cordis sedem arcemq; occupet. calida itaq; cū aperire possint, & uasculo rū osculis deducendis aptissima sint, citius ad uitalia proserpūt. frigida autem tardius loctū inferūt, quia magis morantur. Hinc ieiunos: ut pote uacuis uenis, nullo obstāte, quin ueneni permeet, uenena ocyus intercipiūt. Et si a ueneno accepto somnus occupet, festinata mors consequitur. quia reciprocus calor uenenum in uiscera magis immittit, atq; introducit. Hinc quaecūq; uenena somnos conciliando: eripiūt uitā,

magis

magis sunt pernitiōsa. Hinc aspidis exitiale ueneniū: quod blādo sopore mēbris obdu-
cto, citissimam pernitiē affert. Quo sibi Aegypti regina Cleopatra (cū charo
Antonio mortuo: uiuendū sibi non amplius duceret, nec alia uenena experiri uellet,
quæ & si mortem citam consciscunt, grauissimis tormentis torquerent) ut pote mor-
tem per somni delitias agente: serpente colo aurea prouocato: quē pyxide seruarat,
brachioq; ad plagā ictus oblato, uitam misere finiuit, ne in manus Cæsaris: cur-
rus sequens uictoris, captiua duceretur.

13. Cur cum in agris frumenta deglubuntur, atque demetuntur, quæ sunt meliora,
minus palearum, culmorumq; relinquunt? An quia quantum cūq; ab alimonia tritici
degenerat, atq; aberratur, & infœliciter disperditur, id totum in stipulas, harundi-
neosq; leuesq; calamos abit: & conuertitur: & agricolarum uanis aristis: area fru-
stra terēte culmos: spes deluditur. nec quicq; tunc (ut Poeta ait) ex alto Ceres despe-
ctat Olympo. Nō abs re igitur quod optimū est: atq; generosum far, minimas pau-
casq; dū in aeris tritura laboratur, aristas hoc est spicarum aridos cuspides (quas
græci athēras uocarūt) ex sese mittit, exiguāq; glumā paleāq; (dū falce segetes am-
putantur) efficit: uētisq; diripiēdas iactat. Sic cum in aruis amygdalus (quam no-
stri nucem græcā appellant) in florem ramos curuabit, si superant fructus, multas
nucēs dabit, sin foliorum exuberet foetura: per paucos. sic cum bene ualemus & ali-
menta in corpus conficimus recte, per parum excrementorum sequitur: at cum multa
excretio urinae, sudoris, & alui superfluitatum fit, aut pedūculi generatur, uel in in-
testinis uermes, tota tunc aut magna eius pars alimenti: quo alenda erant membra,
perit, ex qua corrupta animalcula illa ortum habeant: & morbi ex plenitudine pu-
tredineq; infestant; nec totum adhuc à nobis malum propulsauiimus, nec incōmodam
arciuimus ualitudinē, sed laceffita atq; culpata corporis utimur firmitate.

14. Cur delatores qui factum aliquod crimē cōmonstrassent sycophantæ sunt di-
cti? An quia cum Solon: qui Atheniēsis republicā constituit, ut bono publico
consuleret, legem tulisset, ne cui qui mercaturam faceret liceret: extra fines patrios
alicuius rei præter olei uecturam facere, ut ciuibus & annona, & reliqui fructus
supereffent potius, nec petere ab exteris opus haberent. Cū autem quidam quo ube-
riores quæstus facerēt, in peregrinas terras & emporia: lucri causa etiam ficuū &
caricariū palathas: præter morem patriū deportare ausi forent: deprehensiq; essent,
in illos quidē est acerbe uendicātū, at qui factum indicarunt, sycophantæ à ficuum
monstratione (quod nomen indicat) sunt appellati: quod ad alios quoscūq; qui per
calumniam alteri nocuissent, uel per delationem quippiam confecissent, paulatim cœ-
pit transferri.

Cur est q

- 15 Cur est q̄ Romani duces eū qui ciuē in bello seruasset, & protegisset ab hoste, corona e quercu donādum censuerunt? An quod parata & facilis inuētū ea arbor est, & ubiq̄; ferē nascēs, ita ut nullibi defuturū sit: quo bene meriti præmiū honorēq̄; (quē maxime liberae mentes cōcupiscunt) assequantur. An potius q̄ antiqui quercū grandi in ueneratione habuerunt, quoniam cibus fuisset ueteribus mortalibus ex ea nata glās, & mel pro potu exhiberet, & uiscū ferret, quo plurima tū alitū tum quadrupedū uenarentur, unde cibos cōficerent. Vel quoniā quercus hoc habebat peculiare, quod inter agrestes arbores mitissima sit, & pulcherrimum fructum producat, inter domesticas autē & urbanas mansuetas ue robustissima. ut scilicet innuerent militares uiros, & mansuetudine & robore præstare debere.
- 16 Cur ruta calefactoriæ existens potestatis ueneris appetentias coercet? An quia calet admodū & siccescit & tenuiū partiū est, adeo, ut cōsumat geniturā, & discutiat flatus qui admodū in re ueneria possunt. Vnde in bello nec edendā nec serendā hanc herbam tradūt, quia semen ipsum depabulatur, in quo haud minima uis adrobur est. Atque cōsimili ratione desiccatiōis & caloris: agni fruticis semē bibitū uenereorū impetus castigat. Quāobrē Athenis mulieres Cereris sacra faciētes totos huius uiticis ramos (nā & subiecti etiā eadē ui pollēt) sibi substernebant, ne per sacrorū tempus à libidine tentarentur.
- 17 Cur abrotoni cinis cū oleo raphanino lētiscinoue inspersus, mentum tarde subfruticās pullulare facit? An quia abūde calet & mordax est, ut in penitiora ingruat: quæ oibus cineribus accidūt, & ijs præcipue quæ ab acris amarīs ue herbis relinquitur, & rōne sue subtilitatis rarefacit, quā sapor eius amarus ostēdit, q̄ nō nisi in terrestri substātia à calido copioso subtiliata cōsistere nouit. atq̄; hinc & prouocare excrementa potest, quæ ad barbicij generationem conueniāt, & meatus aperiat, & reddat patulos: unde pilo prodeunti pateat egressus.
- 18 Cur ad incipiētes panos & efferuescētes adhuc phlegmonas: maluæ qdē & atriplices in hortis satæ sint utiliores: ad declinātes aut agrestes? An quoniā illæ qdē, ut hortulana oīa, & frigēt uberius & humescūt. Quo circa & ad repellēdū & ad cōspargēdū inflāmationū ardorē magis cōmēdātur. at uero mōtanae quia siccescūt amplius, ad desiccādū & digerēdū per halitū multum adeo in declinantibus præstant.
- 19 Cur si quis quodpiā bellariū ex saccharo confectum, aut re alia quapiam eiusmodi dulci deuoret, mox ut in uentrem ingessit, sitim perpetitur? An quoniam omnia ea, tãq̄; si guttulam olei in ingētem pyram ignis instilles, confestim ab interno calore deuicta, innatumq̄; feruorē augescētia, humorem ab ore uentriculi exhauriunt, quo cōsumpto, hūore conspergi: atque prolui capacibus poculis homines appetunt.

18. Propter quid Romani fortunam hoc nomine nuncuparunt? An quia cum multas excidissent urbes & plurima oppida expugnassent, & gentes innumeras in ditionem recepissent, & nonnulla non uicina adeo uirtute: quātū prospere & foelici euentu atq; successu, confecisse uiriliter & fortiter uiderentur, cum se maximam rerū molē summamq; consecutos beneficio fortunæ cognoscerent, atq; eo nomine plurimū se illi debere faterētur, eā subinde hoc cognomēto uocarūt. Dicta igitur fortuna est quod fortes & audentes fortuna faciat.
19. Propter quid pyramides: illa quondam toti orbi saeculoque miracula, hanc nomēclaturā acceperunt? An ab specie igneam figuram referente (pyr enim ignis est: a quo pyrethrum herba supercalfaciens, & pyretos febris) nam in acutum fastigatumque capitellum tendebant, in acuminatum mucronem desinens. An uero a potōn pyron hoc est a tritico, cuius ingens uis in illarū extruptione insumebatur, multis hominum milibus conductis & innumerabilibus seruitijs: quo operam impenderent, & tantæ molis structuram edificarent.
20. Propter quid cicer, faba, ordeum, triticum, ficus, nuces, & denique tan cerealia semina, quam arborei fructus, & legumina, omnia eo meliora censentur, quo in aquam iniecta citius remollescunt, & in maiorem molem consurgunt? nam is probatissimus eorum bonitatis est modus. An quia signum est ea a calore nostro natuo facile permutari posse, ut quæ non admodum compacta & duriuscula & reluctantia sint, sed raros frequentesq; meatus obtinentia, quos subingrediens aqua attollat. quæ uero talia sunt ea ad sanitatem multum cōferre, nemo qui limina medicinae salutauit: ambigere potest. Quippe in hoc stat bonorum alimētorū ratio, ut celeriter uincantur, & superentur a nobis. sic & ea optima est aqua, quæ calorem & frigus cito suscipit, ut dicit Hippocrates Asclepiadum bonos.
21. Cur colocynthīs .i. cucurbita siluestris cum sit amarissimum pharmacum, non adeo si sumatur, effectus amaritudinis edit? An quia prius exire præuenit, propter uim purgatoriam, quam habet, quam exercere facultatem possit. sic cinnamomum quāuis admodum nimis caleat, & siccescat, non tamē adeo desiccatur, quia propter tenuitatem partium minus moratur. Zingiber autem & piper longum: quibus non magis calefiant, quam aliæ piperis species: diutius tamen permanentem propter crassitudinem imprimunt calorem. quocirca illorum quidem tunc usus est, cum citæ calefactionis totius corporis opus est. his uero tunc uti expedit, cum longius duraturam ad aliquam particulam infrigidatam, excitare caliditatem uolumus.
22. Cur tabidi a cibo sūpto calefiūt, ut alia noua accessio sine rigore, aut extremorū frigore irrupisse uideatur? Vtrū quia a cibis calor & sanguis spirituumq; copia multiplicentur

tiplicetur, quæ perinde ac frigida conspersio caminum ardentem magis conflagrare facit, ita aridum tabidorum calorem suscitant, & expergefaciunt, ut qui antea non sentirent febrim, quæ iam abierat in habitum: tunc tandem persentiant, eoq; maiorem uim habeat conspersus, & humoris pabulo irriguus calor. Vnde non extemplo concalescunt, & nouæ accessionis percipiunt sensum, sed tam longo interuallo, quo ascendentes halitus ab alimonia iam aliquatenus confecta: recalfaciunt, & scādant ad membra. à quibus prompte adeo & celerrime suscipiuntur, eo q; nulli obstant humores, aut materies quæpiam: ut in cæteris febribus: quæ aditum prohibeant, & membrorum attractiue facultas ualentius operetur, nulli alteri muneri intendens. Cibus autem etsi quomodocunque febrientibus datus, post horas calorem inaugeat febris: nõ tamen id conspicuū adeo est, quia & anteq; cibū assumerent, grauē etiā & efferuescentem satis calorē perceperant. quod non cōtingit in tabidis.

22 Cur malua & nonnullæ aliæ herbæ solem circum obeuntem sequuntur (adeo ut inde Heliotropij nomen meruerint)? An propter congenitam quandam herbæ & sideris affinitatem. alias nãque Iouias, alias Saturnias, ut alias Solares esse tradunt. An potius quia quâ sol tendit, humorem omnem absorbit, unde ab ea parte procūbunt & nutant, ut Phœbum, inclinato ramorū uertice, adorare uideātur.

23 Cur matellæ uitreæ uetustate fiant leuiores. cum ex pinguitudine lotij aliquid contraxisse ponderis par esset? An quia urina sua acuitate & acritudine penetrans in meatus, aliquid etiam de substantia, tempore detrahit, & consumit. unde & fullones: ut qui probe eius uim norint, ea, ad sordes uestiū detrahendas & emūdandas, passim uti uidemus.

24 Cur nonnulla calentiora euadunt: alia minus calida sunt dum comburuntur? An amara quidem quæ sunt, & ijs adhuc magis acria (drymæa uocant) quæ suapte natura amplius calescunt, multum de calore amittunt, ut allia, cepæ, & scylla, quæ non nisi tosta tussientibus, aut aliquid à pulmone expuentibus propinatur. quæ autem astringunt omnia uel frigent, ut styptica, & acerba, & acida, calorem ab igne acquirunt. Nullū autem ex ijs quæ ignibus torrentur, exacte frigidum manet. ut enim quodcunque in eis humoris erat, absorbitur, ita & ignitabulum quoddam in cunctis: quæ flammis uruntur, & subtile quoddam ignis insigne, relinquitur, quod igneam in se caliditatem conseruat.

25 Cur sub æquatore uenti q̄ facillime permutantur? An ppter solis uelocissimū transitum, citatissimo nanque motu per eas partes cietur, cum maximam orbitam peragat. Cū igitur non persitet diu in eisdem locis, sed momento stationem permutet hinc uētorum tantam uarietatem excitare natus est. hinc nauigantibus ad æquatori subiectas plagas uenti, facile permutari solent.

LIBER SECVNDVS, CVIVS SVNT QVINQVE SECTIONES.

SECTIO PRIMA MISCELLANEA multa, & uaria problemata continens.

Vid est quod uates & naturalis philosophus, eodē signo inspecto, idē de eadē re pronūciare possūt, cū diuersi artifices sint. An q̄ al- ter rei causas quomodo sese habeant, & quid nata sint producere considerat. alter finem, & propter quid, ad quē illa referuntur, mē- te concipit. quare absurdum non est, si uterq̄ de eodē negotio idem iudicium proferat. Quale accidisse fertur Lāponi fatidico, & physico Anaxago- ræ, nā cū arietis caput, unico in media frōte ualido cornu, insigne fuisset delatū, præ- dixit Lampo, q̄ cū binæ essent in urbe factiones potentatus ue, totā ad Periclem fo- re conuertendā ciuitatē, atq̄ ad eum unum rerum arbitriū prouenturum. idē Ana- xagoras ostendit: considerato capite, eo q̄ cerebrum non repleuerat uasim totā, sed acutū ins̄tar. oui existens, utrinq̄ in eam potissimum partē defluxisset, unde cornu radix erumpibat. atq̄ huius quidē sermo magno fuit plausu a cunctis exceptus & approbatus, quia physicā habere rationem uideretur. paulo post autē Lāponis præ- sagium miraculo haberi cœpit: euentu succedente.

Cur de ijs quæ sub lunari sunt globo: magna inter philosophos contentio & di- gladiatio esse solet? An quia unum, multitudine, oibus notius est. Vnde deū nōnulli asserētes, demonas mētesq̄ negabāt. alij hæc ipsa cōcedētes, heroicū ordinē tolle- bāt. Superiorū nāq̄ & uniuersaliū proptius meminimus, proximorū autem & ui- cinorū obliuiscimur. An quoniā propter illorū uarietatē, incōstātiā, & cōtinuā mutationē, nihil de ijs certi haberi potest, cū rerū eodē modo se habētium sit sciētia. Hinc Socrates naturam relinquēs, ad mores & rationales artes (logicas uocant) se trāstulit, illiusq̄ tēpore: diffiniēdi & diuidēdi artificium maxie excultū est. Arist. aut cū. s. aut plures mētes, cælestibus orbibus mouēdis adhibuisset, totā æthereā & suppositā plagā, perinde ac si nulla puidētia regeretur, nauis ins̄tar temone clauoq̄ carētis: sine delectu ferri permisit. Sed Plato cū deorū, aiarū, demonū genitū exacte diffiniisset, ne quicq̄ deum in uota petiuit. de informi autem, & specie destituta syl- ua, sermonem habiturus, diuinitatem uocauit, quæ ex procellosa tempestate, & ue- luti turbida iactatione freti, dicentem eriperet. Idemque non ob aliud sane ideas in- troduxit, quam ut esset de quibus scire possemus. ijs adde: quod diuinorum firma & stabilis scientia est, mutabilium autem mutabilis & incerta. Hinc mathema- ta certissima sunt, quia quāuis de lineis, figuris, schæmatismis, quæ nisi in materia esse non possunt, peragant: a motu tamen abstrahere consueuerunt. Oia uero subtilius

lunã instabili agitata, & sine ordine feruntur, & nunquã nõ permutantur, fluoreq; substantiã admittunt. quicquid uero de superis dixit Arist. pbabile id esse certissimũ est.

3 Cur subiectum quod formas recipit, materiã siluãq; appellatione nuncupari? An quoniam uelut hæc informis & rudis est, conformari tamen potens, si artifex manus accesserit, ita & hæc decolor & omni carens qualitate, nullamq; peculiarem formã & speciẽ habens, unam quãq; passim sibi induit, quancunq; impresserit formator. Viri autẽ naturã scientissimĩ hanc fœminã assimilem esse dixerunt, q̄ uelut auida quadam & nunquã saturã uirorum appetentia turgeat, ita & hæc nunquã in semel assumpta speciẽ libens conquiescat. Vnde materiã nomẽ de cœlesti & hac dictum æquiuoce uolunt, q̄ illa perfectissimam formam habens (quã inanima esse nõ potest) qualẽ præstãtissimũ corpus sortitũ esse decet, nullã amplius appetat.

4 Cur mundus indissolubilis semper perennat? An quia nihil mundo & uniuersitati perit. id nãq; interire dicitur, quod fluit extra id totum cuius pars est. Quicquid uero intra mundum innouatur, intra eius ambitum continetur. ut si aqua in aerem transeat, uel unum ex alio elemento nascatur, naturã quidem uniuersali nihil interim decessit, quia aer in illius locum subrogatur: nihilq; auolat extra, aut dissilit, sed intra cõseptũ eius manet: semperq; ex integris suis partibus constat.

5 Cur elemẽta nec substantiã pprie, nec accidẽtia dicuntur? An quia ex illis ceu ex principijs internis copora cõposita oĩa & substantiã cõstant, quod nõ cõtingit ijs quã accidunt, & inbærẽt in subiecto. nec uero substantias appellare licet, sed quã ex illis mixta cõficiuntur. non absre itaque inter utraque locũ mediũ sortita recẽsentur.

6 Cur in formã substantialis ingressu, primo sequuntur accidentia propria: deinde uero communia? An quia illa suapte sponte formam concõmittantur, & ab illa fluunt. hæc uero ut quantitas, color, & reliqua in materia inuitantur.

7 Cur magi in excantationibus: & inuocationibus, uocibus quibusdã interdum nihil significãtib; utuntur? An ut uulgo imposturã & fucũ faciãt, (quod peregrinas magis, & ignotas fere uoces in admiratione habere consueuit.) Sicut eos medicos magis in honore habent, q̄ noxia & perniciosa pharmaca, sed ab ultima barbarie cõuecta ppinãt, q̄ qui cõmunibus & ab horto petitis herbis curationẽ aggrediuntur. An quoniã nõ ipsæ uoces dictiões ue sũt, quã suapte spõte aliquẽ sortiãtur effectũ, aut aliquã aliam uim habeãt, sed ad illarũ prolationẽ, ppter inmatũ quẽdam dicẽtis ipsius affectũ, & cõpassionẽ ad diuinã, uis aliqua à supernis influit, & illabatur, q̄ nihil minus per nõ significãtes: q̄ significatiuas dictiões trãsmitti & deriuari potest, tanquã per quosdã canales, quorum ora sint correspondentiã oscillis canalium superiorum. An quoniam eã ipsæ dictiões (quã apud nos nihil adeo signifi-

cāt) earum significationes sunt præceptæ: qui omnium gentium linguas nouerunt. nã quæ apud Græcos (si ita res ferat) nihil significat uox, apud Arabas, aut Persas peculiarem significationem obtinet, & apud alios eadem dictiones longe aliam significationem habere dignoscuntur. Quo fit ut nulla sit dictio tam omni carens significatu, quam non magis magnam quandam habere uim ad auspitia & connexus inorum cum summis arbitrentur.

s Quare aurum fuluū est? An quia plures habet, qui insidientur, ut aiebat Diogenes. An uero quia ipsum opulenti & diuites homines seris, & arculis, clausum & obseratū retinent. Sicut igitur qui compedibus durisq; catenis uincti diu in carcere & ergastulis perstitierunt, pallent: cū in lucem prodeunt: ita & aurum cum ex tenebris quibus illum abdiderūt defossum & obsignatū, in diē erūpat, non immerito pallore cōspicitur. An uero gratiosissimis philosophorū: & ijs qui fabulas cōmētantur: talia dicere permittēdū est. nobis uero ingenue philosophātibus ueriores eius rei causam inuestigare decet. An igitur talis in auro obseruatur color eo quod argēti uiui quod materiae uicē subit, & sulphuris quod parētis loco est, ex quibus oīa metalla cōstāt, portionē syncerissimā & depurgatissimā obtinet. Vnde & flauius est aurū: quod in uenulis lapidū aliquādo reperiri cōstat, quia calēs uapor halitus ue: ex quo auro generatio, ibidē cōclusus: perflari p̄hibetur, & elegāter decoquitur. quodque apud littoreas arenas minutissimis micis ramētisq; colligūt, magis ab aurificibus p̄batur, quia per frequētē abluionē detergitur. quæ quous nimium quoque pura in argento insit: superat in eo tamē hydrargyros: ut sulphur in auro, in quo hæc cōmunia omniū metallorū elemēta cōpactiora sunt, adeo ut nec ignibus traditū quicq; deperdat. sitq; malleo tātū ductile q̄tū nullū aliud, unde nedū in laminas: sed in phylacteria & simbrias adeo tenuissimas deducitur, ut uel oris flatu leuiore rapiatur.

9 Cur imagines & statuas sudare aliquādo cōtingit? Nã id sæpius factū proditū est, aliqua clade aut calamitate cōmunibus rebus, aut cū fatum & exitiū alicui Heroi aut principi uiro portēditur: qualia euenire uisa sūt, anteq̄ præliū & acies cōmittātur. ut Anto. de oīm rerū & totius imperij sūma cū Cæsare decertaturo, ita eius lapideas imagines sudasse per plures dies cōpertū est, ut cū abstergerēt qdā, nō utiq; tamē cessaret. An quia ex hūiditate nimia earū iteruenia sæpius turgeāt: qua ex imo p̄deūte, sæpius aliquis humor circa eius superficiē congregetur, ut nihil mirū sit si & sudantia & lachrymas fūdētia, & guttulas aliquas sanguineas emittētia simulachra appareant. nam id & in lapidibus, & lignis nō multo ante deiectis in terrā atq; cōcisis fieri cernimus: ut cum intus plena liquore scateāt, in extremis itē partibus copiam colligunt, atq; acceruant humoris. An uero quia tempore

humecto

humecto spiramēta earū multo aere completa, in aquam ui frigoris conuertuntur, quæ deinde fluens, suo fluore ita rigat statuas, ut sudantium speciem exhibeant. nam & fontes in mōtium cauis: non aliter fieri omnibus in confesso est. An quia ueluti sal aqua conspersum in liquorem soluitur, ita longo tempore & ueluti senio confectæ imagines resoluuntur, & liquantur in quandam colluuiem, & laxantur a calore & diffluuntur. An quia cera illitæ, & conglutinatæ ut plurimum esse consueverunt, quæ quidem aut solis æstu, aut ignis incendio exæstuarè potuerit, quod quidem eam liquido à sole pati uidemus. An uero quia ex cedro cōstitutæ, quibus insitū hoc à natura est, ut humorem reddere soleant, ita ut deorum simulacra interdum sudare (quæ commodissima olim hac ex arbore fiebant) reputentur. Causa uero cur tempore ancipiti, & dubio rerum statu, cumq; magna in se ruunt, id cōtigisse fuerit obseruatum, non nisi in casum referenda est, nam & id cum mūdus secura pace & tranquillitate fruitur, euenire nihil obstat.

10 Quid est autem quod uocē quoq; emississe, elocutaq; esse eadem quoque traduntur? An quia aer discurrens per occultos meatus, & uiolentior uenti fluctus: strepitus aliquos ciat, gemitibus & mugitui similes, quales collisæ arborum frondes & phyro, susurros edere solēt. An uero id euenire potuerit, propter ruptionem aliquā, & abscessum, & diuisionem in profundo partium uehementius factam, ut quispiā fragor perciperetur. fieri uero id nequit, ut uox perfecta & (ut Græci dicūt) artificio: à simulacris edatur, cum ea: organa rationalia quibus uox cudatur, ex postulet, ut pulmonem, laringa, pectus, & ultra hæc. animalia quoq; forent ratione prædita: si uocē quāpiā efferrent. quippe uoces ipsæ symbola mētis existūt. Quod si sanctes imagines, uocesque reddentes se auribus percepisse: nonnulli testentur, ut derogare fidem ijs: impiam rem atque indignam existiment. ijs adeo respondendum est: similem quandam sensationi affectum, factum esse forsitan in phantastica animæ potestate, quæ uisa diiudicat, ut persuaserit existimationem, se rem eodem pacto habere, qualiter apprehendit. quemadmodum euenit in somnijs ut uidere nos credamus, nihil tamē uidētes, & etiā uoces aliquas audire, aut si ita cōtingat ingētē strepitū, cum tamē nihil horū uere existat. An uero fieri id quidē potuerit, sed non ui. aliqua hūana, magnumq; præbet argumentū ad fidem de hoc faciendā, & admirationē secū affert, quodq; cū nō sit, ex ijs quæ fieri apud nos soleāt, deo id auctore atq; eius uiribus factum esse contigerit. Nec enim deus homini aut naturam assimilem obtinet, aut motum, aut artem, aut par robur ac homo sortitus est: sed nec omnino in aliquo homini deum conferre fas est. qui si quid faciat eorum quæ nobis factu impossibilia sunt, aut moliatur aliquid eorum, quæ nos nulla industriā architectari possumus,

non protinus id absurdū & à ratione alienum est. Verū enimvero cum in omnibus rebus præstet homini deus, longeq; ab eo differat, multo magis in operibus dissimilis, & diuersus esse putandus est. Multa tamen diuinorū si fugiāt, nec cognoscantur à nobis incredulitas impedimēto est: auctore Heraclito. Meminit uero Arist. machinatorē fabricæ Dedalū, ligneolā Venerē ita affabre fecisse, ut agitare se se & gestus ciceret. uerum nihil mirum est, si fusili argento infuso, quod quidem stare loco nescit: motabilem reddidit.

11 Cur uero eadem simulachra pallentia: aut ueluti cruoris quibusdam notis nonnunq; conspersa apparent? An quia tum ex seipsis, tū uero ratione ambientis multos emittūt colores, & recipiunt tincturas, & inficiūtur, prout suscipere nata sunt. sæpius & pulueris tactu nitorem foedata deperdunt.

12 Cur animam essentiam corpore carentem esse diffiniunt? An essentiam quidem, quia contrarias affectiones, uidelicet ignorantiam, & disciplinam, magnanimitatem, & timorem, iustitiam & iniuriā in se suscipiat, ut corpus sospitatē & ægritudinem, pulchritudinem & turpitudinē. hoc autē substantiæ peculiare est. essentiā autē corporis expertē: quia corpus corpori adiūgi non potest: nisi aut commixtū, aut applicatū. si uero hoc, non facerent unum aliquid, sed duo essent, quæ sibi inuicem appellerēt, uel miscerētur. Per cōcretionē autē subire & ingredi, diffundique per omnia membra non posset. quia corpus peruadere non potest corpus. Ex quibus incorpoream animā (ut tradūt Platonis æmuli, & dogmatum ueluti per successionē hæredes) esse liquido constat, si omnes artus fermenti modo, inficere uitali spiritu, & informare debeat.

13 Cur undarū motus quos Auster excitauit, ponente uēto non quiescunt, quos autem Boreas sustulit: mox ut flare desijt, sternuntur & conflascūt? An quia Aquilo ab excelsiore cæli parte perflans, nō adeo cōmittit inter se undas, aut p̄trudit, sed eruit, & ab imo ad summū reuoluit: auster autem non ab editiore, sed uergēte, & inclinante plaga procumbens, obturbat & impellit undas: potius q̄ eleuet, & in cumulū tollat. Quo fit ut hoc nōdū uentilante, mare tādū fluctuet tamen: donec inter se agitati sponte fluctus: mutuos concursus & pugnas deponant, illo autem quiescente, mox subsidet maris tempestas oborta.

14 Cur missilia rectius ab imo ad altum contorquentur? An quia molis ipsius grauitas, cum quid deorsum iactatur, ipsa etiam mouens, dirigētis ictum impediāt. certiores autem sunt iactus, cum ab imo in sublime: tela, ut lapidem, ut sagittā mittimus: quoniam recta eō ferantur, quo pellentis oculus collimauit.

15 Cur in AEGYPTO quidem & regionibus, quæ à media constitutione ad ca-

lidam

lidam & siccam temperiem declināt, loca ad mare posita temperatiora sunt? In locis autem frigidis & humidis ut Thracia: quæ à mari longius recesserunt, minus tepescunt? An quoniā in ijs loca ad maris littora posita humiliora sunt, quæ suapte natura magis calere solent. unde & depressi ualles excelsis montibus calidiores, & ima aeris regio plusq̃ media: propter reflexionē & directiorem percussum radiorum, qui ad summa pertingere nō possunt. In Ægypto autem quæ urbes nō procul à mari sunt conditæ: non æque sunt calidæ, quoniam æstatū ardores his in partibus, arctois flatibus, & marinis erumpentibus auris refrigerantur.

16 Cur prope littoris oras auræ nunq̃ non blandius spirant? An quia à solo multi & crebri halitus ui cælesti erūpūt, unde flammæ est genitus: qui (nisi sole agēte: humido de pasto arescant) in media aeris regione pluuias collecti suscitant. Vnde mari regiones proximæ uentosa, aut pluuias sunt magis. quæ uero à freto longius absunt, niuibus amplius albescere solent.

17 Cur pestis ex Æthiopia ueniens: ad Illyricum, & Graciā penetrasse potuit? ex quo Periclem mortem obiisse tradunt. An quoniam hoc malum contagio serpit, & facile in omnes deriuari potest paulatim: qui eundem aerem spirant. Tria enim sunt morborum genera, quæ maxime ad alios noxam transfundere consueverunt. pestis: cum lues communis populum inuasit, & oculorum lippitudines & affectus, & pulmonis uitia & tabes, ad hæc cutis defedationes & lepra.

18 Cur apud Romanos si qui tabe, aut aqua intercute, aut alijs id genus noxijs morbis periissent, dum parentes ignibus traderentur, eorum natos in aquis pedes habere mos erat? An quoniam eas ægritudines contagiosas arbitrabantur, & in filios transfundere posse propter affinitatem eas noxam putabant, & uitatū tri malum posse, ea ratione credebant, si filij interim in lymphis pedes continerent.

19 Cur nonnulli non solum extraneos: sed etiam notos, & proprios natos fascino re possunt? An quia odium & inuidia causa sunt fascinationis potissima. Ergo simulac aliqui liuorem, & inuidiam animo conceperunt, sanguis intus feruescit, & spiritus atri, & crassi, & uenenati, liuentesq̃ redduntur, perq̃ oculos partem corporis rariorem subeuntes, ad id quod fascinator, deriuantur, illudq̃ cōsimili modo afficiunt. Idcirco autem nō seipos fascinant, quia quod naturale est, damnū & noxam inferre nullam potest. Propterea autē & liberos fascinando nōnunq̃ perimūt, quia peruersum & corruptū habent corporis habitū, & plærumq̃ prauis & iniquis luminibus respicere consueuerunt, itaq̃ interdū sibi ipsis temperare non possunt: quin ea effascinet, quibus bene uolūt. Ita qui irasci sunt celeres, uitium nōnunquā tegere nequeunt, sed leui quacunq̃ de causa cōmouentur, & ad aliquem locum cur-

rentes

rentes: sæpius propter uehementiam ultra metam deferuntur.

20 Cur naufragorum corpora, post dies aliquot ab imis gurgitibus emergunt, & fluitare noscuntur? An quia pulmones suapte natura, ritu spōgia, cani & fistulosi, multo interim spiritu & aere completi, in sublime propterea attollendi uim habent. Vnde in historijs de sicario traditum est, qui à se peremptos pulmone euiscerato in pelagus præcipitabat, ne homicidium à mari proderetur. Nec dubitat nonnulli quin aliquis tanta ui, spiritum trahere & retinere queat, ut inflatis pulmonibus, nihil deprimente corporis pondere: super aquas se sustinere possit.

21 Cur nonnulli diutius famem sufferre consueuerunt? An propter diuersam temperaturam uel habitudinem uētris. Nā qui biliosum habent uentriculi oscillum, minus inedias aut esuritiones transmittere possunt, sed qui pituitosiores habent uentris superiores partes, ij dapum inopias innocentius ferunt, & pituitosus humor interim in sanguinem concoquitur, & transmutatur. An plus rursus uentriculos spatiosos habentes, minus fame molestantur, & amplius magnusq; & late distentus uenter fulciat, atq; refirmet uiscera, ne sibi suspensa esse uideantur. Angustus autē & minimus uenter cum cibo inanis, & uacuius est, mox in se contrahitur & nullum munimen uisceribus præstat, ut refirmentur, nihil ut mirum, si ij magis fame afficiantur, ut per aduentum cibi pendentium uiscerum lassitudo tollatur.

22 Cur in eclipsi defectu ue solari tonitrua exhiberi nata non sint? An quia in deliquio solis calor imbecillus adeo est, ut nullos halitus aut raros adeo suscitet, ex quibus tonitru cieri, & concuti cœlum posset. An quia licet multi halitus in sublimi consistant, & eleuentur, ij tamen tonitruis gignendis non queūt, quæ ex aridis & plus satis calentibus exhalationibus, in media aeris regione cum frigore pugnantibus, rūpuntur & prodeunt. nec ullus calorem qui agitet, ut uapores illos cōmiscet & in unum cōmittat, ut tonitrua moueantur.

23 Cur solem multum matutinum apparentē non diu duraturum affirmāt? An & nondum exortus adhuc sol, sed sub finitore existens in nubes aliquas densas, & speculi modo, per summa leues sui luminis radios deflectit: solis speciē præferentes, qui etiam nū sub imo demoratur. Hoc autem multam uaporum consistentiā significat: qui uel uentos uel pluias dabunt. nam si nulla nubes obicem interponeret, non utiq; prius sol uideretur, q̄ sublimē se se super æthera tolleret.

SECTIO SECUNDA DE IIS QUÆ

ad sensuum organa attinent. & nonnulla etiam de somno, de insomnijs, de singultu, memoria, & de sudore & alia id genus continet.

Cur geminas

*V*r geminas pupulas habentes, & ebrij dupla oīa cernunt? An quia omne quod uidetur, ut sub eiusdem triāguli cuspide conoue uideatur, operæ precium est, cuius basis in utroq; oculo insistet: acumen autem in re uisa. Omnem autem triāgulum: ut in eodem sit plano, (ut demonstret mathematici) necessum est. Hinc illi quibus alter oculorum uel digito supposito, uel naturæ uitio, uel aliā quācūq; ob causam à situ & posito sibi proprio peruertitur, duplicia sese uidere credit, quia basis ipsa interpellatur: & aboletur: & uterq; obtutus in eodem epipedo non manet, sed duplex triāgulus redditur. Vnde qui longius q̄ oporteat diaphragma oculorum, uel interstitiū habent, non adeo magnū impedimētum ad uisiones ferunt, quibus uero alter altero sublimior est, omnia agunt & patiuntur, ut eos ad eandem paritatem pertrahāt. In temulentis igitur (uinum nāq; facillime capita replet) oculi multo humore & uini halitu ascendente infarciuntur, & alter sursum trahitur, alter deorsum uergit, tanq̄ si conuulsione ex plenitudine præmātur. qui uero binas pupulas (ut in Falisco Italiae agro) obtinēt, minime in eadem positione conseruant.

2 Cur oculū unum sine altero mouere non possumus? An quia nerui optici luciferum spiritum deferētes, qui soli intus sunt pertusi, ab eodem cerebri principio procedunt, coeuntque in formam litteræ, x, mox disparantur, & ad propriam quisque pupulam tendit, quo fit ut altero orbe luminis clauso, totus animalis spiritus in alterum cōfluat, ut multo lumine scintillet, haud segni remedio, ijs quibus festuca uel uēto citatus puluis uel aliqua noxia in oculos inciderunt.

3 Cur qui oculos extantes, & prominulos, & emissitios obtinēt, minus acuto sunt uisu, q̄ qui eos intus reconditos habent? An quoniam in illis uisibilis radius exilit dissultās, & spargitur, in ijs uero qui intus ceu in theca positos habent, certior est uidēdi ratio, q̄ simulachra non diffluunt, nec dissipantur, sed coeūt. Quo argumento illi exactiore uisus acie, & acumine polle re traduntur, quibus minimi pupulariū orbes: & iris uueaq; quæ imaginibus ingressus: angusta est, quale ferme est aquilarum genus: & dorcades hoc est siluestres capræ, & dracones quibus ab acuta uisus subtilitate: nomen inditum est.

4 Cur in speculorum intuitionibus, nunc quidem nos ipsos, nunc quæ sunt supra nos, nunc posita à tergo, interdum quæ à latere sunt, intuemur? An quia uaria efficitur anguli ad oculum redeuntis permutatio. (ut circa hæc peritissimi tradunt.) Cuius quidem si cusps fuerit acutus, ut cū aduerso nos in speculo intuemur, oppositas ponē ex directo imagines reddit. si uero conus adhuc angustior efficiatur, ut cū paulatim à nobis speculum remouemus, quæ post dorsum sunt uideri facit. sin autem spe-

tem speculum ipsum supino uertice & schæmate reclinemus: ita ut resiliens angulus sit rectus, tecta & domorum fastigia capiti imminencia conspiciuntur. si uero inclinati speculi distantius latus sensim inflectas: ut mucro obtusior euadat: non alta, sed depressiora, ut latera, & parietes camerarum spectare cõtingit. Alterũ autem à fronte: alterum à tergo speculum si habeas: ita ut alterum alterius desultoriã imaginem accipiat: & reddat: nihil sic quidem obstabit, quin uel occipitium ipsum: Iani bifrontis ritum, & terga in spectare possis, ut ne quisq; temere tibi mobili manu auricularas mobiles imitetur. Quod si propter distãtiam, uel proximã ob uiciniã affinitatẽ, angulus uel nimium plusq; deceat, acutus, uel hebes fiat, nihil cernere datur. In speculo autem factõ ad modũ dimidiã sectionis circuli caui, cuius scilicet inferior margo sit in orbem coactus, umbo autem superior in rectum procedat, qualis imago lunæ nascentis esse solet, omnia ampliora uidentur, quoniam radij non ambitu circuli concludantur: sed à lato spatio ad obtutus se referant.

5 Cur in speculis dextra quidem sinistra, læua autem dextra apparent? An quoniam in sinistris dextrisq; e regione oppositis speculi partibus conspiciuntur. Si uero speculum caui intus & oblongum factum respicias: modo imbricis, aut scapbii quadrati, quo bibere consueuerunt, qualis aut tegula est, aut cylinder per longitudinem semisectus, dextra quidem dextrorsum, læua aut sinistrorsum, fallaces imagines non falso iudicio representant. quoniam et si dextra simulachra in læuas, & sinistra spectra in dextras speculi partes referatur, à dextris tamen partibus in læuas: & à læuis in dextras rursus reflectuntur, & mēdosa apparitio, quo sunt loco: figuras uideri facit. Atq; huius quidem inclinati, si alterum dũ taxat latus obtuearis, imo quidem conspecto, te prono pectore desuper incumbentem ostendet, sublimi uero uiso, te supino habitu referet, propter dolosam idolorum relationem, quibus cathoptrica facultas, quin passim utatur, stare non potest.

6 Cur quadratæ magnitudines ex distantia rotundæ esse uidentur? Vtrũne quia in longo intersitio atq; interuallo, quando ingēs intercapedo interhiat: nequit angulos discernere uisus, qui minimo adeo acumine cocunt. sed confusam molem accipiens, rotundã arbitratur. Quo argumẽto fysi nonnulli asserere non dubitarunt, cælum non esse orbicularem, cuius figuræ uidetur, sed trigonæ, aut tetragonæ, aut alterius cuiuspiam figuræ in immensum excurrentis, quæ tamen deficiente & euanescente uisu, dum in longinquum porrigitur, in orbẽ formata esse uideatur, & spectetur.

7 Cur exulcerationem oculorum à defluxione tenui & acri patientibus, nec astringentia stiptyca ue medicamina, nec acria quidq; adeo prosunt, quin potius magis nocēt? An quia astrictiõẽ prædita, in particula manere & retineri faciunt hũorẽ, qui exube-

qui excubet & corrodit, quo magis non discutitur, acria uero passionem magis irritant & adaugēt. Quo circa nihil ijs æque accōmodū est, ac pharmaca quæ sine morsu desiccant, ex quorum genere amyllum est (sic dictum quia molam non sensit) & quæ defluxionem spissant, nullamq; in calido uel frigido obtinentem ostendunt qualitatem, subinde conueniunt, quibus longiori temporis spacio sanitatem procurēt, ut sunt omnia quæ siccitate medicantur.

8 Cur re odorata præsentī, si non inspiremus, nihil odorem sentiamus? An quoniam odoratus organum ad intra nares habetur, ut Arist. docuit, qui quoniam sensus imbecillimus in nobis est, quo non nisi graueolentias per sentimus, in uolucro quodā tegitur, quod ad aeris ingressum aperitur, & reuelatur. An uero potius: carunculae quædā sunt māmillis similes, in partibus anticis cerebri, quibus hoc munus delegatum est, (ut Gal. est auctor) nam si in naribus sit, nihil impedimentum ferret, quin uel spiritu uiolenter impulso, uel flabello uehementer mouente aerem, non spirantes flagrantiam odoris pernotemus, cum illa reserare meatum possint. sed cum odoramenta omnia, & quæ sternutamenta mouent, & pituitam per nares depurgāt, (ptarmica, & errhina, & apophlegmatismos uocant Græci) caput depurgandi uim habeant, q; in cerebro anteriori hic sensus accubet, fidē manifestam faciūt. Per spirationes igitur aer odoris defluxu satiatus, ad sensorium defertur, cum uero spiritus cōtinetur, aer qui in osse est, ichmōide a cribri foramine dicto, per quod quippiā percolatur, obuiam positus, quicq; ingredi probibens, impedimentū fit, ne perueniat halitus ad sensum.

9 Propter quid quibusdam nares in frigoribus rubescunt? An quia aliquibus calor innatus uiscerum imbecillus est, quem in se totum retinent, nec aliquid extremis particulis impertiunt. his adde: q; narium cartilagine pterygiaue sanguinis inopes atque cassæ sunt, quibus frigidum nocere suapte, spōte ut omnibus neruosis corporibus: est natum. At uero quibus non rubore complentur: ijs uehementior & fortior intestinus calor & narium est, ut audeat obuiam contra frigoris iniurias sese opponere. Inditium autem, quia & canes illi præstantiores generosioresq; censentur: quorum nares per hiemes non molliter & greue afficiuntur, sed aeris minas concretionesq; innoxijs inalteratisq; naribus transmittunt.

10 Cur odoramenta omnia caput dolore infestant? An quia calida sunt, calori autem ad supera est motus.

11 Cur sapores in stypticum, austerū, acidum, nitrosum, salsum, amarum, acrem, dulcemq; & pinguem subdiuidunt? An quia succi omnes uel in substantia crassa, & terrea, uel tenui & humecta innituntur. si igitur in crassiori algenteq; mole cōsi-

stat sapor, stypticus astringens ue dicitur, qui si intendatur, in austerum concedit. atque hi quidem, organum molesta quadam & inæquabili sensatione afficiunt, & exasperant. sed austerus magis subit & ingreditur, ita ut etiam in inas partes sensum astrictionis diffundat. Si uero humidus succos calor imbecillus uel frigidū subegerit, acidus sapor comparatur, qui mox transit in dulcorem, ubi calor humorem perfecte concoxerit. unde non omnes quidem succi: sed qui à principio, ascitio, & nimio humore scatent, anteq̃ dulcescant, sunt acidi. cæteri autem fructus sunt primum styptici: & astringentes: ut castaneæ, nuges. quod si multus calor in materiam crassitudine præditam terrestrēq̃ subtiliādo laborauerit, nitrosus sapor perficitur: qui remissus: fit salsus, intensus autem est amarus. atque hoc adhuc impensius calet, qui est acris. qualis in pyrethro, piperibus, nasturtio, cepis, allijs, multisque id genus reperitur sapor. Verū hi non adeo linguam cogunt, sed potius id ipsum gustatus sensorium demordent, lancinantque, & uellicant. Quando autē mediocre calidū in humorem egerit, dulcis sane sapor pinguisque producitur, qui sensiterium ueluti illinūt, & molli quodam contactu irrigant. uerum ille quidem iocunde, hic autē non iocūde. Quātū itaq̃ ad uoluptatem, & sensus titillationem pertinet, amarus dulcisq̃ opponuntur. hic quidem uoluptuarius existens, ille propter amarorem edi nō potens. quo autem ad causas ex quibus constant: stypticus & amaritudine præditus maxime contrarij uidentur.

12. Cur succi omnes repositi acescunt facile, & exacuuntur, & inutiles redduntur? Malorū cotoneorum uero, & struthiorum præcipue, succus expressus bene fert ætatem. nam septem integris annis (si fidem suam nobis probat Galenus) inuiolatum fuisse repertum, qui per incuriam asseruatus fuerat perhibetur. An quia propter tenuitatem suam, & patiendi promptitudinem, nec hiemis nec æstatis iniurias, quin mox alterētur, tolerare possunt. Cotoneorū uero succus, propter astringentem uim (quā adeo pollet, ut si per locum quo consita est malus cytonia: qui helleborum ferunt uenatores pertranscant, quō bestias sautias lætali telo defigant. uexatrum uim omnem & facultatem neruorūq̃ amittat, ut inficiendis tingendisq̃ sagittis ineptum reddatur) tum etiam propter substantiam compactam quam habet, nihil mirum si longiore temporis spacio perducare possit.

13. Cur dulcia dumtaxat nutrire possint? nullus uero alius sapor, nisi in quātum plus uel minus admixtum quippiam habeat dulcoris. An quia sanguis quo genitissimus, & ex quo proinde uiuimus (nam ex quibus sumus orti, ex eisdem alimur) tali sapore præditus est. An quia oporteat, ut nutrimentum inuisctetur membro, quod debet alimentum sentire, ad quod opus dulcia propter pinguitudinē quam habent maxime

habent, maxime sunt apta. acris autem aut amarus, aut austerus, aut acutus sapor expungunt potius & extrudunt, si quid inhaesit. astringens autem & acerbus nutriret quidem, sed penetrare non potest, ut adhaerescat. Hinc est quod caudam cerui canes non degustent, quod ea parte, bilis uesciam id animal habere tradatur. & acrem melancholiam, quae terram sua acritudine fermet, ne muscae quidem attingant. nam nec in mari quod salsum uocant, quod quibus animal oriri aut ali potest. Et denique hinc prouenit quod amygdalae amarae, pira maxime acerba, capparum a sale non lota, mala punica, porri, cepae, & omnia quae insignem maxime aliquam qualitatem obtinent, si cruda edantur, nullam alimoniam exhibeant, sed ad educendum liquidum aliquod ex pectore, aut pulmone, quod expurgare conueniat intantum conferant. si uero ignibus dumentur, aut elixatione decoquantur, ut aliquid illius qualitatis deponant: aliquod tunc quidem sed exiguum praestant corpori nutrimentum.

14 Cur uocem alij gracilem, alij magnam obtinent? An quia ingens uox uel propter arteriae uocalis amplitudinem, uel propter caloris copiam effici solet, ut ex contrarijs causis exilior. quibus igitur alterum horum adest, non obscurum uidere est, cur uocem grandiozem edant. Hinc uiris uox grauior, quia multum calorem habet, qui dilatat & expandit arteriam, foeminis autem puerisque, & senibus, & ijs qui a morbo restituntur, imbecillis adest, quia in illis arteria, qua uox conflatur, lata non est. in foeminis scilicet propter frigiditatem sexus: in pueris autem, quia nondum augendi tempus habuerunt, in ultimis, quia debilis mansit uirtus a morbo, ut non possit magnam quantitatem aeris pellere. unde uox efficitur acuta: quia aerem celeriter mouent, propterea quod sit paucus, uel quia magis ob uirium defectum conuittuntur, ut qui statura breues sunt, in digitos sese attollunt, & qui natura surda stri sunt, spiritum magis uocemque intendunt, quia ab alijs non exaudiri se putant. Magna autem uox & grauis, fit tunc, quando multus aer tarde per arteriam comeat, quia non ita facile multus sicut paucus impellitur. Ex quibus dubitare nemo potest, quod qui aeris arterias latitudine praeditas obtinent, quas multus occupet aer, quem aegrius moueant, uoces grauiiores emittant. Non semper autem magnitudo uocis caloris multitudinem testatur, cum possit & calor esse exiguus, & arteriae latitudo adesse. Naturalia uero, uel frigoris, uel caloris temperamenta a primis natalibus contracta, uox ab illis de redarguit. cum si calor a principio ortus, multus sit materiam paratam habes: non dilatari non possit. si uero sit modicus, canalibus angustias committat. ut si superet siccitas, uocis aspritudo causatur, si humor arteriam non aequis partibus illinat, & conspergat, uox inaequalis perficitur. Porro uitulus & uacca iuuenca uel, grauiorem mugitum reboant, quibus taurus iam aetate maturus. quia cum frigidum & siccum sua

pte sponte sit animal bos, quo magis ad tempus sui ortus accedit, impensius calet: & humescit, quo autem plus incremento proficit, siccitas magis adaugetur, cuius ratione arteriæ intus indies meatus angustior breuiorq; euadit, ob quam causam excisi boves grauius clamant, quia sunt humentiores, ut omnia exacta non exactis. Quo fit ut bobus cornua si abscindantur, magnitudine proficiant, quia humor non deficit, tauris iterum non crescant, eo q; desit materia.

15 Cur si quis pulsantem nolam circū undique pallio obducto cōplectatur, nullus percipitur sonus? An quia aeris unda, quæ intus in meatibus cietur, & agitatur, ferri foras prohibetur, ut ne pertingere ad aures, nec diffundere speciē suam usque ad auriculam possit, uelamine imposto, sed potius immotus, & immobilis, & inagitabilis perstet.

16 Cur si quis dum pulsant cymbala, uehemēter clauum imprimat, cōtingit: ut frāgantur? An quia qua parte figitur malleolo clauus, aer qui illac meabat, intro uiolēter protruditur, quod cū non patitur, ut qui se aerī cognato, & externo connectere appetat, confringi illam potius præoptat. Vtrum quia aeris fluctus, qui ueluti uallo factō circum undiq; congrabat, libere circūquaq; uagari cum non possit, offendens impedimentum, nec prorsum tendere, propter obicem qui interclusus est, nec citro retrorsumue gradum flectere liceat, eo q; alter ex aduerso fluctus in orbē rediens, magno impete obuiat, illius fractionis est in causa. cum uis ingens motus, qua impulsus ferebatur, subito nesciat deperdi.

17 Propter quid balbutiūt nonnulli litterāq; .l. pro .r. pronūciant? ueluti Alciades qui celnis, procernis, & coluum, procoruo efferebat. An quia ut hæc littera .r. & præcipue si .t. ut in hoc uerbo tremo, trochos, trano, præcedat, pronuncietur: opus est: ut lingua refirmetur, atq; feriat supra dentes anteriores. Blæsi igitur euadunt uel propter tenorem, linguam mouentium musculorum, exolutū, ut non possint uehementer percutere: q; littera .r. potiusq; .l. exoptat. uel propter imbecillitatem musculorum, sicuti accidit ijs qui loquendo defatigati, alterū pro altero balbutiendo pronūciant. deniq; uel propter linguæ siccitatem, ut in febrientibus, uel propter breuitatem, non potentis se porrigere ad litteræ figurationem balbi efficiuntur. In sanis autem ut plurimum id oris uitium euenire consueuit, propter nimiam humiditatem a cerebro destillantem, qua linguæ muscoli immerfi atq; dilaxati, minus uocem conformare possunt. unde & talesalui profluuio tentantur: descendente pituita ad uentriculum: & leuifaciente.

18 Cur auriū excrementa: dulcia quidem loetum, secūdū Hippo. amara autē nihil mali portendunt? An quia illis naturale est, ut amarore quodam sint prædita, q; si dulcorem

si dulcorē acquisierint, magnū à naturali habitu excessū, & proinde malū significāt.

19 Propter quid qui singultu laborant, sternutatione superueniente liberantur?

An quia singultus nihil aliud est: q̄ contractio quedam & compressio uentriculi, ad pellendum quod in eius tunicis, & præcipue quod in ore eius (quod stomachum proprie dicunt) acre atq̄ mordicans inhæsit. In sternutatione autē fortiter thorax comprimitur, & calor colligitur, & fortius expellitur, quicquid pellendum est. Nam & nos si quid tussi expuere, aut aliud quid protrudere molimur, naturam in hoc emulantes, ualide pectus comprimimus, ut uiolenter expulsus spiritus, impetu secum trahat quod nocuit.

20 Propter quid in hieme magis singultum patimur? An quia rigor diffilari à neruis excrementa prohibens, plenitudinem in eis operatur: quā à se remouere expulsionē nituntur. Nā tale quid accidit neruis: quale chordis: quæ ob nimiam humiditatem conuelluntur, repleti siquidem, cum minime diffilentur, distenduntur, ac si spasmus patientur. singultus autem quidam uentriculi spasmus est.

21 Propter quid pueri frequentius q̄ uiri singultire consueuerunt? An quia gulosos, & satiem nesciētes, & inexpleti sunt, crapulæq̄ & uentri indulgent, propter quod semper in eorum uentriculis est quod irriter, & ad excretionem stomachum urgeat & impellat.

22 Cur si quis uinum bibat aqua calida temperatum, piperisque puluisculum scobēne iniiciat, mox ad singultus prouocatur? An quia potus calidus deducit ad tunicas oris stomachi, piper uero sua acredine pungit: & erodit, unde singultus: qui nil aliud est q̄ motus quidam ipsius uentriculi ad repellendum quod infestat, uehementior tamen uomitu, nam is fit, ut extrudantur: quæ in lata ipsius spatiositate continentur, at singultus: ut quod in tunicas oris stomachi (quod acutissimo sensu præditum est) penetravit: foras mittatur.

23 Cur cytharas & lyras artifices cum reponunt: remittunt chordas? An ut ne nerui disrumpantur, nā in Austriano & humecto aeris statu, madido quodam humore consperguntur & replentur, in Aquilonijs autē cōstitutionibus immodicè desiccantur, atque ad eum modum: tum conuulsiones, tum singultus, cum à plenitudine, tum à siccitate prouenire Hippocrates obseruauit.

24 Cur quartanus rigor uehementissimus censetur? An quoniam ab humore committitur, qui & algidus supra modum, & crassiusculus magis est, q̄ ut facile discuti possit. quam ob rē qui id mali patiuntur: ossa confracta se habere dicunt: humoris nimirū crassitudie pergrauate. Qui autē tertiano rigore afficiuntur, tū caliditate quādā in alto sentiūt, tū uero in medijs rigoribus siti iterdū ingēti premuntur.

25 Cur sub finem somnij magis quàm à principio sudores magis contingunt? An quia epulas à nocte ingestas primum quidem calor intus copiosus receptus concoquit, ut alimoniam membris tribuant, deinde uero humores postremo digerit per sudorem, quicquid in halitus & uapores tenues subtiliari possunt.

26 Cur solam sudoris excretionem: somnus omnium dormitor non compefcit? An quia mere naturalis est, quæ omnia, in nobis uel tollere, uel ponere situm non est. Aliæ uero excretiones, & alui excrementa, nisi muscoli qui in fine sedis sunt, recludantur, non prodeunt, quibus cum imperet animalis uirtus, quæ in somnis sopita est, & feriat, & meatus omnes propter uapores ab alimento eleuatos obstruantur, per quos spiritus radius illucescere atque transmitti posset, ut musculis uim atque facultatem qua ora recluderentur, præstaret, nihil mirum est, si excretiones in somnis cohercentur. Qui uero dum dormiunt uel semen, uel lotium, profundunt, ij musculos qui exitum inuoluntarium excrementorum, ceu quidam ianitores ante fores positi prohibent: resolutos (paralyticos Græci uocant) habent, ut uelint, nolint, diarrhiam in matellam, & gonorrhæam, defluxionem uel seminis patiantur, & uel inuitis alui excrementa tanquam ex dolio pertrito profluant. Pari ratione nec sanguinis à naribus fluores, nec sordium detrimenta quæ à coctionibus superant, somni prohibere ualent, quin ad cutem ferantur.

27 Cur corpus aliquod graue aut leue nuncupatur? An graue quidem id est quod deorsum naturali pondere fertur: leue autem quod scandit in altum. An uero nihil uere inum aut sursum est, toto spherico existente: & semper terris incumbere caelo, sed (ut Plato sentit) ponderosum id est quod difficile à suo naturali loco dimouetur: leue autem quod in sedem præter naturam facile pertrahi potest.

28 Cur somnia aut uania magna ex parte temeraria & uana, & incerta esse consueuerunt? An quonia secundum Democritum plura simulachra rerum hisce mensibus cum folia ab arboribus cadunt, mentem subeant & peruertant, tabescunt enim tunc omnia & mundus ipse ad senectutem uergere & declinare uidetur. An uero quonia per id tempus homines plures fructus recetes ingerunt, quorum ea hora feracior est, qui omnes succo plurimo incocto, & excrementitio scatent, ab his cum in uentriculo ebulliant, & putrescant, quam plurimi halitus ad superna feruntur & caput petunt, à quibus mens perturbatur. Quo circa super fructus bibendum omnino Aristoteles tradidit, ut potus putrorem & feruorem, ebullitionemque cessare faciat.

26 Propter quid à longis ægritudinibus somnia ut plurimum futillima uidere solent? An quoniam cerebrum siccius est & aridius effectum, & multum à naturali temperie mutatum.

30 Cur eos qui dormiunt uisa uidere & somnia omni modo necessum est, nec dormire sine insomnijs possumus? An quoniã tandiu animal somno grauetur, quãdium somniorum uisis deluditur, quando autem uisa quieuerint expergiscitur, & à somno leuatur. Vigilamus enim quoniam ab obiectis exteriorũ sensuum auocamur, somno autem operã damus, quia mens & phãtasia somniorũ cogitationibus distinetur & occupatur, atq; ut nos interdum lectioni incumbimus, uel alia cogitamus, ut somnus nõ adeo obrepat: ita mēs uisa qđã intueri sibi fingit ne animã à somno excitetur.

31 Cur cũ lecto nos tradidimus, placidãq; trahimus per mēbra quietẽ frequentius de obiectis uisus sensorij somniamus, ut de colore, figura, magnitudine, aut de obiectis auditus, cum noctu ueras audire & reddere uoces: strepitusq; opinamur, raro autem de obiectis aliorum sensuum per tranquillã noctẽ existimamus, raro enim aut gustare ore auido sapes, aut tãgere, aut odores naso attrahere nos credimus? An quia somnia sũt impressa imagine rerũ exteriorũ à simulacris in memoria reconditis: porro spectra sensuum magis spiritualium, ut uisus & auditus, mobiliora (ut ita dixerim) sunt & magis tenuia, quare magis conformant: & excudunt phãtasiã. At uisa idolaue aliorum sensuum crassiora sunt, & magis corporea, unde minus imprimere & afficere existimationem possunt, incorporeum enim à corporeo pati, est nephas, si Plato uera effatus est.

32 Cur somnia ut plurimũ falsa & mēdacia experimur? An quoniam in nobis & pars ea est, quæ format, & effingit, & ea quæ ueluti cera impressionẽ recipit, & rerum uarias imagines persentit, & phantasiatur. Sicut igitur ubi cythara & musica est, non deest modulatio, & si faber sit, nec careat materia, protinus ibi opus artis esse necesse est, & si pictor adsit, multosq; ad manum colores, & optimũ atramentũ pictoriũ habeat, nequit nõ uel tabulã oblinere, uel parieti tectorium inducere, uel non picturas deorũ cõformare, sic cũ apta pati & suscipere organa habeamus, & facile prõpta immutari, & acutissimã imaginationẽ, repẽte sese transformantẽ in quos uoluerit cogitatus, & trãsmutatẽ ipsos sensus, in quos uoluerit habitus, nihil mirum sit: si per somnũ: ubi magna sensuũ feriatio, & locus uacuo animo cõmentãdi, mille species absurdas & graues concipiamus. & ea cõponamus, quæ nec fuerunt unquam, nec sunt possibilis factu. Cũ itaque hominum anima in se habeat: & quod confingi, & quod confingere possit, facile hoc illi à se inest, quod uarijs seipsam afficiat spectris, & quod diuersas & monstro similes figuras admittat. Sensus tam intrinseci quam externi semper sunt apti moueri (nam sentire in affectione quadam & passione est, si Aristoteli credimus) hos phantasia & imaginatio atque intellectio agitata ab idolis in penu reseruatis, & temere dimotis,

cient, atque motitant, ut nulla sit quæstio reliqui facta, si cum sint semper mobiles, & liquidi, lubriciq; & leuiter deceptibiles sensus, ipsosq; perpetuo cogitatio mentis iugis perēnsque agat, & alteret, horrendis uisis deformibusque deludamur. Patiuntur uero hoc magis, quibus corpus uel multo præsum fatigatumque labore est, uel qui post longas egritudines tandem incolumes, sed corpusculo adhuc inualido atque imbecillo restituntur. namque hosce quicquid modo rapere, & peruertere, & eleuare mentem potest, facile distrahit, & ea imaginari cogit, quibus cum: qui humor in corpore præest: cognationem obtinet. An uero ideo somnijs frustramur, quia rerum simulachra in acre impræssa, nocta per noctem summam profundamque quietem, quod in nobis est perceptiuum, afficiunt: perque uacuos corporis sensuumque meatus penetrantia, eorum inaginationem inducunt, quorū sunt defluxiones. Vnde Democritus (ut auctor est Plutarchus) diuos præcari, oportere censebat, quo optimis & bene compositis idolis obuiemus, atque quæ optima sunt, & nobis cognata, ex ambiente potius: q̄ quæ peruersa & sinistra: in nos impingerēt atque conferrentur. superstitiosa profecto opinio, sed quam tantū non piguit philosophum sequi. Quemadmodum uero in iactu talorum, si multa iacias: unum aliquando recte iacias, ita contingit nonnunquam, ut uisa quæ reposita habemus, ita certa lege & conuenienti foelicique serie componantur, ut ueri præseferant imaginem: speciemq; nec falsa mentitæ deprehendantur.

33 Cur firmiter meminimus, eorum quæ pueri, aut uidimus aut audiuius (ut etiā est apud Thimeum) q̄ quæ nuper, aut hesternæ die gessimus? An quoniā infantibus cognoscendi cupidis, tenacius & promptius quæcunq; discunt imprimuntur. Ut enim dulce bellum est inexpertis, sic rudibus & imperitis rerum: quā primū intelligere coeperunt, dulcissimus primus ille est gustatus. & ut inquit Aristot. geometricis speculaminibus gaudētes, geometrici euadunt, & noua puerorum ætas scientiæ inscia, quicquid primo docetur, auidissime cognoscit, & ad primo docentis similitudinē, ut mollis cera conformatur, ut primos imbibit lana colores, & testa sapore, quo primū imbuta est, diutissime retinet. An quoniā magis admirātur, ideoq; magis memoriæ comēdant. Admiratio enim artes fecit, primoq; rerum euetus admirati philosophi, deinde earū rationes inuenerūt. unde ad fabulas & commentationes pueri sunt naturali quidā mētis inclinatione propensi: quia admirationē quādā secum afferunt, quæ mētes percellit. An quoniam paucas adhuc pueri intentiones perceperunt, ut nihil superuenientes notiones à præcedentibus impediuntur. An quoniam uiri dum audiunt circa negocia uitæ sunt intenti: pueri autem nulli alteri rei adhaerentes: toti discendæ rei uacare possunt. An quoniam durati & pertinaces

naces sunt uirorum sensus, ut nō probe informari possint, puerorū autē & humidi, & molles, & sequaces, & ad quiduis suscipiendum accommodati.

34 Cur postea q̄ res gessimus: nō mox de illis somniamus: sed interdum post multa tempora? An quia rerum simulachra interim temporis memoriae figuntur, & imprimuntur, ut firmitus afficere phantasiā & imaginationē possint. Sepicule autem nobis nihil tale cogitantibus, alicuius rei imago aut carmen aliquod in mentem uenit, quia spectra sensilium in penu & cella memoriae recondita, & assidua agitatione delata, interdum coram imaginatione & sensu interiori, qui sciscit iudiciū de rebus, nihil alijs idolis exteriorū obturbantibus, se sistunt & praesentant.

LIBRI SECVNDI PROBLEMATVM

Sectio tertia continet nonnulla quae ad mores attinent.

Ropter quid homines studiosi, & sapientiae dediti ut plurimū paupertate laborare solent? An quoniam fortuna (ut ferunt) caeca est, & inmerentibus omnia praestat, bonis autem etiam uictui necessaria denegat. An quoniam uirtuti caetera cuncta posthabentes, opes & honores contēnunt, & caetera quae uulgus admiratur. Itaque diuitias non consequuntur, quia habere non curant. Facile est sapienti ditari, si uelit, ut Thales dixisse fertur. An potius quia si uirtus & diuitiae comites essēt, & qui uirtutem colerent, semper opibus abundarent, plerique propter diuitias, non propter seipsam: uirtutem sequerentur. Vt igitur ipsam propter se ipsam uirtutem homines amplectantur, alterum ab altero disiunctum deus uoluit, ut qui uirtuti studet, minime auaritiaē inseruire uideatur.

2 Cur matres primos natos ardentius & impatientius amāt? An quoniam ea longius amore prosequimur, quae pluris constiterūt, primi autē liberi primū genitalia uincula claustraq; ruperūt, & Lucinā doloribus iuocari fecerūt. An quia matres tū primū dici & uocari incipiūt, quod magnae cuiusdā reuerētiaē reputatur. An quia pignus quoddā & uelut arrabonē accipiūt, quo uiri cōiugibus firmiori copula adhaereant. Hinc igitur a matribus pueri impēsius diligūtur, quia longiori tēpore labores: & enitēdi partusq; difficultates pertulerūt. Quos uero in senectute pepererūt, ideo etiā amare aegrius & affectuosius solent, uel quia caeteris grandioribus iā factis, adhuc sunt paruuli, uel ut fructū Veneris postremū, quē ultra foecūdari desierunt. uel quia parētibus imbecillis praesenio iā redditis: scipionē quēdā, & baculū, quo imbellis & inualida eorū senectus fulciatur, sustulisse uidentur.

3 Cur senes ferme impudentiores esse solent? An quia ijdē propterea q̄ in uita multa & uaria sunt experti, sunt auari: metu ne subeant pauperiem, quorum mos

- est: ut undecunque dum sibi congerant acervum, iuste uel iniuste rapiāt. An quia modicum de sanguine habent, qui tectorij uice ceu quoddam uelamentum in pudore protendi solet. An quia ad iracundiam sunt procliuēs, propter atrā bilē quæ in senescentibus dominatur, cuius ratione permanentiores iras retinent, qui senectute confecti, ætatis autūnum peragunt. An quia imbecilles facti in uitia facile dilabantur, cum nullus sit intus rector, qui prudenter clauum gerat. An quia pueri parum sūt pudibundi: senes autem secundo repuerascunt, illique paremiæ obnoxij tenentur: quæ bis pueros senes esse narrat. An quia ad ingurgitatiōes & potus sunt propēsiores: (quos acolastus & acolastæontas græci appellāt) ingluuiēs autē iudiciū de fine corrūpit, ut discernere nō possint, quid factu haud sit turpe, quid agere nō conueniat.
- 4 Cur pueri mathematicum euadere periti possunt: sapientes autem & morales philosophi non possunt? An quia illorum finitiones, & postulata, & dignitates qui id significant & præseferant, haud obscurum est. At uero moralis disciplinæ principia: ut illis pueri assentiantur, longo tempore & exercitatione opus habent, unde si quando de hijs rebus interim iuniores loquantur, non scientes: aut fidem habentes, sed ut libris & præceptoribus credentes, talia pronuntiant.
- 5 Propter quid patri filium abdicare licet, filio autem patrem non decet? An quia hoc quicquid est id quod habet gnatus, id totum acceptam refferre debet patenti, qui uiuendi munus cōcessit. An quia pater præ filio quidam dominus reputatur: qui si seruorum suorum curam non agat, poenæ obnoxius non est, quia precium dedit. Si uero famuli mandata dominorum præsto prima syllaba audita nō fuerint executi, multas plagas accipient. An uero quia parentibus ut & magistris, æquus cū dijs honor cōceditur, qui si prouidētia inferiorū nō gerant, ipsi culpæ sunt immunēs: quia nihil debēt, qui oīa dederūt. si uero nos beneficiorū nō meminimus: ingrati tudinis uitio accusari possumus: qui bene de nobis promerentibus nō retulimus gratiā.
- 6 Cur in urbibus occidūt malos: & ex medio tollūt? An ne nobis sua uitæ cōmuniōe nocēat, & ut uiuētibus tāq̃ similia passuris sint exēplo, ne talia cōmittere audeāt. An quoniā in quibusdā uitii uirtute, & ratione, adeo melius est factū, & id quod deterius: tyrānidē in præstātius exercet, & ueluti olimpia uicit, nōnullique supini in uitia (ita ut Plato ait) defferuntur, ut mori multo illis sit potius, qui tanta mētis deprauatione perditī sunt facti: ut ne ab ipsis quidem musis, ne dum a Socrate: aut Pythagora in sospitatem animæ restitui possint.
- 7 Cur alibi alijs & nunquam eisdem uoluptatibus delectamur? An quia non una semper dispositio nobis est, nec corporis nec animæ, & alia quidem hieme, æstate uero diuersa, & alius nobis habitus est ægris, cū sanamur autē contrarius. Vnde

deum & simplicissimas illas mentes unica gaudere & affici uoluptate consentaneum est, quæ unicuique & indiuiduus sunt actus, qui nullis temporum uicissitudinibus aut mutationibus alterari possit.

8 Cur ueritas à græcis alethia nuncupata est? An quoniam ueritatis amator philalethesue, non obliuiosus est, id namque nomen sonat, fit namque ut & mendaces memoriolæ uitio laborent, & qui sint inmemores, mendasse dicere non sentiant, ut qui propterea quod probe dictorum non meminerint, parum cōsentanea sibi ipsis loquantur: & proferant. Verax autem semper sibi ipsi constat: & omnia quæ uere de re aliqua dicuntur, sibi mutuo a stipulantur, & consonant, ut tralatitio iam & uulgi ore iactato prouerbio est celebratum.

9 Cur multi mendacia & nulla ratione fulta astruunt, tum seipso, tum alios latent? An quoniam falsa quædam supponentes, facilius mentiri & fallere possunt animos preuentos: & prauis alienisque opinionibus occupatos. An quia popolare hominum uulgus, non adeo an rite quid inferatur, & ex ueris, quantum id ipsum quod infertur, attendit: quod ex falsis a strui, quæ interim æquam quibusdam ueris probabilitatem obtinent, nihil prohibet. An uero ideo opinionum uitium errorque non detegitur, eo quod qui talia dicunt, consentanea sibi ipsis, & iis quæ à principio posuerunt, loquuntur, quod mendacibus minime accidere consuevit: quos inconstantes, & suo se dicto iugulantes cernunt. Vt geometræ puncta quædam impartitilia, & illatabiles longitudines, & apparentias altitudine uacantes: sibi postulantes concedi, innumera theoremata & propositiones colligunt, & ambigua problemata proponunt, quorum si quis principia tolleret, artem funditus euerteret. Ad eum modum si quis admiserit bis duo efficere decem: idem omnino quater duo uigessimum numerum conflare, uel inuitus, uel uolens omnino fateatur: oportet. Parique pacto si aliquis à quopiam uel ui extorserit, uel astu persuaserit, uel inscitia credentium compulerit, esse homines qui binis capitibus agant: eosdem & uiginti in manibus habere digitos, & quaternas plantas, quaternaque brachia, & cætera membra duplicia obtinere, haud difficili argumentatione consequetur, & uera probabiliaque satis refferre putabitur, quia consequentia, & haud quaquam dictis pugnancia loquetur.

10 Cur cum boni uiri (ut uetus quidam fert sermo) deorum sint amici, mali uero inimici, & diuitias amicis potius à dijs præstari consentaneum sit, improbi tamen, & impij homines ditescunt, ut tantum non montes & cumulos auri possideant, & uel lac gallinaceum habere possint. Qui uero uirtutem excolunt, & amplectuntur, diuosque reuerentur, ij maxime esuriunt, & inedia la-

borant? An quia deum id familiaribus suis, quales philosophi sunt uere dei sacerdotes, qui animam à corporis contagio expiant, & ipsam secundum se ipsam (ut Socrates dicebat) constituunt: id dare par est: quod sit in rebus humanis optimum. malos igitur ditescere sinit, edituis uero suis animi cultum & ornatum (que omni auro præstantiora sunt) suggerit. An uero quia omnem mundi gazam non tanti esse dii credunt, ut multi sit à uiris philosophis facienda, qui uel totam tellurem punctum & minimam notam esse non ignorent, & totum cæli ambitum mente concludant. Mystis igitur suis atque cultoribus facultates, & opes tanquàm ingenij labem, & morum corruptelam, diuorum prouidentia non impartitur, ne à ueritatis indagine quam ambiunt, uel latum unguem discedant, cum nullus qui auro inhiat, abstrusam ueritatem cõsequi possit. pessimis autè diuitias, uel quas Cræsus Lydorum rex, aut Midas congesserunt, & tandem fortunæ omnia blandimenta cõcedunt, que eos in debita supplicia & momentaneum exitium persepe deducât. An potius non à superis sed ab inferis dari opes credere conuenit, quod inde constare potest, quia è terræ uisceribus, & intimis medullis, & ima sede effodiantur, ubi manes detineri uetusitas credidit, quin & à græcis atque latinis indita nomina id satis ostendunt, quorum alteri, à dite umbrarum tyrãno diuitias, alteri à plutone furo Persephones marito: opes pluton appellarunt.

11 Cur serui cooperantibus dominis minus laborem sentiunt, & milites meliorem operam nauent, si imperatores opus simul aggrediantur, aut in uallo circundando, aut aggereducendo, aut etiam si cõmunem & cibarium panẽ esitent, aut super sarmenorum congeriem, somnum accipere non grauentur? An quia ademptam sibi necessitatem arbitrantur, si ij quibus parere tenentur: & dignitate antecellunt, subire labores & difficultates non dedignentur.

12 Cur collybistarum & argentariorum qui uersuram faciunt, & ad usuram tradunt, digiti plurimum exiles sunt, & graciles? An quoniam ijs laborant; summas & fenora numerantes. An uero quia toto etiam corpore tabefacto sunt & arido, metu ne qui accepit argentum, decoquat. Vnde & abeunt somni, & uigilant noctes, & subeunt curæ, & uicinos suspectos habent, & subinde nunquàm non reputant, ubi aurum deffodiât ritu fornicariũ indicarum, quo nullus eruere possit.

13 Cur Homerus Iouem dixit non decipere: aut sententiam reuocare, nec prohiberi à quopiam posse, quin cepta perficiat? An quia cum tria sint, propter quæ homines minus opere complent, quod dictis promiserunt. Nam aut fallentes dixerunt, aut quamuis ab initio perficiendi spem habuissent, postea penituit eos, aut cum maxime uellent, aliquod obiectum illis impedimentum est, quominus quæ alioquin cupiunt, &

unt & gestiunt, exhibere liceat. Omnia autē hęc à deo sapientissime abstulit poeta, ne quid esset, quod deum morari crederemus, ne quod nobis se daturum pollicitus est, minus re ipsa præstaret.

14 Cur Periclis caput casside galeaq; artifices depingebant? An ut capitis arcem ubi residet ratio: qua plurimum ille præstitisse creditur honorarent. An uero ne caput gracile & oblongum scilleq; assimilē, de honestamento, dedecoriue reliquo corpori esset, cuius partes modice compactas, & egregia proportione elegantes habebat, ideo illi faciem obuelabāt. Hippocratis autem eius qui medicinam restituit, pileo uultum decorabant. Vel quia pileatus incedere solitus esset, ut qui assiduas peregrinationes rei medicę noscendę gratia subiret. Vel ut capitis uitium obtegerent, quia recaluastrer esset. An etiam, quia cerebro egrę affecto (quod ut ab ambientis qualitate deffenderet) uestis lacinias, fimbriasque propendentes, ad caput deducere, ut supra manus reponeret, consueuerat. Vel ut obscuritatem quā in scribendo seruauit, denotarēt. Vel denique quia oēs uiros egregie meritos, ut Heroas pileo insignire uetustas de more habebat. qualis aut Vlysses, uel Agamēnon. Bruti uero imagines alia ratione pileum gestabant, quia Cæsarem de medio sustulit, ademptaq; tyrānide, patriam in libertatem asseruit, cuius adeptæ insigne pileus fuit: quod serui declarant, qui ubi manumittebantur, circumacti uindictaq; percussi, pileum insigniū recuperatę libertatis accipiebāt, atq; deinde liberi quo uellēt uersus procedebant.

15 PROBLEMATTA AMATORIA.

 *V*r amantes eorum quos amant postes sertis ē floribus contextis coronant? An quia amatos & delicias suas tanquam deos colunt, quibus hunc honorem defferre consueuerunt. An non amato: sed amorī hoc tribuunt, cuius ipse qui amatur, imago & exemplar est, domus uero in qua habitat: tēplū. An uero ideo corollas sibi detrahunt, & amatis offerunt, quia ijs qui animi ornamentum auferunt, corporum quoque exuias (quæ illi decorem uel pulchritudinem adiiciunt) dedicare uolunt.

16 Cur ad conuiuia discumbentibus, si alicuius sertum à capite dissolueretur, hūc amare prædicabant? An quia amor detrahere soleat amatoribus ornamenta, qui suis cupidinibus studentes, neglectius proprii ornatus curam agunt. An quia facile amor deiici corollam patiat. Quia tanquā egregius rei bene gestę remunerator, nullum coronandum fore censeat, donec certamen exegerit, & fuerit uoto potitus. signum igitur faciunt, huic tanq; indigno delapsam coronam, quia non adhuc promeruerit brauiū, donec ueneris fructus decerpserit, & amatū expugnarit. An quia non dissoluitur, nisi id quod connexum erat. reciproco itaque, cōuersimq; arguunt,

guunt, hunc uinculo amoris esse colligatum, cuius sertum fuerit dissolutum.
 17 Cur amantes poma uiridantesq; herbas, & odoros ramusculos, floresq; inter manus gestare cōsueuerūt? An ut si hæc amatis donauerint, illis uicissim tacita admonitiōe insinuēt, ut ætatis uer & corporis pulchritudinē impēdāt, antequā ritu sti pulcæ abeat & emarcescat? An ut florū uenustate, carētiā pulchritudinis eorū quos amāt, facilius ferāt, & animi affectū simili pulchritudine cōsolentur. An uero floribus, ut pulchris uestibus & equis etiam num utūtur, tāquā quodā ornatu quo addere ad elegantiam corporis uideantur. An quoniam pulchritudinis cuiusque ubi- cūque sit, suapte sponte qui amant, sunt amatores, quæ non sane inelegans minus in uernantibus floribus, q̄ in formis apparet, cum primum ē telluris gremio erumpen- tes: natura fecunda ubertate ferente, campos uarijs imaginibus & coloribus ue- stiunt. An quia uinum arrogantes sunt, & superbiunt, qui omnes flores colli- gere, & floccos à ueste radere dicuntur.

18 Cur amantes ex interuallis gemunt, & longa ex egro pulmone suspiria ducūt? An quia amoris improbo dantes operam, & mille curis quas habere solent, occu- pati: minus de aere singulis uicibus conuellant, q̄ cordis feruori extinguendo suffi- ciat. Sed cum usus spirationis probe non expleatur: natura magnam unam respira- tionē facit, ut affatim rependat, quod clanculū & sensim decessit. Ob eā rationē & pueri dū ploratu rigāt genas, & mētis alienatiōe capti, quia eorū mens imagina- tionibus intentā, minus de spiritu trahit, q̄ cordis refrigerium exposcat, per pau- cas inspirationes magnas interpostas, resartunt quod perierat per multas paruas.
 19 Cur Persarum more pincernæ regibus cum uina infundūt: in sinistrā uini mo- dicum mittunt, & absorbent? An ut si uenena aliqua miscuissent: ipsi prius lædan- tur, q̄ reges quibus propinant. An quia apud Persas reges adorare mos est: itaq; & pileos & alia: cum illis exhibent, osculantur. quia osculum est quoddam uenera- tionis signum. Igitur & uini illa delibatiuncula osculi cuiusdā uicē obtinere potest.

20 Cur osculum amanti datum ab amato tantam uim habeat: ut corpus & ani- mam amanti permutet, & afficiat, adeo ut & palleant, & lachrymas fundant, & oculorum orbis cauos habeant, & uigilent. An quia anima in occursum amo- ris exiens: à corpore prope exilire uidetur: & transire in amatum, & partes relin- quit internas. adeo ut periculum sit, ne foras egressa corpus destituat, & conuolet extra. Nam & amātium unicam animam in duobus corporibus esse diffiniūt. Vn- de & Plato cum Agathonem oscularetur scripsit.

Basia dans Agathon, animam ipsa in labra tenebam:
 A Egra etenim properans, tanquam abitura fuit.

An

An uero quia in quibusdam et si minima sint: maxima uis est. Virus genitale in hominibus & foeminis qui uenere abstinere ceperunt: retentum, cum exiguum quid sit: fastidia & grauissimos capit's dolores, & decolorationes, & priuationem sensus & motus operatur. Aspidis morsus nulla uestigia aut notas aliquas: sed punctula quaedam minima dūtaxat reperiri scribunt, quia uis ueneni subtilissima sit, & ocyssime ad uitalia proserpat. Phalangia & scorpiones aculeū quo pūgunt, minimum & haud quaquam pertritum obtinere uisuntur, cum tamen pertusum esse aliquo subtili foramine oportet: ex quo ubi momorderint, puris aliquid mole paruum: uiribus amplum diffluat: quod celeriter per corpus digestum: maximos dolores efficit. Ita ab amati ore cum amantem exosculatur, & labra labellis, & morsuunculis blādis imprimit: exire humorem quempiam & uirus quoddam tametsi imperceptibile sensu id sit: quod amatoris corpus momento per uenas artusque omnes diffusum, alterandi uim habeat, forsitan opinari consentaneum est.

21 Cur amantes eos quos amant frequēter & sepius inuisunt? An quoniam amici ex lōgis tēporū interuallis se uicissim reuifere & uisitare soleāt. Amātibus autē quaeuis mora lōga est, & omne tēpus quo amatos nō uidēt: multū subinde apparet.

22 Cur homines tametsi boni & literati loquatiores debito interdum esse consueuerunt? An quoniam dum in scholis discerent & magistris operam darent, multorum reddererationem & appetere etiam ab alijs cogebātur. Qui autem hoc faciūt, uerbis abundare student, qui id melius faciant. An uero quia ob discendi studium plurima ipsi ab alijs quærere: tum & alijs proponere solent, & ex datis rursus uerborum inuouationes oriuntur, & sermonum cumulus nascitur. An ut sapientes existimentur: cum sapiētis sit docere, ad omnia subinde respondere uolūt. Ad hęc cum suauissimum sit docendi munus: docendo summopere gaudent. Sed quemadmodum pueri nonnulli qui corpore multum adeo adoleuerunt: iuuenile quid interim sapiunt, ex quibus annorum paucitas arguitur. Ita & uirorum doctorum sermo est sale cōditus, & simplex, & comis, & qui nihil astus admixtum habeat, & quem nūquam audiendo graueris.

23 Cur litterarum studijs dediti gracili ferme corpore & imbecillo esse consueuerunt? At qui crassiori sunt retusoque ingenio: bene curati, & corporibus pulchre habiti incedunt. An quia hij quidem genialem ubique uitam agunt, nec alicui rei alteri, quā corpori curando student, illi uero membrorum uires longis uigilijs, & frequentibus, consuetisque insomnijs, & inedijs contriuerunt, ut animo essent robustiores. Ita autem frequenter contingit, ut qui exiguam staturam sortiti sunt, ingenio magis, & eruditioē quadā rara polleāt, quia ingenij facultas & uis natiua plus præstare

stare potest, in unum uelut cumulum collecta, q̄ si per uastam molem dispergatur.

24 Cur sapientes reliquos præ se mortales contēnunt, & non secus q̄ pygmeos quosdam, aut formicas humi uolitantes, aut etiam pueros (qui quod sequi conueniat, ignorent) sibi persuadeant? An q̄ sapientia (ut inquit Heraclitus) mentem non producit, nec generat, sed tumidos superciliososq̄ reddat. An quia re uera ita res se habet. Nam cum homo (secundum Platonem) dei lusus & iocus quidā sit, multo magis sapiens mortale quoddam numen censerī debet: qui uero litteris otia non contriuerunt, ij non adeo dei: sed potius hominis ludibrium, & ignauissima quædam, & sale empta mancipia dici mereantur.

25 Cur phillosophi diuitum palatia frequentant, diuites uero philosophorū phrōtisteria & diatribas non adeunt? An q̄ alteri sciunt sibi deesse argentum, quod ut habeant, ad opulentorum fores se conferunt, alteri sibi deesse mentem, se que uelleris aurei pecudes esse (quas Græci chrysomallas dicunt) ignorant, atque ideo sapientes non requirunt, quia nesciunt quo bono careant.

SECTIO QUARTA LIBRI SECVN-
di in qua reddūtur causæ aliquarum cōsuetudinū, quibus Romæ erat usus.

Vr auspices olim Romæ inter omnes aues, uultures imprimis eorumque uolatum obseruabant? An quia has tanquam innoxias & reliquis mundiores putabant, ideo his in auspitijs utebantur. Nam uultur omni uiuo & animato sibi plus cauet, q̄ à mustela Aegyptius, solum uero ad corpora mortua accedit, atq̄ in hoc item pietatem obseruat, cum nullum sui generis uel uita destitutum, & carentē anima sibi putet uiolandū. At reliquæ aues ut aquilæ, ut noctuæ, ut accipitres cognatos alites perimunt, & uel uiuis etiam non parcunt, atque inde iocundas sibi epulas parant, quod qualiter inmundum non sit, & prophanum, si auis auem deuoret. Vel potius quia uulgius id quod raro conspicitur, & prodit in aspectum, contra naturam existimat, & à deo mitti arbitratur, ideo hisce auibz arbitrium suarū rerum decernendum commiserunt, quoniam non nisi infrequenter appareant, & peregrinæ putentur, adeo ut si quando uideantur, id non sine diuino numine factum cuncti arbitrentur. Quā q̄ uero non earum auium ita multa sit copia, falsum tamē est quod aliunde nostras oras appetant.

2 Cur sacrorum antistites pontifices sunt nuncupati? An quia diuis potenti- bus, & rerum (ut quis dixerit) dominis sacra facerent, & ministeria eis deseruiētes exhiberent. An quia cum sacra quædam, & cerimonias constitutas agere deberent, si negotio aliquo maiore subeunte impliciti: obire nō potuissent, deus illis nō improperabat:

improperabat, nec uitio dabat, nec ultraquæ præstare possent, cogebat. dicti igitur pontifices quia quos possent diuis cultus exhiberent, & quæ possent sacrorum solemnia & officia operarentur. An quia sacra quædam quotannis pro lignei pontis tuitione & salute dijs redderent, quæ magna cum reuerentia & ueneratione ab illis ueteribus factitari celebrariquæ moris erat: nam sacer pons habebatur, & nõ clauis defixus, sed lignis cõpactus, & coagmentatus fuisse credebatur, & cassu uetustate, & ruinosu nõ diruebãt, sed reparabãt, nõ demoliri: expiãdũ & nephas arbitrabãtur.

3 Cur seruum in furto deprehensum, furciferum appellarunt? An quia ueteres illi Romani, cum mitiore essent erga seruos ingenio, nec grauius atquæ seuerè in eos animaduertent, abunde esse pro pœna seruo qui furtum perpetrasset, putarunt, si lignum plaustrum in quod temonem refirmant, humeris appensum gestans, uiciniã circumiret sesequæ circumspiciendum præberet, idquæ maximum apud antiquos in famulos, qui tale quid commississent, supplitium sumebãt. Nam qui sic conspectus erat, de cætero non amplius ei credebatur, sed cauebant ab eo, & tãquæ subdolum atquæ furacem & impostorem auersabantur & declinabant. furciferi ergo dicti: quia lignum illud aratri (quod furcam latini nuncupant) circumferrẽt. An potius quia furca hoc est suspendio ut plecterentur, dignissimi forent. est autem & furca incuruus bacillus, quo detortos arborum ramusculos, atquæ surculos male rectos ad recluditudinem agricolæ inflectunt, de qua Flaccus. Naturã expellas furca tamen usquæ recurrit, prouerbio eleganti dixit in eos qui & si meliora doceantur, spontaneo tamen nature uitio in deteriora prauaquæ relabantur.

4 Cur cũ in nuptijs Græci Hymeneum uocent, uel auream Venerem uel Iouem Gameliũ, Romani Talasũ accinebãt? An quæ iuuenis quidam is nobilis & ingenius fuit, cui rapta pulcherrima cõiuge quo tẽpore ludos edidit Romulus, quo ad inspectandum Sabini cum familia conuenerunt, foeliciter cessit coniugium. præcatur igitur ut perinde ac illi res uxoriam pulchre successit: ita & nouis maritis accidat. An quia id nomen seu signũ & classicum dedit Quirinus, quo audito impetũ facerent & in Sabinas irruerent, ut sibi coniuges adiungerent. Est quoquæ talasion idem quod lamificiũ apud Græcos. An igitur id significari uolebant, curiosam & diligentem futuram uxorem, atquæ colus & lanæ industriam non relicturam, atquæ ideo omnes qui adsunt tam affines & cognati, quæ alieni talasion succlamant. An quia cum ob puellas direptas & uicaptas inter Romanos & Sabinos illarum patres dura incruduisset contentio, nec dirimi ullo pacto bellum posset, ea conditione a pugnando cessatum est, quæ illis uxores tantum, quæ ad pensum telamquæ pertinerẽt, curarent. nullum uero aliud seruitium ministeriumue præstare tenerentur, sed pari

cum

cum maritis conditione & libertate uiuerent, ne illi sibi captiuas & famulas, sed socias operisq; adiutrices accepisse uiderentur.

5. Cur paruus ille triumphus qui ijs qui astu rem confecerant atq; incruentam uictoriam sine hostium caede patrarat concedebatur: dictus est ouatio? An ab euacuatione, hoc est festiuitate & applausu furoreq; Bacchico, qui Euius nominatur, cui deo potissimum aliquam portiunculam eiusce iocunditatis, deberi arbitrabantur. Namq; a cantantibus & gaudentibus, atq; iubilibus & tripudijs exultantibus, atq; transmittentibus, per urbem deducebantur: ipsaq; pompa magis ad uoluptatem comparata uidebatur, speciosusq; magis erat & gratus: qm̄ terribilis apparatus. An potius inde nomen traxit, quia cum ij qui Martium triumphum peragebant: bouem ex lege immolarent, qui uel suasu, uel foedere inito, uel promissis persuasissent hostem, callidisque commentis composuissent pacem, quibus populo rem saluarem atq; conducentem, ijs non nisi ouem mactare fas erat. Cumq; qui grandem illum triumphum ducebant, curru esse doq; in celso conspicui, lauro coronati, tubarum clangore strepente (quale dum uiri accenduntur ad praelium: & pugna cietur atq; committitur) conueherentur, si autem non lauro, sed myrto quae Veneris arbuscula est (quae dea perosa est bellum) circumcincti caput, pedibus: tibicinibus pluribus praecuntibus, quorum usus in pace est, perinde ac si non rem aequae dignam gessissent, cui triumphus ille magnificus deberetur, incedebant. Apud Spartiatis autem longe aliter res gerebatur, nam qui sanguine fuso iustoq; Marte aduersarijs prostratis, tulissent ex illis trophea gallum dijs sacrificabant, qui uero uel industria, uel technis, uel dolo malo, uel conuentionibus, uel blanditijs, uel deniq; promissis fefellissent hostem, & ad praestandam obedientiam inducerent, perinde ac rem operae precio maiorem fecissent, uel bouem, uel quascunque uellent hostias, uictimas ue: ante aras iugulare concedebant.

6. Cur nubentibus foeminis cesaries bregmatis id est anterioris partis capitis: ensis cuspide dirimebatur? An Latio more priscaque consuetudine id fit, quia primas gladio ferroque sibi uxores compararunt.

7. Cur qua nocte ad uxores accedere debent, ipsae proprijs pedibus non incedunt ad thalamum: sed sublatis maritus in lecto reponit? An in eo uirginalis pudoris ratio seruatur, & uerecundiam quandam praese fert, quasi non ad uiros ipsae, sed ad eas mariti ad zonam soluendam accessisse uideantur. An uero eam rationem habet, quae olim spectaculis editis a Romulo: raptis primas habuerint coniuges.

8. Cur Romani uirgunculas domum ducebant: Lacedaemonij iam adultas? An quia alteri id dumtaxat agebant, ut dicto uiri: audientes & obsequentiores uxores haberent, easq; probos mores edocerent (ut inquit Hesiodus) & ad nutum efformarent

marent atq; effingerent. Nam tenerior ætas facilius obtemperat, atq; ueluti mollis cera deducitur, quæ uero iam occalluit, minus rectorem sequitur. Alteri uero ut firmiorem haberent prolem, non nisi ad foeminas maturas & prouectioris ætatis acce debãt, nec cõiugio copulari permittebantur, nisi ubi ipsi iam in uiros euasissent: quo tempore legis auctor sperauit, genitos ex utriusq; copula conceptus, uiribus robustis, & membrorum solidiori compage procreandos.

8 Cur Lacedæmoniorum symposia, concenationesque, quas Lycurgus instituit, phiditia appellabãtur? An quasi philitia, quasi uideri uellent non ut cibo potioneq; affatim ingurgitarentur, in unum conuenisse, sed pros philiam hoc est ad conuictũ & sodalitatem cõmunemq; amicitiam. An quia phido parsimoniam sonat, dicta igitur phiditia, quia parcam tenuẽq; diætã in publicis conuiujs phiditijsue accipiebant, & sobrium & modico sumptu temperatum ientaculum epulabantur. An uero phiditia pro editia ab edendo dicta sunt, quia ad esitationem, epulasque: in unum mutuo concedebant.

9 Qui dicuntur tribualiter insufflantes? An qui cũ graciles sint crassissimis uestimentis induuntur: ut corporis tenuitatem abscondant. Et qui cum facie sint inhonestã, aspectuq; turpes, frictionibus ascititium colorem comparare student. Et qui cum prauam corporis habitudinem fuerint sortiti, exercitationibus & artificijs eã ex industria meliorem reddere, uiresq; & robur membris acquirere moluntur. Et deniq; quicumq; qui aliud uideri uellent, q̃ essent, tribualiter spirantes dicebantur. Nam tribus cũ uictimas super aras offerrent, quo altera alteram uicisse, & superasse sacrificiorum multitudine & splendore crederetur, pinguitudinem carniũ oris flatu instillabant, ut quod pingue non esset, per illam insufflationem obesum facerẽt uideri. Vnde illud remansit, ut cæteri qui fucum quẽpiam fallendi studio efficerẽt, tribuum modo insufflantes dicerentur.

SECTIO QUINTA. LIBRI SECVN- di in qua nonnulla delegibus.

Vr Solon legum Atticarum conditor, legem tulit, ne liberi alere parentes tenerentur: quos patres ex meretricio concubitu procreassent?

An quia filios illorum parentum gerere curam decet, quos constat diligentiã adhibuisse natorum, ex qua matre nascerentur. At qui scorto prostibulisue cõcubuit, uoluptatem magis & Venerẽ secutus uidetur, q̃ filiorum quos inde suscepisset, rationem habuisse, nec curasse quicq; si nothi, & adulterini, spurijque uocarentur, dum modo tentigini turgenti fecissent satis. Ne cuius ergo extra legitimum thorum, genialemq; thalamũ, libido uaga grassaretur, uiolato Hy menco,

meneo, & coniugali fulchro, sed solum legitimis nuptijs deseruirent, sapienter legis auctor instituit, ne liberie eos pro parentibus agnoscerent, uel haberent, qui minorem curam natis impendissent, q̄s coloni soleant, qui non nisi culto nouali segetes cōmittunt, diligenter q̄s inspiciunt, cui telluri uites, cui oleas, cui poma mandent. Ob id etiā rationem habuisse Lycurgi lex uidetur, qui senectutem & canitiē parentum ali uertit: nec natos erga eos parentes ciconiarum pietatem imitari (antipelargin Græci dicunt) uicēne rependere permittit, qui nullum artificij genus liberos edocuisent, quò uictum sibi compararent.

2 Cur legis Hebræus pro oue furto sublata: quattuor reddi statuit: pro boue uero intercepto quinq̄s boues furem iussit persolvere? An quia qui ouem furatus est, uel sub alijs brachiorū, pallio suffarcinatam: gestans recessit, aut humeris post terga appensam, pedibus reuinctis ante pectus deportauit. At qui bouem abstulit, abegit tantum & impulit, boue suis uestigijs subsequente. mitiores igitur poenas leges posuerunt, minusq̄s puniunt eos, qui furando laborarunt, perinde ac si aliquid condonare, laborisque præmium rependere uelle uideantur, tanquā mercedem. An quia maiori dāno afficitur qui boue q̄s qui oue fraudatur, ideo maiorem multam rependere, soluendoq̄s esse latronem lex uoluit. An uero quia ouinum pecus gregatim pascitur, & pastorem sequitur, & collegium neutiq̄s deserit, ut difficile sit furi: oculos fallere bubulci. At boues quibus mensibus Veneri nō dāt operā, inter se coarmētantur, & soli uagi ab armento errant, & in nemora & in siluas abeūt, (quod atimagelān hoc est despectui armentum habere Græci uocant) ut in montibus errantes facile qui uelit, subducere possit. Quod igitur factu procliuus erat, id ne fieret, legis lator grauiorem poenā indixit, quod uero non æque pronū erat, uel leuiorem poenam ad id prohibendum sufficere est arbitratus.

3 Cur legis lator Hebræus hunc ritum instituit, ut si in agro quispiam interfectus inueniretur: nec satis sciretur qui occidisset, ut ex proximiorē urbe, aut uicino loco, ubi occisio patrata fuisset uitulam tollerent, super cuius caput astantes seniores deierent, immunes sese esse a sanguine, qui effusus est, nec nosse se eum, qui cōmisset necem, deinde uitulam cultro mactarent, permaneretq̄s in reliquum tempus ager ille incultus, & inaratus, ut nullas fruges domino redderet? An quia sic facile reperire homicidam posse sperauit. Nam cum in conciones eas & conuentus, magna undiq̄s hominum manus confluere & congregari soleat, non difficulter futurū credidit (ut sunt homines ad loquendum prompti) ut alter alteri narraret, & referret, quidnam super ea re sciret uel suspicaretur, ita ut uel certis inditijs, uel coniecturis non leuib; sanguinarius ille & maleficus deprehenderetur. An uero quia etiam

dominus

dominus agri magnā omnino diligentiam impenderet, in disquirendo cædis auctore, ne ager ex quo magnos prouentus percepturus esset, si nulla in eum semina mitterentur: perpetua sterilitate dānaretur. Vitulæ uero illa decollatio, ad placandum deum ne cruor ullus inultus, aut scelus impunitum aliquod uideretur, de quo non sumeretur supplicium: spectare poterat.

4 Cur *Ægyptij* maxime reddere rationem uetus tatis possunt? An quia cælestia contēplari soliti, tum propter otium pingue quod sacerdotibus præstatur, (nam & reges ipsi sacerdotio ut inquit Plato fungebantur) tum propter aerum tēperie & salubritatē: magis (quod antiquis temporibus gestū est) meminisse possunt. Nā nullæ apud eos exustiones, uel eluiones cōtingūt, sicut apud cæteros hoies frequēter eueniūt, quibus rerū priscarū monumēta deleri cōsueuerūt. Græci uero si ad *Ægyptiacæ* gētis uetus tatis cōferatur nouissimi sūt. Nā inter eos Atheniēses ad *Erichthoniū* quēdā (quē ob id *autochthoniū* id est e terra satū appellāt) originē referūt, uel ut alij ad *Cæcropē*. Argui nil supra *Phorocū*, & *Niobem* aut etiā *Inachū* reminisci queunt. *Thessali* a *Deucaliōe* & *Pyrrha* (sub quibus inundatiōe illæ regiōes laborarūt) ducūt primordia. Vnde illa *Ægyptij* sacerdotis ad *Solonē* sapiētissimū, grauis & seuera increpatio. O *Solon Solon*: Græci uos sēper pueri estis: nulla autē penes uos tēpore cana disciplina est. Cuius rei etiā nū præterea in causa esse possūt assiduæ corruptiōes & interitus, ut qui senes futurierant cōtinue hoies renouētur moriāturq; alij, alij de nouo succedāt. *Assyrij* autem & *Ægyptij* nō solas uiginti & septē annorū myriadas (ut inquit *Hipparchus*) obseruauerūt, sed integras reuolutiōes & periodos septē illorū planetarū (quos *cosmocratoras* q; mūdo dominētur uocāt) memoriæ, auctore *Iāblico*, mādauerūt. An uero uetustissimi ob id uidētur, q; sicut quibusdā *Barbarorū* trimestris erat annus, apud *Romanos* autē a principio duorū mēsiū, *Arcades* autē ex Græcis quatuor mēsi bus pro anno utebātur, ut *Acarnanes* sex mēses in annū cōputabant, ita & apud *Ægyptios* ab initio unius mēsis fuit ānus (quōuis quadrimestris post esse cœperit) quā ob rē (inquit *Plutarchus*) qui nouissimā regionē inhabitāt, nuperrimeq; in cognitionem uenerūt, omnū sese hominū antiquissimos temere iactant, & innumeram annorū multitudinē in suis originibus numerant. An propterea cōseruatur apud eos ueterum rerum memoria propter historias, quas ex columnis didicerant: in quibus si quid egregium & præter opinionem accidisset, uel quippiam admiratione dignum contigisset, & memorandum, quod in acta referretur, tam in actionibus & rebus gestis, quam in inuentionibus & disciplinis: diligentissime conscribebant (ut ait *Proclus*) & ueluti per manus committebant ad posteros.

LIBER TERTIVS. CVIVS SVNT
SECTIONES DVAE.

SECTIO PRIMA CONTINET EA

quae ad super naturalem philosophiam spectant.

*V*r unū ente superius Platonici affirmant? An quia & Deus, & materia, ut una dicantur, entia tamen non sunt. ille quia omni ente praestantior, ut pote ipsa essentia: quae ens non est, ut nec albedo: albu. haec, quia infimū ab entibus, & deiectissimum gradū tenet. An quia oīa entia quo hoc ipsū sūt: in entiuū unica appellatiōe cōveniūt, & uniūtur, unitas ergo prior est, qua oīa ceu quodam nexu uinciuntur.

2. Cur daemones (ut tradunt) aeris strepitum maxime fugiunt & perhorrescūt? An non quodcunque genus daemonum, nec aereum, nec igneum: id patitur, sed subterraneum & lucifugum (quod uocant) quod cum plurimum in tenebris degat, lucē odio habet, & quaecunque ex se emittunt fulgorem. AEs autē splēdēns & rutilās est, & tum maxime si a solis radijs praestringatur. An quia daemones (ut ferūt) corporibus non uacant: (Vnde & semen, & generationē emittere possunt, & ex combustis illis, cineres remansisse, apud Thuscōs Aethuriae populos uisum narrant,) quibus assumptis, nunc in maiorem, nunc in minorem molem se contrahunt, & modo sub hac, modo sub illa (mouente intus & conformante phantasia per uarios cogitatus, quod nobis in pudore & metu accidit) specie apparent, spectandosque se praebet. Perinde ac nubes quae uarijs induta figuris conspiciuntur: prout agitantē conformauerint uenti. Et sicut aer: qui uariēgatus interdum multis coloribus spectatur, qualescūq; in eū ab obiectis inciderint colores. Ergo cū materiae crassitudine nō careāt, ingresso propter strepitum, & aeris fragorē, aere penetranteq; in imū: dissecātur & diuellūtur, & distūcta corporis cōtinuitate dolēt. Vel sicut nos re amissa & opū iactura dolemus, quīs dolor nō subsistat intra nos, uel eius causa. Vel quia spūs sunt, qui dolore affici & sentire sūt nati, nō enim neruus qui sentit in nobis est, sed cōmeās per neruos spūs. Hinc igitur qui daemones fugare uolūt, enses euaginato fulgenti acie suspēdūt, quos illi cōspicati, sibi male metuūt, & attingere cauet. Perinde ac latrones qui uiso ad capitis ceruicalia, ducis bello et Marte ferocis pedēte gladio, fugā corripūt. Nā daemonū corpora cū sint molliararaq; & facile cēdētia, leui ictu discindūtur, quīs ut aquae partes, uel ut aer dissectus in se ipsa facillime coeāt. An uero sicut serui ad scuticā & flagella, pueri ad paedagogorū ferulas ualde

valde pallent, ita & improbi maliq; angeli: uel poenas apud imos manes dare soliti: aeris percepto sono mox cōpedes atque cathenas reputāt, quibus uel genuina & insita malitia, uel criminis uoluntaria electio, dignissimos effecit.

3 Cur Moses qui mundanam cosmopœam tradidit, angelorum creationem non adduxit? An ut nē rudi populo, & ad idolorum culturam prono ansam aliquam occasionemue daret, ut eas intelligentias atque angelos, quorum genitum attulisset, pro dijs colerent, eisq; deo debitam reuerentiā exhiberent, quæ tanto rebus omnibus creatis: præstant, quanto anima corpori: & spiritus partilibus rebus, & quæ dissipantur, præstantior est. An uero quia satis sibi fore putauit, ad Aegyptiorū superstitionem retundendam (apud quos diu diuersatus est) si res illas esse creatas ostenderet, & ab alio prodeuntes, quas illi ferme omnes pro diuis adorabant, unde fictum: apud Aegyptum: deos, cum Titanes expugnarent cælum, fuga concessisse sub animalium & reptilium forma latitantes, quia & mures: & mustelas, & crocodilos, & onocephalos, & porrum, & cepas, & arietes tanquam sacra contingere, a sacerdotibus: quibus id genus sordes alere cura est, aut morsu uiolare prohibetur

4 Cur diuinas apparitiones sub ignis forma, sacris theologis conspectas sacram litterarum oracula plurimum præscribunt? An quoniam nihil est per quod magis, quam per ignis purissimum & illustrans omnia elementum, sanctarum mētium dotes & proprietates explicentur, quæ a materiali omni, & pedanea cognitione sincerissimæ sunt, & irradiationis diuinæ radijs præstringuntur. An quoniam nihil in omni rerum natura facile inuenire possis, quod diuinam magis in humanis essentiam representet. Namq; & meat per omnia, & ab omnibus eximitur, & nisi supponatur materia, utique ignis non uideatur, & omnia peruincit, & superat, & seipsum clanculum insinuans fomiti, latente uisum augmento, adauget & in maiorem molem producit, quæ cuncta in deo, ut in architypo, & exemplari, in igne autē perinde ac in imagine & icone uisuntur. Accōmodatur autē nōnunq; ad diuina denotanda aeris elemētū, quia ritu numinis omnibus insinuitur, & uitam præstat, atq; cū sit in oibus, fugit tamē cōspectū, & inuisibile est, nec quo subeat, aut unde progrediatur, quispiam satis nouit, ut sacre litteræ produnt.

5 Cur cum multæ adeo sint intelligilium mentium (quas intelligentias philosophi uocāt) distinctiones, & ornatus, omnes tamen promiscuo uocabulo angeli in alma sacrarum litterarum traditione nuncupantur? An quia in cælesti illo principatu omnia quæ inferioribus attribuuntur, supremis etiam adsunt, & si non e contra, ita ut non abs re functiones omnes, & munera, & dignitates, & nomenclaturæ primis uendicentur. Quia qui supra sunt, & mox (si fas sit) ab ipsa di-

PROBLEMAT. ANTO. LOD.

unitate purgationem, illustrationem, & perfectionem docentur, & initiantur, comprehendunt, & continent, quicquid à subiectis mentibus per superiorum transmissum: ultro citroque habetur. An uero cuncta quæ superis: & inferis etiam: & omnia in omnibus adsunt, sicut in illis ratione primaria, & in totum: & quidem exactius: suppositis autem per partes, & obscuriori sane ratione, & magis humili modo competant. Sed ita constituyente diuina lege, & principe dei dispositione comparatum est, ut prima mediantibus secundis, & rursus hæc tertijs intercedentibus agant. Perinde ac sol almus: qui non passim, & æque primo diuini luminis fulgorem omnibus impartitur, sed primum quidem in diaphana & translucencia corpora, deinde autem, ut quæque illustrationis sunt capatia, ita singulis radios diffundit, atque dispensat. Cunctis nihil immediate: in orbe hoc inferiori (nisi angelis caduceatoribus, unde sunt nomen consecuti) rerum nouarum exerceant. Hinc in angelos multa sæpe referuntur, quæ illorū ministerio, & opera sunt peracta, rursusq; interdū quæ angeli gesserunt, supremi intellectuum ordines fecisse dicuntur, quia ad illos auctores (ut qui expiauerunt, lustrauerintque, & certiores fecerint subiectas mentes, quos angelos dicimus) diuinarum illuminationum, quæ sibi ipsis emicuerunt, perinde atque ad primam & antiquissimam causam, res ipsa tandem reducat.

6 Cur philosophorum præstantissimi quique: unum rerum principium duntaxat ponunt & arbitrantur? An quoniam bina esse impossibile est. Nam aut neutrum haberet omnia, aut alterum, aut utrumq;. Si neutrum: essent ambo imperfecta, & indiga, & id utique magis principium appellari deberet, quod unū comprehenderet cuncta, quæ alterutris adsunt. Si alterum, reliquum indigentius esset, & pars potius eius, quod omnia contineret. Si autē ambobus omnium sit æqua potestas: id ex ijs est: quæ fieri neutiquam possunt. Quia si alterius nature & substantiæ sint: unum perimeret aliud, & mutuis infestisque odijs se prosequerentur (quod principijs non conuenit) Et duo eiusdem sortis esse nequeunt, quia alterum superfluo esset, & neutrum per se necessarium, sed utrumque. Et cum omnis dualitas ad unitatem reuertatur, illa ad unum aliquid: ratione cuius subsisterent, reducerentur. Sicut quæ sunt eiusdem speciei: participatione unius cuiusdam, sub eadem specie esse dicuntur. Atq; hinc optimi philosophorum malum, nec quid per se subsistens, nec alicuius partē esse comprobarunt, quia nec ex bono malum proficiscitur, nec duo principia esse possunt alterum malorum, alterum bonorum, quia ad unum tandem redigerentur, quod uel bonum existens mala produceret, uel malum: esset auctor bonorum.

LIBRI TERTII SECTIO SECVNDA
in qua insunt quæ ad diuiniore sermones spectant.

Cur

*V*r Deus ut bonus tā opere à theologis celebratur? An quia in oīa quæ illius bonitatē participare possunt, mirifica quadā benignitate & foecūditate sedis pergit. Nāq; bonū ipsum (quod ens ipsum simpliciter per cūcta pergit) ipso tamē ente (ut philosophorū qui fuere optimi asseuerāt) tū superius est, tū ipsius entis efficiēs causa: & finis. efficiēs quidē: in quātū nullū ens quatenus est agat, sed quatenus bene est, & bene se habet. finis autē, quia nihil dūtaxat ut agat, sed ut bene bonumq; opus agat, ad agēdū disponitur. Vnde nihil omnino malū esse finit, aut omnimodā priuationē admittit, quæ si prorsus esset, ipsa seipsam destrueret, sed id quod malū dicitur, etiā bonū est, & propter priuationem maioris boni, aut actionis quæ inesse debebat, aut propter inordinatam motionem appetentiāue: tale nuncupatur: cuius si quid expers est, id nō propter dantis liberalitatē, sed propter recipiētis ineptitudinem cōtingit. Atq; in hoc deū undique splendēs & rutilus sol emulatur, & diuinæ providētiæ curātis omnia, unicū & singularissimū est exēplar, cuius si quippiā capax nō est, id patitur: quia illustrari prorsus ineptum: & opacum est, non quia Phœbus sui luminis radios impartiri nolit, qui cū minimū pilū: aut tenuē lanam nō penetrat, eodē momēto densissimo crystallo suū nitidissimū iubar non abnegat. Hinc deum & semper uoluisse providentiam habere de rebus, & semper potuisse ornare mundum: philosophi nonnulli non uulgaris notæ uolūt, ad quod mūdi æternitas sequitur. quia semper deus uoluerit dare ornatū rebus, quia bonus: qui nulli perfectionem propriam inuidet, & quia semper posset, nec quicquam eius uoluntatem moraretur, cum nullus sapiēs (quibus deus deterior non est) quod efficere nequeat, exoptet. Qui utique aliquid dicerent, & forti fundamento inniterent, nisi fides (quæ omni humana ratione potior est) oppositum sentire: & nouitatem creationis credere uideretur. Ex hoc etiam nonnulli Platoniorum æternum supplicium negauerunt, tum quia diuinæ bonitati non conueniret, ut animæ in nunquam finiturum tempus puniantur, tum præcipue quia id quod in poenā daretur, boni saltim in eo rationē haberet: quod stabilitatē quādam & cōstantiā perpetuā seruaret. Verū hæc nihil impetunt sacros: qui alijs atq; alijs tormentorum generibus diuinæ legis transgressores afficiendos fore censent: ita ut perpetuo eadem poenarum ratio non constet. Malū igitur nec in materia est, quia nullas agendi uires habet, nec in corporum foeditate, mutilationibusque & morbis: quæ si omnino mala essent, proprium destruerent subiectum, & ipsa non consisterent. Nec omnino canum ferocia, aut luporum rapax scuitia, aut leonum immanitas, aut serpentum uenena, mala sunt prorsus, sed malum esset: si ea animalia quibus hæc affectiones insunt: ijs priuarentur, quæ sibi ad tuendam ui-

tam sunt diuino munere concessa. Sed primum quidem in proximas intelligentias: quæ ueluti purissimum speculum: quantum capere possunt, diuinæ bonitatis largissima munera suscipiunt: ipsum bonum simpliciter suam liberalitatem ostendit, quæ deinde ad alias subtus positas mentes reddunt & reuerberant. Est itaque bonum superius ente: ut diximus. Nec uero ipsum ens: prout ex essentia & esse componitur, principium esse potest: quia simplicissimum non est. Nec essentia: quia eius perfectio est: esse. Nec ipsum esse per se principij rationem sortiri potest, quia sine essentia intelligi non potest. Nec quoquo pacto deus entis cognomine censendus est. quia ut optimæ omnium causæ nihil simile habere cum suis effectibus, sed alterius longe rationis esse dignoscitur, ita nec deo quicquid de uniuerso ente adhaeret, qui eius est unicus effectus. sed multum ab omni ente alienissimum putare oportet, ut solem calidum appellare non licet, quæuis ex se calorem producat. Et sicut lineæ à centro exeuntes: à se inuicem in infinitum separatæ procedere intelligi nequeunt, quia circūferentia contenta inter lineas illas in immensum distantes infinita esset, & equalis peripheriæ toti quæ circū obtenderetur. Sic nec rerum generatio in infinitum labi, & exire in deterius fingi potest, quia ad entia sic deueniretur: quæ inter se omnino dissideret, & in nulla re conueniret, quod fieri nullatenus potest. Quia oia saltim in hoc conueniunt, quod sunt aliquid: & quod ab una omnium prouidentia habete & effectrice causa prodierunt.

2. Cur si deus oia bona efficere uoluit (ut uetus quidam sermo est) non in angelis, & intelligentijs, supremisquæ illis & intemeratis mentibus constituit, sed ad hoies, feras, stirpes, & alia id genus quæ materiæ imperfectionem habet annexam, successiuisquæ uicibus & pereunt, & regenerantur, generationem perduxit? An quia nec diua illa & nobilissima entia quæ à materiæ uilitate separantur, bona quoquo pacto, esse possent, si ad gignendum animum non appelleret. Nam cum genito generans omne præstantius sit: si steriles permansissent, nec ex se progignerent, bona uel esse uel dici non mererentur, cum priuarentur eo ad quod sua sponte & bonitate inclinantur, propter quæ ipse etiã deus ad fabricandum hunc uisibilem mundum intedit, & ad uniuersorum habendam prouidentiam se contulit, sed infimæ & abiectissimæ & postremæ omnium essent, cum ultra eas nihil esset ab illis generatum, quod cum dictu sit impium: ideo res in immensum generari, uicissimque corrumpi, summa necessitas coegit.

3. Cur antiquissimum humanæ stirpis propagatorem diuina madata transgressum: ut e ligno uitali comedit, qui ante brutorum animalium more suam nuditatem non intellexerat, cognitionisque expers fuerat futurus, sacra produnt eloquia boni & mali scientiam habuisse, & oculorum aciem recepisse, ut nudum se esse cognosceret. Cum ob id quod est præuicatus, supplicium potius perpeti sit meritus, nec ulli prætium

pro pœna dari conueniat? An grauissima id commissum pœna non caruit, nam primum ut à deo in hortum uoluptatis intrmissus est, adeo intellectu pollebat, & sensus habebat subiectos, ut qua ille duceret, promptissime sequerentur, tantumque gradum perfectionis tenebat, ut ad effigiem creatoris productus, pauloque ab angelis dei diminutus diceretur, præceptaque domini receperit, cum nullus nisi ratione præditus imperia suscipere possit. At cum in peius relabi coepit, & in uetium nixus est, perditam cupiditatem secutus, mox deteriori ingens licentia data est, & sensibilem animæ partem dicto habuit obaudientem, & recalcitrantem, frequenterque adeo calces regerentem, ad instar desultorij equi qui sessorem deiecerit, ut non abs re de eo hymnographus ille psaltes cecinerit, Homo cū in honore esset, non intellexit, sed pecoribus redditus similis est. Et in epulas tribuli, cardui, spinæ, ut in sudore uultus esitaret, perinde ac iumento, assignata fuerunt, ut diuinis iussionibus non paruit. Grauissimum ergo nec satis æstimandum, perpetratum nephas, supplicium consecutum est. Nam qui plurimum antea intellectus ope ualebat, cuius opus est imperare, & rerum ueritatem, quam habet pro obiecto, & falsitatem cognoscere, nec enim de cælo quis dixerit quod bene uel male est rotundum: sed uero aut falso, nec de triangulo, quod bene aut male habeat paria duobus reëctis) ut ad sensuum affectus prouolutus est, & à gloria qua erat mirifice coronatus, excidit, coepit circa rerum malitiam & bonitatem quæ solum sensilibus rebus competunt & adaptantur, ciuilitate agere & conuersari. Nam de cibo dicimus hoc alimentum est bonum: & illud est malum: & hic piscis est bonus: & ille est deterior. Nec uero in eo diuinæ pollicitationes stabant, ut si de ligno prohibito in escam accepisset, euaderet sicut unus è diuis: qui sunt bonum & malum scientes, sed quod futurus esset: sicut principes & magnates (qui aliud non sunt quàm sanguis & caro,) non autem deus quispiam mortalis, aut angelis paulum inferior diuina illa uerba uoluerunt. Tã late nãq; patet apud sacras litteras dei significatio, ut ad iudices, & angelos & eos qui sunt in potestatibus constituti sæpius extendatur.

4 Cur alium alio de deo magis sapere dicamus, cum deus à nemine cõprehendi possit, nã cū simplicissimus minimeq; cõpositus existat, fieri non potest, ut partem eius quis sciat, partem ignoret, sed integre & ex toto nesciatur, cū perfecte à quopiã nequeat capi, adeo ut nõ plura de deo cognoscere dici debeat Orpheus: quẽ theologum per excellẽtiã appellat: quẽ rusticus qui uis in moribus agrestibus nutritus. An diuini or quis ideo appellatur, quia plus de bonitate, sapiẽtia, & potestate diuina per effectus & operationes, (per quas obscuro licet & tenui uestigio creator cognoscitur) consequatur, quamuis ipsam dei substantiam & quidditatem nulla ex parte

contingat. quibus cōfecit quæcunque, quæ tanquam pientissimus pater uoluit, sapiētissime disposuit, immensa potentia executus est. An potius eū diuiniorē dicimus: qui plura negat, nō qui plura de deo affirmat: nō tā quia etsi in cētū ora, cētūq; linguas hoīes soluantur: minimā partem, immo ne gry quidem aut punctū indiuisibile eorum quæ deo competunt, enuncient & asseuerent. Sed quod non mendaces ij omnino esse non possint, qui de deo aliquid affirmantes, q̄tumuis magnifice audent effari aut loqui, quia quicquid de deo dixerint, peccant aliquid impossibile attribuentes deo, quod deus ipse non est. Perinde ac si quis saporem esse diffiniat quantitatem, aut colorem esse magnitudinem, aut res unius prædicamenti in diuerso prædicamento reponat. Nam si deum ingentem, fortissimum, & quem omnia reuereantur, uoces, & omnia deniq; epitheta addas, & in cumulum cōponas, quæ attoniti, & diuino furore incalescentes, & agitati prophetæ in hymnos diuinos detonantes, altissime sunt elocuti, dum tantum non moriones & amentes, in laudibus diuinis decantādis: se reddunt, semper erras, & recedis proculq; à deo es, non adeo quia pauciora, sed quia aliena ab eo dixisti. Vt si quis regi decem millia nūmorum aureorum possidenti: admiratione ductus asserat, tanta est foelicitas tua O rex, & opum copia, ut mille nummos argenteos in tuis ærarijs habeas repositos. Hæc si quis dicat, insanus uidebitur: & nō adeo fuste & supplicio dignissimus, q̄ mille adesse illi cui sint decem millia dictitarit, sed q̄ in laudem dedisset argentum regi, qui multis auri talentis abundaret, nec quicq; ex argento, sed ex auro omnia obryzo & purissimo tum pecuniam tum uasa conflata habuisset. Quāobrem qui altius intelligere uisi sunt, q̄tum supra sapientum omnium contemplationem deus attolleretur, silentiū deo pro laude satis fore putarunt, & tacita cordis ueneratione magis q̄ linguarum odis, & sermonibus diuinitatem confessi sunt & adorarunt. Sapientior igitur: & magis sapere circa res diuinas ille nuncupabitur, non qui plura de deo affirmando pronunciet, sed qui plura de eo certa probatione abnegare didicerit. Et magis ille qui uiginti (si ita contingat) q̄ qui tria de deo prædicata abnegarit. Atque ij non solum sapientiores merito reputantur, sed etiam deo proximiores, nō loco, ut ineptum imperitæ multitudinis uulgus opinatur, sed cognitione & mirifica sapientia ab scriptura uocantur. Vt si homines mihi consideres maris imperitos: qui nunq; conscēderunt naues, sed in continenti & epiro uixerunt, inter quos unus illud cognoscat, q̄ illud quod nauim appellant, non est animalis genus, aliud etiam illud consequatur, quod non est quid planum, aliud quod in hac homines maria transcurret, aliud etiam illud didicerit, quod non est rotundum quid, aliud etiam illud scire potuerit q̄ nō est instar putei in profundum excauata, aliud q̄ non pyramidis more, in conū paulatim

¶ mucronem desinat, alius tandem tantum in cognitione processerit, q̄ præter cætera quæ alij negarunt, neget illam equalem undiq̄ in extremis partibus ut in medio, hic postremus: non temere ad formam & effigiem nauis cognoscendam magis proxime accedere: à nullo non diceretur.

5 Cur Deus infinitæ potentie dicitur? An quoniam infinitæ durationis est, quanto enim aliquid diutius & in longius temporis spatium, uitæ diurnitatem producit, tanto maiori potentia præditum esse censetur. Deus igitur infinitum per se primum est, cætra uero quæ sunt æterna, & quo sempiterno agunt, in quantum diuinitatis illius infinitudinis participationem communicant.

6 Cur Deus in oraculis nonnūquam uetusus dierum, interdum autem iunior appellatur? An uetusus quidem, & antiquus, plenusque dierum, quia ipse omnium rerum ortus & substantias antecedit, ut potè à quo omnium entium generatio procedat. Vt enim hoc & illud esse à particularibus causis deriuatur, ita & simpliciter esse: à prima ipsa omnium causa suppeditatur. Iunior autem ideo dici potest, quia omnibus rebus superstat, & post omnium rerum interitus & abolitiones ipse solus nihil immutatus permanet, quoq̄ uiget sempiterno, quod ipsam simpliciter essentiam mensurat, ut mutationes actionesq̄ metitur tempus. Vnde & cataclysmum habitare deus traditur, eo q̄ in illuione & inundatione totius orbis, nihil interim diuinitas patiatur, sed æterna perstat nullis casibus obnoxia. An uetusus & senior deus fertur: quatenus principiu est, quod omnibus quæ ex principijs constant, antiquius esse cōsuevit. Iunior aut in q̄stū finis, qui tandē ultimo post oīa succedit. An quia deus unitas & simplicissima est, ideo & priscus longæuus ue & iuuenior appellari mereatur, quæ pro ut numerorū primordium est, antiqua. & iunior dici potest, in quantum numeri qui ab ea magis recedunt, seniores uidentur, q̄ plures obtineant unitates. ut homines qui plures annorum periodos impleuerunt.

7 Cur Deus efficiens finis & forma nūcupatur? An efficiēs ideo dicitur, quia cum nihil temere & fortuito fiat, sed omnia ab aliquibus causis procedant, atq̄ dependeant, quæ interim ab alijs deriuantur, nec res in infinitum recidat, cuncta tandem ad deum tanquam extremam & ultimam causam, quam ultra nullam aliam assignare est, quæ rebus præficiatur: referantur. Cum uero agentia naturalia agant propter finē, qui etiam alio tendere & spectare uideatur. Nā & politica facultas, quæ in humanis maior est, ad quam alia diriguntur, ipsa etiam propter aliud quid negociari, & res agere, aliumq̄ finem querere, in quo cōstitutā quiescat, existimatur. Sed cum procurus in immensum non excedat, multiq̄ immo innumeri pene fines eidem operi assignentur, omnia demiq̄ ad deum redeunt, cuius uel iudicio, uel uolunta

PROBLEMA. ANTO. LOD.

te, sic illud sese habuerit atque constiterit. quem si excedas, nullum aliū in uenire possis; quem reddas. Deinde cum forma in rebus naturalibus id sit, quod integrum esse rei dat, & per quam unum quodq; in hac uel illa specie constituitur, non enim per materiam, quæ una & eadem omnibus quæ oriuntur, & pereunt, substernitur, differentiam sortiuntur: ideo deus iure forma dicitur: & mundorum uita in Hebræorū litteris appellatur: quia si sciugatum à rebus intelligas, perire mox mūdum, & in nihilum reuerti, necessum est. Perinde ac corrupta forma dissipari substātiā, & soluto nexu omnia quæ uiniuntur delabi & uolitare contingit. Nam continet omnem orbem, cælumq; & terras deus, & omnia quæ in illis continentur, & continuo rebus esse impartitur, & participat etiā immortalibus, quæ nisi iugiter uiuificarentur, & uirtutem qua se tuerentur, acciperent: neuiquam infinito tempore perdurarent, cum nulla uirtus corporea infinitam uim habere dignoscatur: quam nullatenus illis abnegare possemus, si in perpetuū se ipsa diffunderēt, absq; hoc quod per intercisum defluxum uirtutis: potentiam à deo qua perēnarent, mutuarēntur.

Vnde subiit quosdam eorum qui ingenue sunt philosophati, ut dicerent: cælum genitum esse, quinimo & indies gigni, quod nunquam sufficiens ipsum sibi sit immortalitatem dare, & incessabili motu cieri: ni aliunde sibi ea uis precario condonetur: quam cum non totam simul & affatim suscipere fuitum existens possit, ut particula aliqua indies præstetur: oportet, si immortale futurum sit, nec motum interpellare debeat. Conuenientius igitur deus causa: quam opifex & effector diceretur, ut tria illa causarum genera in se complectitur.

s Cur Deum intellectum esse: & rem quæ intelligit, & quod intelligitur asseuerant? An quia actu intelligit: nec est in potentia, aut resistit unquam: perinde ut nos qui cum diu à contemplando quieuius, actiones mentis in opus deducimus. Est autem intellectus omnis: non tam diuinus: quam etiam humanus, tum id quod intelligit, tum id quo res intelligitur, tum demum res ipsa quæ ab intellectu comprehenditur. Nihil aliud est enim intellectus: dum actu percipit, q̄ forma ipsa rei quam intelligit: à materia commertio & conditionibus sciugata, & abstracta. Perinde ac si sedeat Socrates, sessionem ipsum Socratem qui sedet merito appelles. Cum autem in deum, & hominis intellectum, dum actu rerum speculaminibus incumbit, tria illa coeant & copulentur, discrimen tamen est, quia deus nunquam non speculatur (unde & geometria dare operam à Platone forsam dictus fuerit) nos uero interdum agimus, & ad speculam rerum egredimur: mentemq; obuoluimus. Illud etiā interest, quod deus non præsentia dumtaxat, & quæ fuerunt, sed & quæ uentura trahuntur, uno ictu cognoscit, & cōtēplatur. At hūanus intellectus angustis adeo limitibus

tibus includitur, ut uix quod ante prospectū positū iacet, mētis acumine cōsequatur.

6 Cur animæ partes quibus ratiocinantur & appetunt, diuersas inter se esse opinantur? An quia altera quidem agit, altera uero patitur, & altera circa intelligilia, altera circa suauia & tristia uersatur. Et alterius quidem uirtus & perfectio per doctrinam acquiritur, alterius cultus & probitas per optimam institutionem, & probam à principio educationem comparatur. Et cum contraria in eodem tempore consistere circa idem nō sint nata, contrarias eas esse uires tam quæ ratiocinatur, tam quæ concupiscit, liquido constat, quæ infestis inter se odijs pugnare tā saepe dignoscantur, nihil autē quicquid sibi ipsi pugnat. Nam quod ratio uetat, interdū praua libido prosequitur. Vt apud Euripidis Medeā suadet quidē iracundia, sed prohibet mens melior, agi ferrū in uiscera natorū. Disco (inquit) facere quod debeo: mala: sed furor sanē meis est consilijs potior. In continentibus igitur uehemens utriusque pugna est, & resistit, quo ad potest, ratio & uincit quidem superatque ut plurimum, quāuis interdum (si paulo magis natura obstitit aut durius affectio rectoris frena momordit, atque protraxit) tanquam iusto Marte uicta cōcedat, & manum tollat. Et ij quidem hominum comitalem morbum patientibus, quibus per circuitum recurrit malum: aut alium quempiam morbum qui per orbem redeat, maxime similes esse uidentur. Intemperantes autem adeo subiectam sub pedibus rationem habent, ut nihil aduersari cupiditatibus contendunt. Sed alij quidem supini, alij contrarij, alij in dorsum flexi: & obliqui, (ut inquit Plato) post uitia defferuntur, non absimiles ijs qui tabem immedicabile malum: aut aquam intercutem: aut aliam quampiam id genus ægitudinē quæ transijt in habitum: & solidas corporis partes occupat, propter crapulas & epulas immodicas contraxerunt, & incontinens quidem ui trahitur: intemperans autem sponte prosequitur.

7 Cur Plato & Aristoteles & cæteri philosophi (ut nonnulli uolūt) salui esse legem non habentes potuerunt? An quia si iuste uixerunt patrijs recte positis legibus obtemperantes, nec in ijs quæ sibi facta ab alijs noluiſſent, (ut ratio prescribit) cuius alteri nocuerunt, naturæ scita obseruantes, id abunde illis sat erat, ut seruarietur. Nā lex solis Hebræis data est: qui eam sibi dari à deo per Mosē: cōmuni omnium consensu & acclamatione postularunt. Nunc autem fide per orbem uulgata: in catholicam persuasionem assentiri omnino necessarium est, quæ per omnes sub cælo plagas propagata est: qui ab æternis auerni supplicijs liberari quærent.

8 Cur scriptura ignem caliginis nomine significat, tenebras super abyssum, id est ignem super ætra (ut doctissimi exponunt) insistere narrās? An quia sicut quod in multa nocte est, non uidetur, ita nec ignis elementum uisu percipi potest propter raritatem,

ritatem & tenuitatem à conspectu se subtrahens, alioquin si luceret aer: medijs notibus totus ardere uideretur.

9 Cur morituri minus animæ suæ bene consulere, aut quid factu optimū sit providere possint? An propter uehementissimum dolorem, quem in separatione & discessu sentiscunt. Nam intensior labor quicumque totum animum ad se trahit, ut nihil alijs rebus uacare, aut minori dolori providere concedat. An propter immensam uitæ cupiditatem, qua quò minor cur uiuere uelint ratio est, eo impensius distorquentur. An quia nonnullos scelerum quæ iniuste patrarunt, conscientie excitat & in desperationem præcipites agit, ut indignos se censeant, qui ueniam petant, cum nunquam tale quid opus perfecerint, ut eam consequi mereantur. An uero quia nonnullos deus in extremo illo mortis discrimine derelinquit: qui sæpius per uitā ab eo tantum non admoniti, & conuocati, nunquam aures castigationi dare uoluerunt. An quia parentes & propinqui & liberi & uxor nonnunquam sunt impedimēto, dum uel de hæreditate interpellant, uel blāditiis admouēt, & non esse eos eo morbo perituros persuadent, aut omnem cogitationem mortis (quæ uel eos sola saluos facere potuisset) ab animis quo ad possunt, reuellunt. An quia improbi demones, tunc omnibus uiribus enituntur: & machinas omnes prædæ inbiantes, in sublime attollunt: quò cum qui iam periturus est, à deo remotum capiant.

10 Cur qui circa diuinos sermones theologizāt, alijs liberos nos esse cõtendūt, alijs autem nihil in nostra situm esse potestate affirmant? An ut omnibus omnia fiant, ut omnes lucrifaciant, sicuti filij medicorum non unico alexipharmaco antidotoue ad omnes morbos pellendos utuntur, nec gubernator unam uiam tantum nouit, ut se uentorū pugnae cōtraferat. Sic sacri mystæ cum cernerent uarias hominum uoluntates, ita ut alijs cōmissorum mole grauari animū deiçiant, atque despondeant, ita ut à luto in quod semel plantam infixam posuerunt, se emersuros desperent. Hos igitur ut consolentur, libertate donant: atque adeo liberos esse proclamant, ut & si mille scelerum myriadibus sint obnoxij, semper ueniæ superesse regressum & saluti sentiant, ne extremum malum sibi inferre compellantur, modo tamē uelint, hoc est si enitentur, si etiam poenitudine ducti ad deum supplices uota conuertant, & remissionē sibi dari flagitent, si ipsi sibi non desint, sed oculos in sui custodiam erigerent non grauentur. Rursus cum sint alijs rebus secundis insolenter usi (nec enim minus periculum ex prospera imminet fortuna quàm aduersa) qui adeo omnia sibi licere putent, ut omnes præ se elato & arroganti animo despiciant, nullosque non contemptui habeant. Hos itaque admonēdos esse crediderunt, ne efferantur, ne tumeant, ne ue inani & turgido fastu superbiant, nihil esse quod gloriantur, cum nihil sit quod nostra

ope fuerimus consecuti: sed omnia quæcunque nobis adesse bona gaudemus, diuina opitulatione & indulgentia possideamus, cui hunc pauperiorem Iro reddere, & inopia præmere, alium ad regnum & immodicass opes euehere collubitū fuit. Nō aliter ac figulus nunc ex eodem luto urceum, nunc amphoram componit, & modo peluim quæ lutosi pedum calces collaentur, constituit, nunc poculum egregium, cui regum ora, & pulchra uirginum labella admoueantur.

LIBER QVARTVS PROBLEMA TA CONTINENS, QVÆ AD RES MEDICAS FACIUNT.

Ropter quid cū quinque digitos in summa manu nobis natura pro-
duxerit, magnum quidem seu pollicē ab indice aliaque digitorū mole
& serie seiunxit, eum uero qui medius est, uertice suo aliorum
utrinque positorum superantem cacumina constituit? An ideo reli-
quis unum fore digitum contra positum oportuit, ut melior ma-
gisque fidelis fieret apprehensio, quæ est propria manus operatio. Omne namque
quod cohercere, & constringere circum est opus: id ut circulo, comprehendatur, re-
quiritur, ut si struem lignorum colligare ad inuicem uincireque uelis, per mediū cir-
cūducto fune utrinque ita ut illuc exeat, unde fuerit progressum, cōmode religaue-
ris. Quia uero si in una esset ueluti atie digitorū disposita series, fieri non posset, ut
rem circulo circūquaque præbenderent, hinc ut omnibus numeris foret absoluta digi-
torum constructio, digitum unum ex aduerso collocauit, qui quoniā singularis mul-
tis cōtra renitur: hunc insigni præ cæteris magnitudine præditū existere fuit ope
rapreciū, quæ quia pollet, prout decet, pollicē nostri: Graij & megā & antichira
hoc est magnū & promanū absolute dixerunt. Digitū uero medium, seu infamem,
seu famosum, seu medicum (nam ijs omnibus nominibus nuncupare licet) ob id natu-
ræ sapientia longiorē facit, ut quando flecteretur manus, ipse cum æqualibus utrin-
que positīs (nā id erat melius) ad unum simul conueniret, quod manifesto euenire
conspicitur: nam si manum plicaueris, adeo æqualiter desinunt, ut non iniuria eos in
eadem linea positos esse suspiceris. Hinc & in triremibus: qui medio positus est lo-
co: remum & productiorem & longiorem constituunt, ut cum tota remorum se-
ries aquas retro innixa diuidat: atque proscindat, ad eandem æqualitatem perueniēs,

remigium utrinque æqua lance impellat, atque protrudat.

2. Propter quid uero in simia, is digitus quem alijs ex aduerso ferri oportuerat, & paruus quissiam: & simul cum alijs ita cōstitutus est, ut utilitates propter quas in alijs animantibus compositus est, corrumpat? An quia simia ridicula est hominis emulatio. Voluit enim natura inter tot animantia, tanquam opere defessa, quò risus mortalibus excitaret, unum animal construere, quod omnes operationes hominis, & actiones dum niteretur effingere, in ridiculum prolaberetur. Nam & fistulā pulsare, & scribere, & saltu se ex humo tollere, & caput expurgare & singula demq̃ hominum studia referre conatur, sed tamen ridicule omnia. Quoniam igitur risu tum maiore cōspersimur, atq̃ diffundimur, cum cernimus eos qui rem quāpiam emulari, & ad eius imitationem se comparare contendunt: si minutissima quæq̃ obseruantes, in principalibus ubi maior fuisset cura collocanda, decorem non seruant, sed longe tum deficiunt, atq̃ aberrant. nulliq̃ non ridiculus is pictor censeatur, qui cum singula alicuius imaginis membra studiose exornauerit, oculos facere prætermittat, aut partes faciei minus recte componat, quæ diligentius elaborādæ essent. Sic igitur natura ridiculo quoad mores & naturam animati, risu item dignam corporis constructionem adhibuit, & cum per singula eius conformationem fuisset exacte prosecuta, in momentaneis & principalibus defecit. Nam quæ quæso utilitas? quis usus? quæ tanta quattuor digitorum f̃tūuis recte ualentium cōmoda? si magnus digitus male sit affectus, nec aut commodam fuerit molem sortitus, aut non ex aduerso: sufficienti interstitio ab indice separetur. Eleganter ergo profecto Pindarus: simiam semper pueris pulchram uideri cecinit, significans nil aliud simiā, q̃ ludibrium: & ludicrū iocosum, quo pueri oblectari ludentes consueuerunt.

3. Propter quid si manū tēdas: mox digiti f̃tūuis eos ad latera flectere nō præligas, mox à se mutuo dissoluuntur, & discedunt, & quāto magis extenderis, tanto magis hoc patiātur, si uero inflectas: mox adeo coniuuent, & in unū nuunt, & exacte coniunguntur digitorū summitates, ut et si nolimus, unū & idem exacte pūctum circūstēt. An quoniam (quia sic magis usui erat profuturum) ut mouentes chordæ, quæ ad articulos protensæ ceu funiculi quidam digitos agitant, & omnimodas motiones cient, ab eodem principio deriuantur, & ab uno quodam capite cōmuni: ceu trunco quodam aut stipite incipiunt, rectosq̃ angulos cum hoc principio faciētes, exinde diffundi, & diuidi, recteq̃ ferri in digitos nitūtur. Hinc necessario euenit, ut quāto magis à principio recedūt, tātō maiori interuallo à se disiūgūtur, quādo uero id initiū quod in medio carpi locum obtinet, oēs simul & singulos sigillatim pertrahit, atq̃ cōuellit, ad se ipsū nuere & inclinari digitorū uertices cogit.

Cur cum

4 Cur cum natura paria semper organa dextris & sinistris partibus iustissima dispensatione diuiserit, ut in manibus, pedibus, oculis, auribus, conspicuum est, pulmo tamen in sinistris binas pinnulas in homine habeat, in dextris autem ternas, & in omnibus animalibus: quibus plures pinnulae insunt: (quas lobos uocant) pulmonis dextra pars unica pinnula a sinistra abundat? An haec quidem pinnulae lobiae qui ad inspirandum deseruiunt, in utraq; parte totidem sunt, & numero aequales. Quibus uero quintus lobus additur, ad reformationem solum uenae cauae ad iugulum ascendentis substernitur, ne assiduo pulmonis & cordis motu, quae quidem extra nunquam cieri desinunt, concutiatur. Vnde spongiosus hic ad receptionem aeris non est, quia ad inspirationis usum ut reliqui lobi: non fuit institutus: sed molliter inclinatus & coecauus est, ut firmum & stabile substramentum in scendenti uenae cauae sufficiat.

5 Cur qui crura intus reflexa & contorta habent, (quos uarias appellamus) qui scilicet intro pedum uestigia condunt: diutius in pedes stare possunt, nec fatigantur? An quae maior pedis portio oneri desuper ferendo supponatur: quo fit ut onus impositum minori negotio ferant. Quod si statores & sellularij esse, nec unquam progredi loco haberemus, multis numeris melius cum illis res ageretur: qui intro plantas reflectunt: quae qui directas porrigunt. Nam in ijs subiecta ferme tantum pars corpus leuat: reliqua incessui progressionique prodest.

6 Cur autem qui plantas & pedum uestigia extra conuertunt, geniculari melius & sine labore possunt? An quod genuum articulationes extra tendunt, & flectuntur: ut minus distorqueri membra cruraue sit opus: sponte sua iam articulis conuersis.

7 Cur qui recta animam crura gerunt: ij uariae ut plurimum efficiuntur? An quia suppositi corporis pondus tibiae ferre non sustinentes, tandem curuantur, & geniculantur: non secus, quam contingat illis, qui oblongo corpore profecerunt: quos eleganti corporis specie iuuenescere, ad senectutem autem deterius se habere Hippo. narrat, eo quod incurui gibboque obliqui senes euadant: spina ob imbecillitatem flexa, nec ferre amplius ualente praegrans corporis artus, quod non adeo ijs euenit, qui omnium dimensionum aequa magnitudine pollent, aut corporis profunditate in altum proportionem inuicti, magis praestant.

8 Cur soluentium medicinarum sunt certi praefinitique gradus, alterantium autem non sunt doses limitatae? An quia prout res exigit, aliquando multum, interdum minus alterare uolumus: medicaminum autem quae soluendo sunt, est usus periculosus, & maxime in acutis febribus, quia affatim omnia calent, & uenenosa qualitate non uacant, ut si modus a maioribus praefinitus excedatur, periculum sit ne uenenum pro praesidio offeratur & propinetur.

Cur

9. Cur utero gerētē ab aliqua ægritudinū acutarū capi lætale est? Quia si alimonia exhibeas, fomēta porrigis in orbo, si neges: ob inopiā alimenti moritur conceptus.

10. Propter quid cum sæuum caniculæ sidus exoritur: aluum purgatorio medicamento ciere est dānosum? An quia pharmaco nata uis est, ad imum uentrem trahere humores atque conuellere, at aeris feruor ad cutem extimam ducit: quare medicamini trahenti reniitur: at que repugnat. An quia tunc corpora mortalium exæstant: & nimio calore ardent, ut pharmaci acrimoniam sustinere nō possint. An potius quia dissolutum & imbecillum redditum corpus existens, ab ambientis calida constitutione, non est par: ut uim atque uolentiam medicamenti quam natura infert, sine magna noxa transmittat.

11. Cur omnis euacuatio primaria ratione uiribus officit? An quoniā simul multum de uiuifico spiritu effunditur: & exhauritur, quo tamen anima ad omnia munia & functiones uiuitur: tanquam proprio organo atque instrumento.

12. Propter quid filij medicorum si tempus in quo uenam tūdere cupiā ex re fuisset, præterijt, tanq̄ occasione abeunte sanguinis minuendi, præsidium ut plurimum omittēre consueuerunt? aut etiam propter quid primis diebus cum ægrū inuisunt, si febris ardens infestet, & sanguinis copia, aut etiam multorum succorum crudorum, natura pergrauetur, sanguinem eis mittere solēne est, tardius uero conuocati minime? An quia spatio dierum uires exoluuntur, adeo ut non sufficiant sanguinis missioni tolerandæ, quæ uires, ex omni euacuationis communi ratione, prosterne re atque deicere est nata. Nō sunt uero illi audiendi qui dicunt aut dierum numerū aliquid facere, cum dies nil efficere per se possint, nisi uirium exolutio intercedat. aut qui id auxilium in processu minime conuenire asserunt, quoniā sanguis qui præ alijs humoribus in uenæ sectione extrahitur: tempore in bilem utramque flauam scilicet & atram fuerit conuersus, ut sit melius hominem purgatione per pharmacum liberare, quam sanguinem mittere expediat.

13. Cur ad magnos dolores inflammationes in membris dolentibus consequantur? Quia natura quæ nostrum curam gerit, ad locū patientem sanguinem & spiritus destinare consueuit, quo aduersus dolorem opem ferat, & auxilietur, & depellat quod nocet, contingit autem ex accidenti, ut multus sanguis confluens, inflammatione particulam distendat.

14. Cur medici manum mittentes in carpum, nonnunquam utrinque digitis comprimunt arteriam, interdū autem leuiter tangunt? An quoniam pingues & iobesi, articularum ictus profundos & subeunt habent, quos ut assequantur tactum fugiētes, premere abūde satius est. Imbecilli autem & minime carnosissimi: obscurius & debilius

A. W. meth.
 qd no no dieg
 sba uiriu robu
 e attendū in
 nq sece.

bilis pulsant, & percutiunt. Hos autē blāde contangūt, quoniam periculum esset: ne ij quibus salutis spes reliqua est, ut desperati pulsuq; carētes reputentur: quod nonnullis medicorū frequētariū est, nec enim obiecta carnū moles intercipitur, sed pulsus importuna illa oppressione cieri prohibetur.

15 Cur si frangatur, aut scindatur aliquod os capitis, extrahere illud conueniens est? An quia relictum: pus aliquod & paruum quempiā humorē creauerit, qui cerebri inflammationem augeat. Multi autē machinātur ut foramen secūdū tēpora faciānt, quā sanies delabendi locum habeat, absq; hoc q; cōfractum os eximatur, sed id tamen non ita per inde tutum est, tum quia illac nerui insignes exoriuntur, quorū nullus secundum uerticem erūpit, tum q; cranium plerisq; in partibus durissimum adeo est, ut non ita facile perforari posset, quod si fieret, etiam num periclitaretur æger, ne illac particula aliqua cerebri diffuens elaberetur.

16 Cur aqua calens & humens neruorum doloribus atq; puncturis, inimicissima est, cū reliquarum inflammationum molestias emollire manifesto cōspiciatur. An quia frigore & siccitate cogēte nerui cōcreuerunt, quibus omnibus ea quæ cum calore humorē adiūctum & sotiū habent, aduersantur: & putrescere faciunt: eoq; soluāt & diffundant substantiā. Quam ob causam neruus ubi punctus est, nō adeo spōgiam ex aqua calente impositam: sed tenuium partium medicamina adhibemus: quæ cum mediocri calefactione sine dolore discutiant & exsiccent.

17 Cur medicorum filij cum lapillis quibusdam paruulis qui in fluminibus reperiuntur, aut ferri orbiculis candentibus, in lactis humorem coniectis: omnem humiditatem exhauriant, rursus aquam infundant, aut enim modo frustra nunc iniungunt, aut temere antea lactis humidum consumpserunt? An quia non adeo ut humorem depascent, quam ut acrimoniam quæ in sero est: qua aluus ad excretionem irritatur: retundant: ferri igniti impositione moliantur. aquam uero inspergunt, ne in uentre concreseat, & casei ritu conspissetur, quod si fieret, pessima symptomata sequerentur.

18 Cur cum præcepta quædam opsonatricis coquinariæue artis medicus & coqus præceperint, in hoc tamen à se inuicem differre dicantur? An quia peculiarem intentionem, & proprium singuli scopum habent. Nam medici utilitatis ratione cōdimenta adhibent, quod enim suauius est facilius concoquitur, quam quod ingrato sapore constat. Vnde condire oportet alimenta, quæ accepturus sit æger. coqus autem solam uoluptatem spectat atque eas condituras ministrat, quo gustui satis faciat, ex quibus cruditas, & incoctio magis consequatur.

19 Cur foeminis frigidam ex niue aquā bibētibus, mēstruæ purgatiōes retinētur?

An quoniam frigidum obsepit & obstruit meatus, quæ de fluxiones eunt, quibus nè in morbum lateralem incidant, aut anginam, aut pulmonis inflammationem, aut nè sanguinem expuant, cruore per debitas periodos non excreto, præsentaneo præsidio uenam tundentes, succurrere medici consueuerunt.

20 Cur si in febre non intermittente, rigor frequens & iteratus sapius ægrotatam occupet, omnino è uiuis migraturus sit æger. An quia si sudor cõsequatur, ratione euacuationis periturus sit, quam uirtus imbecilla existens tollerare non potest, quin ipsa etiam resoluta digeratur. Sin autè sine sudore rigor infestet: quia deiecta & prostrata facultas est, quæ nos gubernat, ut à se excutere non possit: quod nocuum est.

21 Cur febres pestilentes non sunt nimis æstuosæ? An quia non adeo manifesta qualitate loedunt, quantum maligna proprietate nocendi, quæ totam substantiam cõsequitur. An quia mox calorem natium subuertunt, qui si fuerit paucus, qui est præter naturam multus esse non potest, ut potè ab illo originem trahens. Vnde febres senibus non similiter acutæ ac iuuenibus accidere queunt, propter temperaturæ rigorem.

22 Cur glandia quæ adenes dicuntur, & pulmones, & lien, & cerebrum prompte totius corporis in se excrementa suscipiunt. An quia hæc uitalia tã molli & laxo, minimeq; compacto substantiæ textu cõstât, ut omniũ mēbrorũ sentinam & saburrâ suscipiant. Nã in corpore perinde ac in ludo quoquam à fortioribus, & maiore ui pollutibus: tãdiu superflua quæ mēbrũ grauât (ceu pilæ quidã iactus) trūdūtur: donec ad imbecillia quæ repellere non possunt, procumbant. An uero quia ij artus tres facultates natiuas potissimũ imbecillas obtinent, attractricem scilicet, re-
trahentricem, & expultricem, (quas uocât) quibus eam quæ nutrimentũ alterat, nõ multo imbecilliorẽ habeât. cerebrum autè et si ad suscipiendũ nõ minime præoptũ: maximam tamẽ opẽ sentit, magnis quibusdã substructis poris atq; meatibus deorsum, quo naturalis humorũ cursus est, per quos excrementa confluunt & delabuntur.

23 Cur tensio aliquibus in partibus nonnunq; molestat, nullusq; tumor apparet? An quoniã in particulis uisui nõ subiectis latitãs aliqua conspectum subest moles. An quoniã nõ in ipsa uasorũ cavitãte, sed in tunica plenitudo recepta est.

24 Cur cum in omni plenitudine tensio & grauitas comitari soleant, ubi bilis super excreuit, horum neutrum adsit. An quoniam prius alijs symptomatis corripuntur, quam ij superueniant casus.

25 Cur eos quibus in pulmone hulcus insedit, insanabiles aliqua ope arbitrantur? An quoniam id uiscus in præpete & iugi semper motu uersatur, assultans usque

usque: & cordi flabella comparans. An uero id nihil obstat, cum possit tum thoracis tum pulmonis latitudo: anhelitu contento prohiberi. sed quoniam sanari, hucus non expurgato pure quod acrementi, & corrodingi uim habet, haud licet, pulmones autem non nisi tu ssibus expurgari possunt: quæ tum diuortium faciunt, tum partes irritando diuellunt, unde & inflammationem augeri, & continuitatem dispesci: & iterato redire malum necessarium est. Si quibus autem in pulmone disruptum uasculum aliquod uolentius fuit, antea quæ inflammationem, cui nulla manus medica succurrere possit, contrahant, unicum præsidium est: si in loco obscuro habeantur, & tu sses (quoad possint) compescant ne quod aiunt exulcerent morbum.

26 Cur dolentibus partibus phlegmone generatur? An quia singulis particulis inest nocentium expultrix facultas, quæ doloris causam protrudere gestiens, sanguinem & humores ex supra positis partibus accersit, & concutit, qui in parte ueluti cuneo collecti, in molem particulam attollunt. Non autem id adeo in causa est, ut nonnulli dicerent quæ sanguis & spiritus dolenti membro suppetias afferant.

27 Cur lippitudinem patientibus somnus accommodus est? An quia tunc nec oculus ipse mouetur, nec humores qui fluxui sunt parati, & dolor minus persentitur, qui defluxiones ciere solet.

28 Cur multi orco iam candidati, & mortui, obijssesque iam putati, in uitam re diuini relati rursus redijsses traduntur? An quod animæ aliqua scintilla & particula uitæ exigua reperiri in ijs potuerit, quæ obseruantes medicantesque latuisset. An quod multi præ deliquio animi qui calore dissoluto & ferme extincto periclitatum iri pergebant, irrigatio calido: rursus animam exhalantem suscipiant: ut quam plures uidemus: qui adeo & frequenter dissoluuntur, rore aut frigida conspersos, tenui quodam uapore per faciem genasque ex imo erumpente, ita resectos: ut parum à uita restitutis differant, quibus Asclepius Pæonias suas adhibuit manus. An quod nonnunquam anima intus intenta, ut causas quæ egritudinem committunt, concoquat, & propulset, minus externis membris & particulis adesse possit, ut functiones suas obeant, qua tamen ex alto reducta, mox ut prodire & erumpere uoluit, fit: ut plures qui diem obijsses iam credebantur: à profundis manibus: & auerni portis, ubi inferni sedes seorsum à diuis: (ut inquit Euripides) habitatur: ad uitam reuocati existimentur, quod quia senio confectis magis quàm iuuentutis uellere gaudentibus: plurimum euenire consuevit, ideo medicorum filij senes qui attonito aut comitali morbo perijsse creduntur, post tres dies intumulatos insepultosque haberi præcipiunt, quo tempore consentaneum est, animam si in medullis & imis ossibus hærebat, iam fuisse reductam, ut membrorum munera procuraret.

- 29 Cur ægris quibus ad animi deliquiū medici sanguinē detraxerūt, aluus ceu necessitate quadam cōpellata mox copiosa excernit? An quia in defectu lypothymia ue, ex toto corpore humores uicatim & cēturiatim confluunt ad cor, ut uisceri principali suppetias afferant, in quo facultas incubat, quæ uitam membris suppeditat, cōsequitur autē ut in uis ductuū humores positi: & alij etiā a calore colliquati deiciantur per imam aluū (quod etiā in tremētibus accidit,) nec multū dissimili ratioe qui ad ignē proxime ut calescerēt, accesserunt, lotij mittendi uolūtate tenentur, quia calor hūores eliquat, unde quæcūq; medicamēta quæ uel elitiēdi sudoris uel promouēdi urinas, uel obstructiones remouēdi, facultatē habent: ui calefactoria pollent.
- 30 Cur quibusdam ne fluat, retineri aluus consueuit? An nonnunquam id fit propter ambientis aeris frigidam temperiem, quæ cogat & astringat sedis musculos, ut nihil fluere sinant, cuius contrarium calentioris aquæ balnea efficere sunt nata, propterea quod laxent, & mulceant musculos illos, quibus diffusis excretionēs prodire mox assolent. An propter expultricis facultatis imbecillitatem, & re-tentricis robur, quam siccitates & cibi quicunque astringendi ui sunt præditi, multum adeo iuuant, & ualentiozem reddunt. An quia nonnulli epulas ingerūt: quibus nulla acritudo nec mordicatio est. An etiam propter intestinorum difficilem sensum, quæ nisi excrementa quæ illac iter habent: ualide pungant, nunquam oneris grauitatem persentiunt, facit ad hoc etiam num uis epatis fortior: & uenarum: quæ inter uentriculum & iocinus interiacent: exsugens a uentre; & rapiens alimentum, priusquam quicquam ad inum descendat, unde qui minori potu utuntur, magis mingere quàm excernere solent, quia depascatur interim iecur ciborum humorem, quod si quis bibat copiosius, affatim excrementa succedunt, humentiori reddita aluo ad excretiones imas.
- 31 Cur si quis bis post noctis medium minxit: primus miētus concoctior secundus crudior est? An quia alter perfecta mox & absoluta concoctione redditur: alter longum post, qui nō adeo cōcoquitur: in ijs autem urinis quæ intēpesta nocte mittuntur: secūda omnino cōcoctior magis est quæ cōcoctioni est proprior. Atq; hoc pacto medici dignotiōes urinarū facere solēt, quas binas eger ostendit.
- 32 Cur sudores tertiani aut quintani decretorij sūt morbisq; ut plurimū cōtingāt, raro autem quarta dies sudoribus iudicetur? An quia ægritudines quæ sudoribus finiuntur, per acutæ efferuescentesque nimium sunt quæ ut plurimum per tertiam diem, & diebus imparibus exacerbari: accessionesque capere consueuerunt. Si qui uero morbi tardiores sunt, per pares magis infestant, quod si peracutus morbus segnior quandoque efficiatur: exacerbationes quæ a principio in imparibus urgebant,

bant ad pares permutantur.

33 Cur dulcis pituita somniculosos facit? An quoniam calens & humens omnium quæ dulcescunt ratione, & molles multosque halitus ad caput excitat. Somnia autem humectato principio proueniunt: quod in cerebro thronum habet. Hinc uina & balneæ dulcium aquarum: propterea quod caput implent: & infartunt, somnos prolektare consueuerunt.

34 Cur autem acidæ pituitates famelicos reddunt? An quoniam coarctant atque corrugant uentriculi osculum: quo facta fames insequi consuevit, quo argumento atram bilem natura disposuit & comparauit, ut suo acore & frigore uentriculum irritaret & moleste afficeret, & inopiæ sensum animalibus inferret, ut per alimentum præsidium petatur, salsa autem pituita ut pote omnem exhauriens à uentriculo humorem: siticulosos non iniuria facit, ut cruda, fastidia & longas inedias: & diurnas famis patientias operatur.

35 Cur animal quodcumque lac habens in utero accipere potest, quod autem non concipit, lacte omnino caret? An quia hoc ad partus alitionem à natura ordinatum est: qui si nullus sit, lac prorsus superuacuum est. An quia ex eisdem muliebribus sanguinibus, & lactis, & foetus generatio est. Nam quod in foeminarum profluuijs optimum & tenuissimum habetur, in substantiam conceptus transit. pars altera in lactis humorem concedit, quod reliquum est in enixu ex foemineis locis (lochian uocant) deijcitur. Vnde si lac in mammillis adsit, menstruæ sane purgationes mulieribus defecerunt, & si rursus hæ non eunt, aut concepisse in utero, aut lac habere mulier significatur. si uero non retinentur: nihil horum est. An uero quia quæ oua edunt: minus superflua sunt, quam quæ animal parere consueuerunt. Vnde nec uteros gestare solent, nec lactis alimoniam in papillis paratam habent, quam nuper genitis natis offerant, sed satis habent, si inuolucres pullos quos à putamine corticis excluderint, alarum tepiditate fotos defendant, & nugæ sane illi agunt, qui lac gallinaceum inueniri arbitrantur: Non magis enim hoc inueniri potest, quam cornu à ceruis absconditum, ut in prouerbio est.

36 Cur lingua modo tangendi uim interdum gustatum deperdit? An quia non eisdem ab eadem iugatione cerebri uentibus neruis utrunque agit, sæpius autem gustum amittit, quia exquisito magis, & tenuiori organo eget. Nam subtilissimum omnium est uisus sensorium, proximum auditus: crassissimi & telluri proportionales cæteri, quos cum belluis communes maxime habemus, mediū inter utroque odoratus locum sortitus est.

37 Cur arteria ad uenam sescupla magnitudine est, ut inquit Herophilus?

g iij

An

An quoniam illa spiritus & sanguinis tenuissimi conceptaculum est, quem bene sarcto, & tecto loco occludi & coherceri consentaneum erat, ne cito euolaret. uena autem cruoris tanto crassioris conceptaculum est.

38 Cur cæteris animalibus mammillas ad imas partes, & sub uentrem, homini autem in pectoris osse (quod sternum uocant) naturæ industria collocauit? An quoniam lac utilis alimenti quo aluntur membra superfluitas est. In cæteris autem excrementa sursum in cornua, in dentes, & alias id genus particulas conuertuntur, quibus deorsum ubera naturæ ingenium traduxit: merito, quia sursum alimenti copia deest. Homini autem conuenientissimus est pectoris locus, quoniam eo in loco propter cordis & thoracis perpetuum motum lactis humor sufficienter conficitur: at quæ decoquitur propter calorem, qui ijs in partibus non modicus est. papillæ uero rursus ueluti uicem rependentes cor ipsum reuerberando calorem tuentur: ut uestes corpori applicatæ. in cæteris autem quæ prona in terram incedunt, nihil tale opus est: spina ad iniurias exposita. Quibus igitur in pectore sunt: ijs māmillæ in utroque sexu adsunt: equis autem etiam maribus: quibus subtus positas gerant: non desunt, qui ad matres: similitudinem obseruant, ut ab Aristotele proditum est.

39 Cur nonnulli ita delirio tenentur, ut uidere & audire interdum se credant, quæ nec fantur, nec loquuntur aliqui, & agi existimant, quæ non aguntur, cum animam ipsam rationalem ne quicquam pati conueniat? An quoniam animi mores corporis temperamenta sequi consueuerunt, ut ex cibis, ætatibus, & regionibus facile dignoscitur. Nam qui ceu frigore & grandine mentem constrictam habent: uino curas discutiunt: & buglossis in pateras iniecto animum soluunt atque diffundunt. Ad hæc qui tenuiorem sanguinem in uenis habent, ingenio magis pollent, quibus uero crassus in corpore sanguis est, hebetes ij & tardi ferme esse solent. Qualis asino, & stolidis cæteris animantibus est, homini uero maxime subtilis, & præcipue ad eas partes quibus sapimus: per uenas tenuissimas defertur, illic etiam concoquendus: unde & prudentissimum animal est. Ad hæc hilares, læti, iocularis iuuenes, tristes, mœsti, & solliciti & nunquam non capite obstipito secum cogitantes propter ætatis frigora senes. Cæli quoque regiones, & loca, & aeris constitutiones, & superni influxus maximam uim habere ad immutandos animorum mores dignoscuntur. Quippe non solum in uarijs terrarum partibus, & diuerso locorum situ homines fortes, & audentes, & subdoli, & uasri, & astuti, & imbelles, & molles, & atri, & candidi, & glauci, & proceri enascuntur, sed etiam & prudentes, & acuti, & animo, & ratione magis ualentes, ut qui quinti climatis parallelum zonamue inhabitant, non solum corporibus, cæteris qui extremos mundi

mundi cardines: aut medios colunt, sed & lingua, & moribus, & ingenijs, animorū
 q̄ virtutibus multū adeo præstant. Nam quid aliud sit in causa: q̄ hic doctos: illic
 imperitos tellus producat, q̄ quod tales ferme singuli euadant, qualem aerem spirāt,
 & quali sub sole degunt? Hæc igitur animam temperamenta sequi penè ostendunt.
 Cicuta item, & mādragora, & papaueris lachryma, si bibantur: animales omnes
 actiones torpidas & mortuas reddūt: & quæcunque sonifera uocantur. Vt enim
 cum attonito & comitali morbo oppressi iacēt, aut Caro, aut Comate, aut Cata
 phora: in profundum somnum delabuntur, aut cum: deprehensionibus, & Catochis,
 stupidi inconniuentibus oculis manent, impediri & quiescere uis, quæ ratiocinatur,
 dici quoquo pacto non absurde omnino possit, cum tamen delirant, cum furibun
 di è lecto exiliunt, cum gallorum more brachia quatunt, & attollunt, cum domo
 eos qui non adsunt: sibi expelli postulant, cum flocos & pilos à uestibus decerpunt,
 cum quæ non sunt cernere, aut auditu percipere se opinantur, non adeo impeditam
 sed affectam animam: maximum inditium est. Vt enim cum similia suffusorū sym
 ptomatibus: propter ascendentes sursum à uentriculo uapores: ante oculos simulacra
 uidere: se nonnulli existimant, nihil uis ipsa uisua perpeffa dicatur. Cum tamen
 dupla aut tripla intuentur, potentiã ipsam quæ perspicit, læsam & passam esse om
 nino dicere oportet. An uero immortalem existentem animam, & ante corpora
 præeuntem, corporum affectionibus, chamæleontis more aut polypodis qui telluris
 quoscunque colores imitatur, pari modo affici nequaquam dignum est. Sed cum
 non sine organo corporeo mēs agat, sed ad omnia munera spiritibus, & sanguine,
 aut calore qui in ijs est: utatur, inde non frustra contingit, ut si spiritus immodicè
 agitentur, uel cerebri uentriculi, in quibus facultas quæ sapit, sedet: alterentur, illa
 impatili existente: affici tamen uideatur: quia ut cum instrumentis læsis & laceffitis
 aliquod opus probe perficiat, fieri non potest. Sic faber si dolabram retusam habet,
 non solum non recte lignum secat, sed male secat, nec id artis uitiū est, sed instrumē
 ti, nec culpam præstare tenetur artifex, sed male acutū ferrum. Ad eum modū cæ
 lum uarijs coloribus infectū uidetur: quia nubes interposita uariegata est, & omnia
 per uitrum inspecta, tali colore infecta apparent, quali fuerit uitrum perfusum. ui
 sus tamen integer manet, & perfectus nec quicquam passus est, quamuis obex in
 terpositus iudicium rectum impediatur, & rem alieno colore affectam ab hoc tamen
 uideri faciat. Ita & licet interdum amissis delirare, nec mens satis sibi constare
 uideatur, non tamen ipsius animæ error est, sed simulacrorum, & motus inordi
 nati in spiritibus, qui sunt illi unicum ad omnes functiones instrumentum. Intelligen
 tem nāque uisa quædā & spectra (quæ phantasmata appellant) cōtēplari oportet.

Non itaque anima est aut affectio corporis: aut quicquam deniq; quod illi accidētis modo inhaereat, & consequatur, et si hoc bene aut peius disposito, recte aut se-
tius suum officium agat, & expediat. Nā etiam q; impartilis anima sit, inde manife-
ste patet, q; doctrina cum docetur, non euadat minor in habente. Potētiæ autem ma-
teriales cum se tradunt, & alijs sui copiam impertiunt, ipsæ se minuunt, ut si liquo-
rem in uas aliud diffundas, minus in priori uase remanebit.

40 Cur fato posito animorum uitia, & uirtutes, & laudes, & uituperatio-
nes, non pereunt? An quoniam anima dominum non agnoscit, nec fati legibus
scitis ue obnoxia est, nec uero de singulis decernere & prospicere potest fatū: quæ
sint infinita, & numero careant: quæ uni accidere possunt. Sed semper sub conditio-
ne & pacto fatale decretū proponitur, ut si hoc fiet, & illud erit, & si Paris He-
lenam rapuerit: bellabunt Achiui ad Troiam. quæ antecedunt, arbitrij sunt & li-
bertatis, sequentia fato debentur. Rapuit itaque nō impulsus: sed quia comptus, quia
formosus, quia opulentus, quia lasciuus, quia nauigauit, quia denique ad libidinē &
Venerē sufficienter promptus. fato autem bellum Troianis illatū est. Sic & Laio
dixit Pythius: Si filium genueris, natus te mactabit impie. Potuit ille quidē non ge-
misse, sed non potuit non parentem occidisse, qui nasceretur. Primum possibile erat
quod (ut Platonici diffiniunt) inter uerum & falsum medium est, & uel in for-
tuna uel in uoluntate positum, nē liberos tolleret. Postremū fati est necessitate de-
cretum (quod Græci eimarmenen quod omnibus proconuenienti competentiq; por-
tione distribuat uocarunt) nec fatum prius: sed prouidentia posterius est, atque
ab ea procedit & generatur.

LIBER QUINTVS EA CONTI- NET QUÆ AD INGENVAS DI- SCIPLINAS FACIUNT,

Cuius sunt Sectiones tres.

Sectionis prima de ijs quæ ad astronomiam.

Vr filij eorum qui in mathematicis disciplinis uersantur: cælum
esse sphaeromatis modo: in orbem circumq; globatum tradide-
runt? An quia eam figuram potissimam uidere uisi sunt, quæ cæ-
lo præstantissimo corpori dicarent. Vel quoniam sibi ipsi semper
similima est, finemque cum principio rursus connectit, ad eumque
locum unde processerat, iterato reuertitur, cum quæ in rectum feruntur, a se inuicem
magis

magis dissentiāt, atque discedant, quo partes indies procedunt. Vel quia cum tellurem undique complectatur: æque propter æquam distantiam partium, vim maximam habeat, & potentissima sit, ut calor & lux cælestis, ab æthereis corporibus dilapsa, in gremium terræ almæ omnium rerum parentis, ad res mortales fouendas diffundantur. Coit namq; uirtus ad medium: unitiuūq; est partium centrum. Vel quia ad perēnitatem magis erat apta, atque ut non diuelleretur, corruptionemque non subiret, cum nullos habeat angulos, quibus mordicus contrectatis figura difflueret. Quā ob rem præcipuas animalium solidasque particulas, ipsaque rerum semina, tali constare figura natura uoluit, quæ nihil non sapientissime operatur. An quia simplicissimo corpori, figuram unica dumtaxat superficie præditam, qualis est, quæ in orbem curuatur, ascribendam esse crediderunt: cum conus duas superficies, cylindrus tres, pyramis & reliqua schæmata plures habere dignoscatur. An quia si rotunda esse daretur cæli figura, hac una ratione dumtaxat inane euitari posse, quo nihil hostilius rerum natura ab horret, cernebant: cū in relictam stationem mox aliæ eiusdem orbis partes substituuntur, atque succedant. An quia uel tempus, quod cælo lato cōficitur, uel ipsamet cælestium orbium latio, futura erat omnium lationum mensura: quam esse breuissimam in uno quoque genere operæ precium est. Latione autem quæ per circulum agitur, nihil nec ocys nec paruus reperire est, quæ minimo (ut apud Platonē inquit Elæates hospes) incedit pede. An quia ex oibus figuris quæ æqualē ambitum comprehendunt, sola circularis & minimum locum occupat, & capacissima est. Vnde omnia alia corpora in sphaeram inscribere licet, in nullum autē aliorum corpus possibile est. An quia cum tellus ipsa sit rotunda: (ut opticis rationibus demonstratur) & aqua tellurem circundans talem figuram obtineat, ut pote cuius partes tandiu ad centrum diffluent, quoad in curuaturam attollantur. qua ratione & latice ambiens aer, & aeri ignis suprauectus, sunt conuexa: par nimum erat: ut cælum quod elementa complectitur, sphaericum: detornaretur: ne si aliquis locus corpore non occupatus maneret, inane intus relinqueretur. An quia ita synopticæ rationes postulant: tum q; & exoriens sol, & per diem medium proiectus, umbras ad medium eiacularatur, tum q; etsi nulla obstant in cælo nubium impedimenta, pari semper in quauis cæli parte spectandus magnitudine apparet, quæ fieri utique nō possent, nisi esset cælum sphaerico schæmatismo ornatum. consentaneum enim rationi esset, ut quæ magis proximus accederet, maior conspectibus præsentaretur. An quia figuram tam mirabilem: qualis est circulus: qui simul contrarias lationes in ante & retrorsum mouetur, & ex moto & immobili, curuoq; pariter & cauo cōstat, (cuius etiam num quæ circulum conficit linea duas lationes: ut inquit Aristo

PROBLEMAT. ANTO. LOD.

teles in nulla proportione fertur, tardiusq; & ocyus cietur, prout magis uel minus ad centrū accedit) cælesti corpori adaptare prisci uoluerūt, quo nihil aliud magisq; æque facile admirati fuisse uidetur, ut pote qui moles: quas in cælo indeffessa raptari uertigine uidebāt, in deos retulerint, cōscripserintq;, atq; inde theois apōtōu thēcin, id est deos à currēdo appellauerūt. Scholiū. Quod circulus duabus lationibus in nul- proportione feratur sic persuaderi potest. Supposito primo quod dimetiens duas motiones cietur, dum circulum describit, quæ mensurantur duabus lineis rectis quæ cōtinētur à portione arcus à diametro descripti. Vt si in circulo, a, b, c , diameter fe- ratur ad b , motio eius cognoscitur per lineam, a, d , & d, e , quarum secunda motioni naturali correspondere dicitur, altera scilicet, a, d , nō naturali. ita autem semper cō- tingit, q; si æquales arcus ex circulis inæqualibus sumantur, in maiori circulo magis de motu naturali correspondet, minus de non natiuo, in minori contra, ut in dia- grāmate patet. Quo fit ut quò ea quæ à centro fertur: sit maior: uelocius in eodem tempore moueatur, quòd si secundum laterum proportionē ferretur, sequeretur q; in triāgulo duo latera, reliquo nō lōgiora sed æqualia essent, ut facillime deduci potest.

2 Cur qui sublimia sapiunt: exeūtes à centro globos & orbiculos quosdam totos foras receptos, (quos eccentros & epicyclos uocant) tollunt? An quia ijs positis: principalia theoremata pereunt. Cum omnis motus per naturam corporis consi- stentis: aut circa medium totius fiat, aut à centro sit, aut ad centrum, quorum nullum est: si ætheri globi supra exorbitantes polos axesue ferantur. Epicyclorum autem positio: cælestium corporum continuitatem distrahit, & ex dissimilibus motionibus unam lationem cōnectit. Probe tamē dicūtur ista: nec temerarius eorum quibus hæc cōmentandi fuit labor conatus est, ad ostendendum quo pacto in simplis uarij im- pulsus reducantur. Quod perinde est, ac si quis lineæ cylindrum undiq; circumob- euntis & cōgirantis magnitudinem & certos motus deprehendere non potens, re- ctam lineam assumens, & punctum in ea signās, quæ circum oberret, atque huius la- tionē pernotās, illius dimensiones inuenisse se arbitratus est. Quæ ita accipere oportet, non ut tanq; ita se rem habere credamus, nec enim parabola, aut curua illa cylin- dri lineæ, super illam notam mouetur. Nec super exorbitātibus centrīs sidera uoluūt tur: cum maxime si illa ponere placeat, eorum orbium centra tantum à telluris & centro totius uniuersali recedant, ut pilæ solstitialis (quod uicinissimum est) centrū inter Lunæ & Mercurij conuexa cadat. Sed horū ductu & cōspectu manualiq; instructione, de cælestium motuum simplicitate coniectare oportet.

3 Cur Sol qui multis numeris minus incitator est, Lunam quæ uelocitate præ- stat, aliquando cōprehendit? An non cōprehendit, sed cū cōprehendatur, tale uisui ostentum

ostentum se offert: quasi comprehendat, cum à coetu relictum Solem nondum menstruo absoluto spatio, in eodem signo Luna conueniat repetito, si in eiusdem signi principio conuenerunt, tunc enim Phœbus abeuntem & relinquentem se Lunam fuisse tandem consecutus apparet, qui tamen ipse fuerit comprehensus. Sic & cæteri planètes qui tarde sunt incessu, uelociore (ut est apud Timæum) comprehendere uidentur, cum sint ipsi tamen cōprehensi. Nam celeres illi pro rata & constanti semper uelocitate giros illos & meandros suos conficiētes, citatis curriculis cum longissime sese abduxerint, rursus ad tardiuagos ueluti ad comperendinum redeunt, iterumque relinquunt.

4 Cur Phænon & Phæton & Mars nonnunquam in eodem uestigio consistere interdum repedare uidentur, (quod cæteri errone non patiuntur)? An quia Sol & Luna & Stilbon, & Lucifer tā insigni uolatu meant, & orbitas suas peragunt, ut nihil uisum lateat, quem cursum confecerint. Illa autem ita testudineo gradu proreptant, ut nōnunquam stare, interdum retro referri credantur. Nam si spectator astrorum uisus: in telluris meditullio esset, nulla in aspiciendis siderum locis hallucinatio contingeret, nunc autem propter obtutus eminentiam: cum errone singuli suis quisque orbibus ferantur, accipit eos uisus, & collocat. tanq̄ per signiferū positos, cūq̄ non multum quid à loco processerint, uisus ab alta tellure prospectans, nō rectā sed per obliquum: in subsequēte Zodiaci iam confecta regione demōstrat. urgent tamen illa perpetuo inceptum opus: & antetendunt, cursu non mutato, nec unquam retro sublata referuntur.

5 Cur Phœbæ antea q̄ incipiat fieri noua, ante aurorā apparet, & serius quidē atque ad exortus solis magis: quanto ad copulationem accedit, ab interlunio autem sub uesperam occidente sole inspectatur? An quoniam cum cælestes omnes erronei globi nitātur aduersus primi motus raptationem: Luna celerius fertur, & amplius cōtratēdit, & obstat. Quo fit ut cū Sol ad obitū perductus est, coitus tēpore, Luna adhuc sub circulū finalem maneat, seriusq̄ & tardius indies occidat, quo scilicet amplius à sole abscesserit, donec toto orbe luceat, quo iam tempore per totā noctē conspicua est. Cum uero iterum ad solem imo itinere reuertitur, per singulos dies dodrante & semuntia unius horæ, hoc est undeuiginti uicesimis quartis unius horæ serius exoritur, quia indies propter suum retrocessum exurgit tardius, donec iam cum ipso sole emergat, totumq̄ diem supra horiz ontem agat, tota nocte latitās: quousq̄ sub noctis principium apparere incipiat, pares semper portiones addens ad oppositum interuallum diuentans.

6 Cur Veneris stella sub lucem quidem in occiduis, uespere autem in æois mundi & uni-

PROBLEMAT. ANTO. LOD.

¶ uniuersæ rei partibus spectatur? An quia spectari astra non possunt, si Helio splendore tegantur, sed cum tot momentis distauerint, ut minime illustrioris sideris fulgore obnubilentur. Hesperus igitur sub uesperam à qua nomen sibi mutatus est, ad ortus apparet, cum solstitiale sidus sub finalem circulum se condit, ante iubar aut aurorã ue ad occasus emicat, cū nōdum Phæbeæ lãpadis ignis emerit. & Luciferus tūc appellatur. Hoc aut de ortu & occasu respectu solis intelligēdū est.

7 Cur planetes contrarijs motibus ciuntur: cum ab ortu tendunt ad occasus & ab occasu rapiuntur ad ortus cum opposita eidem simul eodem tempore adesse non possint? An quia ut arbitratur Aristoteles alter illorum natiuus illis & peculiaris est, alter non naturalis. An uero cum in cælo nihil accidētarium ponere sit decens, ubi omnia primi dei qui machinam architectatus est uoluntate constiterunt, nec figura aut motus sit secundum accidens, utrosque motus illis secundum naturam esse, & genuinos dicere magis operæ precium est. Hic nãque si duo contraria in eodem subiecto nō coeunt, propter materiæ necessitatem, id est quæ utraque simul protegere, & fouere, suoq; sinu suscipere quin pugnent, & desideant, non potest. Non quoniam alterum ab altero pellatur. Illic autem ubi omnia immaterialia sunt, & ascititia illa siluæ & notha pulchritudine uacant, (quæ ipsa magis turpitudine est) opposita simul cōfluere nihil uetat. Orbibus itaq; æquè primo, & per se ambo illi motus cōcūnūt, quia nullus eorū magis est proprius, in rebus autem corruptioni obnoxijis, alterū contrariorū maiorem cū materia affinitatem, ut plurimum habere consueuit.

8 Cur tanta est noctium & dierum in æqualitate diuersitas? An quoniam tellus globosa est ratione cuius finitor horizonue sinuatur, & obliquus orbis efficitur, & parallelorum æquidistantiumue inæquales sectiones fiunt, ut interdum maior sub noctem portio, minor in diem recidat, aut cōtra & uertex magis aut minus attollitur, quæ uti iue si plana & æqualis undique esset, dies ubique cum noctibus exæquaret. Signorum autē obliquus ascensus, uel descensus, utrisque accidit, qui subiecto uel obliquo curuamine finitoris inhabitant.

9 Cur astra recto semper labuntur & incedunt meatu, & erronum more nō nituntur in aduersum? An quia si aplanēs nō supra æquidialis & mundi polis, sed super Zodiaci, ut Hipparcus & Ptholomeus arbitrantur: contrariorq; motu ferrentur, fieri nunq; posset, quin qui iam tum pridem, in occidui ignes appellantur, subitus horzonta deprimerentur. Sed Arctos nescit occasum, & iam olim plusquam uiginti peregisset notas à temporibus Homeri, à quo in occidua appellatur: si per centum annos unam portionem relaberentur. Et rursus Canopi stella in Alexandria quidem modicam reuolutionem in mundi totius circūflexu: supra finalem ambi-

tum

tum facit in Rhodo autem insula auctore Possidonio terminalem circulum ex ima parte uolente cælo corradit, qui si quicquã tantum aduerso conatu profecisset: iam utique aliquando desisset uideri. Vnde cum hæc nõ finit: magis quã auctoris: rationibus credendum est. Non igitur ignes cælestes testudinea illa latione discedunt. Planètum uero duplex ille fuit necessarius motus mundo, ut generationes & interitus contingerent, & elementa genituali coitu miscerentur, ad generationem entium omnigenam, propter diuersitatem & multitudinem motuum a quibus hæc cuncta dependeant.

10 Cur telluris umbra conoides est? An quoniam collustrante tellus minor est. Quando autem circũ fulgens corpus, loco qui illuminatur non est par, tũc umbram in calathi modum procedentem & explicantem sese perficit, ut cum æqualia sibi inuicem sunt luminosum & id a quo umbra diffunditur: undiq; teres umbra & sibi ipsi similis cylindrum refferes: porrigitur. Hinc igitur Homerus noctem thœon id est celerem dixit: non quia cito labatur meatu, sed quia eius umbra cõtinuo uersus finem in angustum punctum terminatur.

DE IIS QUAE AD ARITHMETICEN & MUSICEN ATTINENT. Sectio secũda libri quinti.

Vr septenarius numerus magnæ existimationis ab omnibus esse creditur? An quoniam eo numero dierum remissionem datam ab orbis cõditi labore opifici autumãt? Vnde hũc Pythagorici heptã quasi septã hoc est colendum & uenerãdum dictum arbitrantur. An potius quoniam hic numerus oēs in se symphonias: hoc est consonantias continet: in uno nãq; duobus, & quatuor, qui iuncti efficiunt septem: bis diapasõ armonia est, quæ cæteras cõsonãtiarum species sub se habet. An quoniã hic numerus ex duobus ternarij & monade cõstat, quæ ueluti copula & nexus illis est. Nam inter numeros ij lōge dignitate antecellũt, quos uinculum aliquod cõnectit, quam qui dissoluti sunt, & nullo nodo (ut sunt omnes pares) colligantur. An quia hic inter numeros sub denario cõtētos, solus peculiare hoc habet, ut nec gignat ipse alium quẽq; inter decada, nec ab alio gignatur. Quã ob causam Mineruæ est, hic numerus dicatus: quæ sine matris officio exorta e Iouis capite est, & perpetuo uirgo illibata permansit. An quia in hoc numero & quaternarius & ternarius habentur: quorum alter denarium conficit: ex quo omnia tam æterna & incorruptilia, q̃ corruptionem passim subeuntia Pythagorei cõponebãt. Secũdus uero & principium, & medium, & finem, uel longum, latum, & profundum habet. deq; eo: omnia uel cuncta: dici primum incipiunt, cum de duobus: ambo uel utraq; dicantur. An quia hoc numero naturæ

ipsius

PROBLEMA T. ANTO. LOD.

ipsius actiones maxime procedere dignoscuntur. Septima die semen in utero delineationem accipit ad ideam membrorum. quo tempore delapsum si in frigidam deiciatur, subscriptionem manifestam representat. ante septimam inedia & esuritia letalis non est. septimo mense dentes pueris oriuntur. septimo quibusque anno permutantur. secunda hebdomada uiris & foemellis natiuus quidam ardor generandae & habendae prolis inseritur, tertia pubes enascitur, quarta magnitudinem integram assequuntur, quinta iam in uiros undique absolutos euadunt. Septimus quoque inter natos nulla foemina prole mediante susceptus: chæradum strumarumue uim curatricem habere perhibetur.

2 Cur ex æqualitate inæqualitas omnis profluere genitali quodam successu traditur? An quoniam tribus quibuscumque numeris terminisue dispositis sibi ad inuicem æquis, si in secunda quadam serie primū numerū quendam æquū priori accipias, deinde aliū primo & secūdo parem ad ponas, tertio aliū quendam primo & duobus secundis & tertio æqualem subnectas: multiplices duplas procreabis, ex quibus (si eundem canonem admoueas) triplas & ex his quadruplas & sic in cæteris conficias. & si multiplices conuertas ex eisdem super particulares proportionales facies: si iā dicta methodo procedas, sed ex duplis quidem sesqui alteras: ex triplis sesquitercias generabis, rursusque ex ijs superpartientes progignes (si procreare tibi in animo datū est) si terminos super particulariū conuertas, & iam dictis rationibus utaris, & deniq; si à primo ad ultimum spesces: ab æqualitate omnem fuisse ortā & deriuasse inæqualitatis speciem, & proportionē tibi liquido apparebit. An quoniā ab æqualitate quoq; triplex potissima medietas prouenit. Nam tribus unitatibus naturali serie ordinatis: si in secundo uersu: primū primo æqualem facias: secundū primo & secundo, tertium primo secundo & tertio exæques arithmetica medietas prodit. si uero primæ monadi in secūdo ordine primū æquum substituas, secundum primo & secundo, tertium primo & duobus secundis & tertio parem reddas: geometricam analogiam produces. Sin autem primum secundæ classis duobus primis & secūdo, secūdū duobus primis monadibus & duobus secūdis: tertium primo, duobus secūdis, & tribus tertijs æqualem ponas, armonicam medietatem comparabis.

3 Cur geometrica medietas inter omnes potior est? An quoniam in se reliquas potestate continet, nam quibuscumque terminis datis, inter quos proportio aliqua geometrica est, si dimidiū excessus maioris minori adiunxeris, medietatem arithmeticam facies. Si uero id quo maior terminus superat: per minorem deductū, perq; quod ex utroq; cōficitur distributū, quod à distributione superest minorē supra cōnectas, armonicā analogiā habebis. Rursus si quatuor termini capiantur sic habētes, ut quod

primus

primus ad secundum, id tertius sit ad quartum, (quod similitudinis rationum geometricæ peculiare est) si secundus inter primum & quartum arithmetice proportionalitatem obseruet, tertius omnino continebit armonicam, sin uero inter eadem extrema alter armonice, alter arithmetice mediauerit, necessarium prorsus est, ut perinde ac primus ad secundum, ad eum modum tertius se habeat ad quartum. An quoniam rarior est, nam non inter quoscunque terminos (quod alijs contingit) intercipitur: sed solum inter eos: quorum uno in alterum ducto sit aliquod latus, soli autem quadrati lateribus constant. An quoniam cum duplex sit iustitia: altera quæ in cõmutatione rerum uersatur, altera quæ singulis pro meritis distribuit, quarum secunda præstantior longe est, ea quidem quæ in distributione munerum consistit, & largitiones dispensat, hanc maxime similitudinem rationum contempletur.

4 Cur multiplex superparticulares & superpartientes proportionales dignitate antecellit? An quoniam numeri maxime proprietatem obseruat, cui peculiare est: ut sub finito minori termino in infinitum augendo procedat. quod multiplicibus accidit quarum dupla minima est, sequens uero quælibet maior. An quoniam ab unitate simplicissima & idiuidua progignitur, ut super particularis à binario, à triade autem superparties. An quia toties certisq; uicibus minorem terminum in se cõtinet, ut quaternio nihil aliud q̄ bis duo est. Super particularis autem præter totum, eius etiam aliquam partem relinquit, in quo superpartientem superat, quæ à diuisione non unam sed plures minoris à toto adhuc habet. Porro ob id etiam superparticulari multiplex excellentior est, q̄ illa quantitatis continuæ naturam refert, in eo q̄ minorem terminum in infinitum minuendo procedit, hæc autem discretæ. Nã sub sesquialtera, quæ maxima est, infinitæ minores reponuntur. Vtriusq; uero superparties ignobilior & inferior est: q̄ differentia maioris termini utrumq; non perimitur: quod in multiplicibus & superparticularibus passim euenire cognoscitur.

5 Cur cum inter binarium & quaternarium ternarius arithmetice sit medius: idem binarium itidem & senarium armonice mediat? An quoniã uniuersale theorema est à numericis demonstratum, q̄ si unius alicuius termini unus duplus: & alter triplus sumatur, q̄ duplæ quidem proportionis medius terminus arithmeticus, triplæ armonicus est: & q̄ duplus maior, eiusdem triplæ terminorum arithmetice proportionalis est, ut exemplis facillime constat.

6 Cur duo numeri quicũq; ab eodem multiplicati eandem inter se proportionem obseruant, quam à principio habuerunt? An quoniam proportionabiliter crescunt, ut qui per eundem numerum multipliciter augeantur.

7 Cur post binas duplas binæ sesqui alteræ proportionales continuo se subsequen-

tes succedūt? An quia omnis numerus multiplex tot superparticulares præcedit quotus ipse est ab unitate eiusdē denominātis. Sic à triplis sesquitertia: & à cæteris multiplicibus sibi correspondentes superparticulares: medietatem, uel certam totius partē addēdo producūtur: tot numero cōsequētes, quo multiplices ab unitate distant.

8 Cur sesquioctauā proportionem (quæ tonus in musicis appellatur) in æquas partes: & integra semitoniam partiri non est, sed in inæquales, quarū quæ minor est semitonia, limma, id est defectio, quæ uero maior apotome, id est abscisio dicitur?

An quoniam superparticularem proportionem in æqualia disseccare non licet, nā si inter quacūq; rationem sesquioctauam medius terminus quispiam reperiretur, etiā inter octonum & nouenum numeros, alius medicaret, cū par utrobiq; sit ratio. An

etiam quia sesquidecima septima: inter sesquioctauam rationem intermediana semitonia minor est, quia in numeris arithmetica rationē obtinētibus: inter maiores terminos minor est proportio, atq; hac etiam rationum similitudo quæ inter duccenos quadragenos & ternos, & duccenos quinquagenos illinc cum senis, (in quibus radicalibus lemmatis ratio cōsistit) sesquidecima septima, minor est: quia terdecim unitatū excessus inferior est, q̄ sit decima post septimā inferioris termini portio. An etiam

quia proportio inter duccenos quadragenos & ternos & alia ex parte duccenos septuagenos & ternos cum tribus octonis consistens, quæ sesquioctauæ rationem habet, ex proportionibus duccentorum quinquaginta & sex ad minorem & maiorem terminum componitur: quarum longe maior est superparties quæ septemdecim partibus cum quarto & octauo superat, ea quæ terdecim unitatibus excedit, atq; illa

apotome uocatur, cuius terminos si octies multiplices, constitues duo millia & quadraginta & octo, & bis millia & centum octuaginta & septem in quibus: sine ulla unitatum in minuta cæsarum sectione apotomes ratio obseruatur, quod maius semitonium est: quia ex ductu illarum trium octauarum cum reliquo numero integer numerus oboritur.

9 Cur diapasō & diatesarōn nullam musicam consonantiam facit, ut diapasō & diapente? An quoniam hæc triplam multiplicem reddunt. dupla autem adiūcta sesquitertia in suprapartientis concidit genus, quæ nequaquā cantibus aptior est, qui in solis multiplicibus, & superparticularibus proportionibus constant.

10 Cur inter duccenos quadragenos & ternos, & duccenos quinquagenos cum senis, lemma uel semitonium minus reperitur? An quoniam ab hoc ad tercentum cum uicenis & quaternis, duo proportionēs sesquioctauæ continentur, qui numerus ad minorem illum terminū epitritus sesquiterciusue est, à quo si duæ sesquioctauæ demantur: lemmatis rationem: in terminis manentibus relinqui certissimum est.

11 Cur eadē chorda impulsā nūc acutius modo grauius resonat? An quādo tēditur: acutū sonū reddit: & otius aer percutitur, quādo uero remittitur, graue cōsonātiā profert, quia segnius aerē mouet, nec ex unica citatione, quādo tunditur neruus, sonitus ille cōstat, sed ex multis, quæ propter cōtinitatē latent, & unica esse uidentur, ad eū modū in hieme, & humecto aere, graue per strepunt chordæ: in uere autē & calidis horarum momentis, acutum quid atque sonorum.

12 Cur tria armoniarū genera fecerūt Dorium & AEoliū & Ionicū? An quoniam tot fuerunt cæteris imperantes Grætiæ populi, Dorij seueri & graues, E Aoles fusti, & arrogantes: quorū armonia subdoria etiā dicitur, quod ad illam proxime accedat. Iones austeri, & acerbi, & musicen habentes cuius ad tragædias usus aptus. Phrigiū autē, & Lydiū à barbaris ī uicino incolētibus postea acceptū est.

13 Cur musici. R. litterā sæpius cōcentibus adhibent. S. uero plurimum deuitant? An quoniam ex semiuocalibus suauior, & bene mobilis est, & suapte spē ab ore fluere uidetur. Quā ob causam Græci hanc litterā omnibus quæ indigite & præpete latione agitantur: apponere curarūt: ut cū aerem dicunt, & aquam hydor, & thermōn calidum. S. autem difficilis duraque & pronunciatu aspera est, unde equos quorum durum & intractabile est os: samphoras quasi in faucibus sigma litteram ferentes: Argolici appellant.

14 Cur circulus finitus & infinitus simul appellari potest? An finitus quidē, quia unico circūferētiæ ābitu undiq; circūscribitur, infinitus autē nō absurde nūcupabitur, quia nullū in eo assignare pūctū est, quod magis principiū q̄ finem appellare possis.

SECTIO III. EA CONTINET QUAE AD artes logicas hoc est rationales spectant. De ijs quæ ad grammaticem.

Utr artes nō omnia redegerunt in artē, sed multa extra artis fines posita reliquerunt? An quia non ipsæ sibi artes artis opera inuenerunt, sed cum reperisset usus, emendarunt. Vt in arte grāmatica uidere est, nam cum haberent opus homines: ut mutuos animi affectus & conceptus sibi alternis significarent, loquendi rationem necessario sunt commenti, & uoces atq; dictiones: prout forte fortuna casuq; cōtiguit, procrearunt inter se, quarum plurimas qui in ea re diligenter sunt uersati, certis artis limitibus concludere sunt conati, cætera uero quæ decorem illum artis & eurhythmiā subire, & ad exactam libellam stare, & conformari non poterant, intacta prout usus præualuit omiserunt, indefinitæ enim rei, non nisi indefinita est regula, ut prodit Aristoteles de Lesbijis lapidibus: qui non ipsi ad structuras & edificandi rationē, sed potius canones ad illorum duritiem indomitam accommodabantur.

2 Cur solœcismum: a barbarismo differētiā facere uolentes: in propositione & oratione absoluta constare cū asserūt, cū si quis ad quærētem quis te percussit, gestu foeminam demonstrās: hic respōdeat, unica dictiōe solœcismū cōmississe uideatur?

An nō sine uerbo rationē is protulit, quod ante prolatum subintelligi nihil uetat.

An potius nullatenus solœcismū fecisse dici quoquo pacto debet, qui nihil aliud est: q̄ repugnās qui lā, & sibi non adhaerens in oratione dictionū cōplexus, quod sit si constructio peccet, uel genus dissideat, uel numerus nō conueniat, ut si dicat quis ego uerberamus, uel tu percutis seipsū, & duo scopuli, alter humilis, alter excelsus, cum ex duobus scopulis, uel duorum dicendum esset, & pulcher puella, cuius inconstātiā & dissidij auditorij meatus hoc est aures ipsæ (ad quas hoc arbitriū & norma reete loquēdi pertinet) nō oculi iudiciū ferre debēt. Nūc autem illius responsionis absurditatē, si quis uel oculos contritos habeat, aut defossos, aut in nocturna consistētia illam responsionem audiat, uidere nō poterit. Vnde nec solœcismi rationem habere dicenda est. Pari pacto si præsente foemina dicat aliquis, hic flagello me cecidit, sermo sanus est, intentio autem peruersa.

3 Cur cum tempus continuo labatur, præsens aliquod esse diffiniunt, quod nunq̄ cōsistere nouit? An quia tēpus cū latitudine percepta & dilatione accipiant, quod tunc esse dictitari consuevit, quando momentum aliquod internum cōtinuatiuū suarum partū est. An uero tēpus pro instanti capiunt, quodq̄ nec ante præcessit, nec post secuturū est, tempus præsens appellant. Perinde ut si quis in canalis affatim fusimq̄ profluentis riuulo digitum intingat, is non ex aqua quæ iam profluxerat, nec ex ea quæ adhuc in fluore non erat, digitum madidum retulisse, sed ex præsenti latice maduisse dici meretur.

4 Cur pronōia sūt inuēta: cū noīa pro quibus ponūtur, abūde fuisse ad explicādū satis uideri possūt? An quia euidētius res additis pronomibus exprimuntur. Ut hic Petrus prædicauit, uel ipse Pythagoras dixit? An quia cū noīa oīa sint tertiæ personæ cū qua etiā directe cōstruūtur, nō posset quispiā uel de seipso, uel ad alterū loqui, nisi pronomē additū personarū cōfusionē distingueret, & nomē ad hāc uel ipsā personā cōtraheret, uocatiuū aut nominū casus ad secundā referuntur.

5 Propter quid infinitus modus cæteris tēporibus post ponitur? An quia proprie is dicitur modus: qui affectū & uolūtātē mentis aliquid cupiētis designat. infinitū aut tēpus solū actū, & nō mētis cupiditatē importat. cætera uero & actū & affectū, ut cū dico scribo & uelle scribere me, & id opere iā cōplere, facio manifestū.

6 Cur orthographi scriptoresq̄ in mēbranis quidē tenuiori utuntur atramento, cū uero in papiris scribunt, quas ex tritis lacernis de more faciunt, grossiori chartas

chartas illi nunt? An quoniam membranam non facile suscipit, & imbibit humorem, qui si semel inhaerit, seros ad nepotes peremnet, atque ob id ut ingrediatur, & subeat, subtilius usurpant, quod si chartis papirisue adhibeatur, dilutas guttas geminaret, quibus propterea crassius & astringens magis atramentum conuenientius est: quod in summo oblinatur.

7 Cur epicos carminumque haeroum compositores rapsodos uocauerunt? An quia cum rabdo id est uirga, uicos pagosque circum obeuntes, canebat odas: melicosque concentus. An quia primi huius generis auctores: quae uulgi ore dicta, egregie & acute circumferebantur apophthegmata, paroemias, leges quas canere consueverant, in unum componentes: ex diuersis carminibus & centonibus: opus consuebant, raptin autem Graecis suere est, quod in Homeri rhythmis numerisque a critico grammaticorum grege factitatum proditur.

8 Cur qui orationem grauem & seueram facere uolunt, dictiones collocant & connectunt, quae. o. et. a. litteras in calce gerant, ut Plato, late autem imperans saturnia propago in stellato Olympo, uolatico effedo impulso defertur? An quia eae duae litterae ora & hiatus distendunt, tumidosque reddunt, ceu ampullas, & multum tempus in earum prolatione consumunt. Vnde & syllabas longas quoad possunt usurpant, i, uero & u, ceu scopulum fugiunt, quia deducunt, & ueluti occludunt loquentis fauces. Nec defuerunt, qui oionisticen id est auguralem. Oomisticen per magnum O dicerent ut pleniore uocabulo uterentur.

9 Cur thecas loculamentaue quibus res seruandae reconduntur armaria appellauerunt. An ab Herma hoc est, a Mercurio quasi Hermaria hoc est Mercuriolos dicas. Veteres namque huius deorum caduceatoris atque interpretis imagine, statuas quasdam sessiles & sedentarias, tum pedibus tum manibus carentes, ex lapide aut quauis alia materia exprimebant, in quibus obducto hostiolo, quod extrinsecus obsignabant, eorum quos sibi deos putabant, simulacra reponebant.

DE IIS QUAE AD DIALECTICEM

 Vt sophistae gloriam magis quam rerum scientiam ueram aucupantur, uiderique magis quam esse praecipiant? An quia hoc illi citra sudorem & puluerem quod dicitur facillime consequantur, cum uel tenuem uerae sapientiae umbram comparare nimis sit operosum: & quod magnis & ingentibus laboribus constet. Quorum impudentiam uel ex eo maxime percipias, quod cum Socrates qui nihil non mirifica quadam sapientia fretus rerum aut dixit, aut gessit: nihil se scire confirmaret, Protagoras unus ex numero sophistarum, in tantam insaniam processit, ut omnia se nosse asseueraret. Nullus (inquit) haecenus in hac usque

diem cui ego fuerim congressus, a me noui quippiam sciscitatus est, nescio enim quonā pacto eadē ipsa: quæ multo ante cognitione præcepi, me omnes interrogant.

11 Cur cū probabilibus tātū rationibus: sophistes & dialecticus pergāt & argumētentur: inter se tamen distinguātur? An quia alter alterius est finis. Nā qui dialecticis argumētationibus nititur, gloriam dū taxat ex illis ut cōsequatur: hoc agit, qui uero sophisticis artibus pugnat, ditari tātū: & opes congerere intendit.

12 Cur demonstrantes non interrogant? An quia qui rogat utrāq; partem cōtradictionis comprobare paratus est, qui autem demonstrare conatur: alteram dū taxat partem inducere contēdit. nec unq; diametrum costæ quadrati cōmensurabilem esse, uel triangulum non habere tres æquales duobus rectis: ut, comprobet, rationem afferet. An quia qui interrogatione utuntur modo hāc modo illā pronuntiati partem assumūt, ut oppositum respondentis astruāt. Sed qui demonstrationē adhibet: unū tantū diffinitūq; accipit, ut scilicet si ita res ferat: q; trigonus tres angulos habeat duobus æquos qui ex ordine ponuntur, ex quo potius non autem ex eo q; tres anguli trigoni inæquales sint illis duobus qui ex casu lineæ rectæ in aliam conficiuntur: ipse habet intentū. Adde q; qui rogitare cōsueuerūt: nūc has modo aduersas propositiones arripiunt: prout in rem suam magis interesse censent, demonstratio autem non fit ex ambobus, nec aduersa captat: sed primas, ueras, & immediatas, certasq; quasdam pronuntiationes asserit, quæ sint priores, & notiores, ipsiusq; conclusionis inferendæ causa: ut demonstrandi negocium peragat.

13 Cur inter artifices qui easdem artes operis amore, non lucri, & commodorum spe profitentur: contentiones, & mutua dissidia exoriuntur, alijs hoc quid ad rē talem, utilem esse contententibus, alijs contra negantibus? Vt in re medica haud obscure, nec lippis oculis perspicere est. Sunt enim nonnulli qui in omnifaria inedia: & esuritione usque ad uigorem morbi ægros continendos esse uelint, nec desunt, qui nō tenuius sed crassius uictu uti oportere contendunt. Nonnulli mulsam solam sufficere arbitrantur, cremorem hordei multi laudant, alij & hunc uituperant; & totas ptisanas exhiberi operæ precium fore asseuerāt. Denique nedū rē medicam, aut naturalem, & supernaturalem, uel diuinam philosophiam (in quibus nihil mirum est, si de rebus sensui non subiectis disceptationes uersentur) professorum pro captu arbitrantium multitudo uersat, sed & nulla ars est aut scientia, cuius decreta sensu dijudicari licet, quā non sursum atq; deorsum, huc atque illuc, uariæ opinatiū sententiæ & opinioes exagitet. An quoniam hoc huic, illud illi, aliud alij, ex usu & accōmodum est. nō omnibus autē omnia. Singuli autē unū aliquod præsidiorū salubriter experti, ijs solis acquieuerunt, ueriti ne aliud quodpiam infœliciter experirentur, quæq;

quæ quibus aliquos iuuisse obseruarunt, ea omnibus competere audacter pronunciarunt. quæ namque quisque profuisse uidit, ea in omnibus pari ui profutura sibi ipsi persuasit. Res autem non sic habet, multum enim naturæ inter se differunt. Sed is solus qui in differendi artibus fuerit exercitus: qui quibus quid simile, quid dissimile, in rebus pernoscere didicerit, quid quibus commune, quid priuatum, in quo singula ab alijs cõmuniter, a quibus priuatim in quo differant, quid commune multis, quid singulare, facile causam artificum discordiæ comprehendet.

14 Cur sæpe qui eandem artem pertractant, non eadem de eisdem diffiniunt, & opposita dicere uidentur? An quoniam uniuersales pronunciationes faciunt, de ijs quæ per partes uiserunt, uel ad plura rem deducunt, & extendunt, quibus suapte natura protrahi & pati possit.

15 Cur nomen & uerbum à criticis grammaticorum censoribus & Aristarchis primas obtinere partes iudicentur? An quia se solis perfectam & absolutam pronuntiationem nullo altero indigentem, ut integer sensus auditori reddatur, constituere possunt, quod reliquis orationis partibus: haud quaquam contingere uidetur. Nam si quis efferat, & ille idem homo hodie dilapsus concidit, quæ ex omnibus partibus constat, ita ut ille articuli uim ferat, si aut copulam & aut pronomem idem, aut aduerbium hodie, aut præpositionem cum, aut participium dilapsus, ita ut homo cecidit relinquatur, remoueat: nihil oberit, quominus integra sit oratio, dum si aut nomem, aut uerbum tolleretur, plane nihil certi, qui audit, percipere possit: sed adhuc dicentis ora teneret, & suspiceret, quidnam tandem additurus esset.

16 Cur cùm præteriti tēporis differētias plures litteratores fecerint, nam & in id quod olim gerebatur, & quod mox perfectum est, & quod etiā num geritur, nec dū ultimā manū uidit impositā, secuerunt, futuri tēporis rationē nō ita habuerūt, ut frustratim distinguerent, quid mox, aut quid olim futurū esset, aut quod sic incipi deberet, ut non perfecte compleretur? An quia præteritorum iam & confectorum certa pronuntiatio est, quia nec infecta, quæ sunt facta fieri possūt. Futura autē ambigua & incerta sunt, ut nullus præscire, aut prædicere quem euentū res sortitura sit, nisi dei munere possit, qui nō præsentia magis quibus quæ lōgissime absunt, & quæ nō dum entis appellatione censentur, sed in causis suis abdita delitescent, in diuinitatis suæ speculo contemplatur, in quo quibus suis immutabili existenti, omnium rerum mutabilium, quæ indies innouantur, uicissitudines, & notiones referuntur, & sine ulla cognoscentis mutatione collucescent.

17 Cur in syllogismis altera maior altera minor propositio appellatur? An quia subiectū minor terminus dicitur, prædicatū autē maior quia de pluribus semper

PROBLEMAT ANTO. LOD.

quod subiectus terminus, dici aptum est. hoc autem de paucioribus: uel de numero æquis, nunquam de pluribus quod prædicatum accipitur. Illa igitur propositio in qua prædicatum conclusionis inferendæ ponitur, maior merito nuncupatur: in qua autem conclusionis subiectum medio termino subijcitur: minor non abs re nominatur. Ridiculi autem forsam in sunt: qui propositionem primo conceptam ab intellectu maiorem dici uolunt, & si qui alia tradiderunt.

18 Cur figurarum prima nobilissima censetur? An quia cum duo in propositionibus attendantur, quale: ut affirmatio scilicet & negatio, & quantum: ut uniuersale & particulare, quorum affirmatio negationi præstat, uniuersale autem particulari est potius, in prima figura & affirmatiuas tam particulares quod uniuersales, & uniuersales tam affirmantes quod negantes concludere licitum est. Quo circa artes omnes atque scientiæ, quæ uniuersale aliquod dogma, uel theorema, uel placitum ad actionem tendens, uel contemplationi addictum colligere uolunt, hac maxime imprimis figura uti dignoscuntur. An quia alia figura ab hac procreatur, & gignitur, & ad hanc tanquam ad principium & causam reducuntur. Nam si ex duabus propositionibus in prima figura dispositis: alteram hoc est maiorem conuertas: ex illis ipsæ in secunda figura propositum demonstrabis. Si uero. minorem propositionem permutas: aptas habebis: ad ratiocinationem in tertia inferendum. An quia cum triplex sit syllogismus, demonstratiuus, qui dignitate præcellit, & dialecticus: & sophisticus qui dialecticis quidem arguendi formulis utitur, sed perperam arguit, ut pseudigraphus qui hypotheses geometricas usurpat, sed problema nequaquam sed longe (quod aiunt) a diagramate describit. Qui demonstrant primam figuram adhibent, qui uero dialecticos syllogismos conectunt, secundam sibi uendicant, in qua negatiua inferitur, ut pote quibus non adeo propria decreta statuere, & construere, quantum oppositum eorum quæ aduersarius asseruit, concludere propositum est. Sophistæ autem qui nihil maiori precio emerint, quod si partes totis æquales ostendantur, quique id duntaxat agunt, ut leuiculam auram, & uel emptum applausum aucupentur, tertia abutuntur, in qua particulare concluditur. Porro tertiam secunda quantitate superat, quæ uniuersalia etsi negatiua inferit, secundam tertia uincit qualitate.

19 Cur tertia figurarum præ alijs plures modos coniugationesue habet, quibus syllogismi complicari possint? An quia prima maiorem ut sit uniuersalis postulat, minorem ut affirmet. Secunda ut maius pronuntiatum uniuersim accipiat, minus autem ut oppositæ sit qualitatis requirit. (ut namque omnium commune est: ut nec ex particularibus: nec ex negatiuis quicquam concludant, ita huius peculiare est: quod ex duabus affirmatiuis propositionibus nihil peragat) ad tertiam autem id unum sufficit, ut hu-

us sicut & primæ minor affirmet, maiori qualicunque existente.

20 Cur dialectica philosophiæ pars esse non potest? An quia omnis ars quæ alterius sine utitur, principalior & magis architectonica est: quæ ea cuius opus usurpatur, ut facultas militaris quæ equo utitur, ut comparet uictoriam, quæ ea cuius frenum est labor. Artiū igitur plerasquæ dialectica præ stare nihil dubium est, quæ illius opera utuntur, at nec philosophia: nec quauis eius parte dignius (quæ nobis hominibus una ex cæli regionibus data est) dicere quicquid possumus. An uero quia ut scientia quæpiam aut facultas alterius pars esse dicatur maxime opus est: ut finem ipsa aliquem peculiarem præter illius superioris finem habeat proprium quem construat: cuiusquæ gratia cuncta laboret, & patiatur: qui finis sub illius fine reponatur. Nam semper generalior facultas quæ rationem architecturæ magis subit, plures inferiorum artiū fines colligit, atque complectitur. Vt æconomice cui cura domus est: sub civili quæ urbem curat, collocatur, quæ nihil aliud est quæ domorum multarum collectio. & medicus ophthalmico superior artifex, quia totius hominis sanitas oculi sospitatem ut partem comprehendit. Dialectica autem uel ars disserendi nullum quempiam talem finem ipsa conspicit, aut agit, sed solius philosophiæ gratia discitur, ne in congressibus & ueri inuestigatione fallantur, illius ergo organum est. Nec uero quia eam constituerit & inuenerit philosophus, instrumentum propterea esse non potest. nam & incudes & malleus & forcipes sunt organa fabri, quæ illum confecisse proprijs manibus nihil obstat.

21 Cur Æthiops ater dicatur cum unguis, dentes, & pedum manuumque interna sit albus? An quia ad hoc ut aliquid tale dicatur, abunde est, ut per maiorem partem sui diffusam habeat qualitatem. An uero quia & si dentes ebore magis candidos habeat (ad quod multum facit surfuraceus panis quo plurimum utuntur, qui abstergendi maxime uis pollet sordes & lentores qui dentibus adhæserunt) nihil obstat quo uel coruo nigrior appelletur. Non enim secundum eandem partem qua nos eum furum uocamus, inherentem alborem obtinet, esset autem manifestus elenchus: si quis eadem parte fuscum & candidum comprobaret.

22 Cur Aristoteles philosophus ad quorum negotium totus finis spectat, ut de demonstratiuo syllogismo pertractent, quo cum scientia comparatur, de sophisticis redagationibus, quæ non adminicula, sed impedimenta potius sunt ad ueritatem consequendam, & importunæ quædam cauillationes, quibus imponere atque seducere animos sophistæ nituntur, sibi agendum proposuit? An ut scientes quotupliciter fallerent, & quibus modis ueritas destrueretur, & mendaces sermones mentibus ingerantur, magis refellere, & reuincere possimus eos qui nos redarguere moliantur.

PROBLEMAT. ANTO. LOD.

Ut enim qui nodorum rationē nouit, quibus fasces neclūtur, facile uincula eius quod religatū est, resoluerē sciet, ita qui technascalleat quas astruūt per otiiū sedētes intus: sophismatum malorum compositores, minus illorū laqueis irretietur. Et ueluti medici non salubria solum, sed & pernitiōsa medicamina considerant, ut ab ijs abstineant, ab illis sanitatem recuperent, qui egrotant, ad eum modum philosophum tā de demonstrante, q̄ de captiōsa ratiocinatione, ut ab hac caueat, illa utatur, perscrutari non dissentaneum est. Nec ad hoc solum ut argutas illas ingeniorum capturas, & improbas subtilitates caueamus, hoc agere decet. Sed ut etiam suo (quodaiūt) gladio, suisque met telis illos iugulemus, suisque artibus & imposturis capiamus eos, qui nobis insidias parabant. Nam fucum facere impostori, & cretare aduersus cretensem, suoque cautam deludere astu uulpeculam, lucrum & operæ precium est, ut antiquorum paucorum roemix comprobant. Vnde Aristoteles non de sophisticis syllogismis, sed redargutionibus libro titulum indidit, quem fecit, ut scilicet redarguendos & confutandos esse qui magis uideri quam esse cupiunt, designaret.

ERRATA.

Folio. ij. pag. ij. linea. xij. lege tusculi. in Epigrāmate leg. lapsus carmine quinto, & infra leg. non ero. fo. quinto pag. ij. lin. i. leg. nec oculos aduidēdū fuisse factos & rade fuisse creatos. fo. ij. pag. ij. lin. ij. pro trochorū leg. circorū. li. xv. leg. animāte. fo. xxv. lin. i. leg. Sectio. vi. & pag. ij. lin. iij. leg. & nōnulla loca uicina non adeo uirtute & fo. xxvi. lin. i. leg. Sectio. vi. & pag. ij. lin. xiiij. leg. basim. fo. xxvij. linea xix. leg. corpora. lin. xxij. leg. concomitatur. lin. xxiiij. leg. inmitantur, & fol. xxvij. pagi. ij. linea. ij. lege à dijs sunt perceptæ. fol. xxviiij. linea. vij. leg. diffluunt. & linea. xvij. cieat. fo. xxix. pa. ij. lin. iij. leg. caui, & fo. xxx. lin. xvi. leg. minime eos in eadem. fo. xxix. pag. ij. lin. xix. leg. nō cōueniūt, & lin. xxv. leg. nec ullus calor est.

BREVIS ELENVS LIBRORVM

quinque, & omnium Sectionum quæ sunt in hoc
opere Problematum.

Epistola nuncupatoria ad Ioannem tertium Lusitaniæ regem.
Operis prefatio.

LIBER PRIMVS CVIVS,

sunt Sectiones sex.

Seçtio prima libri primi continet nonnulla quæ hominem concernunt habet Pro-
blemata septem.

Seçtio secunda eorum quæ ad physicem pertinent continet Problemata. 17.

Seçtio tertia libri primi cõtinet Problemata de mero temulëtia Venere, & alia. 33.

Seçtio quarta Problematum naturalium de ætatibus, temporibus, cõsuetudinibus,
& temperaturis quæstiones continet Problemata autem. 22.

Sequuntur Problemata de atrabiliosis. 14.

Seçtio quinta Problematum naturalium de animalibus, Problemata continet. 22.

Seçtio sexta Problematum naturalium, in qua de plâtis, herbis, fructibus quæstio-
nes afferuntur. continet Problemata. 25.

LIBER SECVNDVS,

cuius sunt quinque Sectiones.

Seçtio prima miscellanea multa & varia Problemata continet.

Seçtio secunda de ijs quæ ad sensuum organa attinêt, & nonnulla de somno, de insõnijs,
de singultu, memoria, & de sudore, & alia id genus. cõtinet Problemata. 24.

Seçtio tertia libri secundi Problematum continet Problemata quæ ad mores attinêt. 14.

Sequuntur Problemata amatoriã.

Seçtio quarta libri secundi in qua redduntur causæ aliquarum consuetudinum qui-
bus Romæ erat usus.

Seçtio quinta libri secundi in qua nonnulla de legibus.

LIBER TERTIVS,

cuius sunt Sectiones duæ.

LIBER

Sectio prima continet ea quæ ad supernaturalem philosophiam concernunt.
Sectio secunda libri tertij in qua insunt quæ ad diuiores sermones spectant Problemata autem. 14.

LIBER QUARTUS PROBLEMATUM
continet quæ ad res medicas faciunt.

LIBER QUINTUS, CUIUS
sunt Sectiones tres, ea continet, quæ ad ingenuas disciplinas pertinent.

Sectio prima de ijs quæ ad astronomiam.

Sectio secunda de ijs quæ ad arithmetice[m] & musicem attinent.

Sectio tertia libri quinti ea continet quæ ad artes logicas (quas uocant) hoc est rationales spectant.

FINIS.

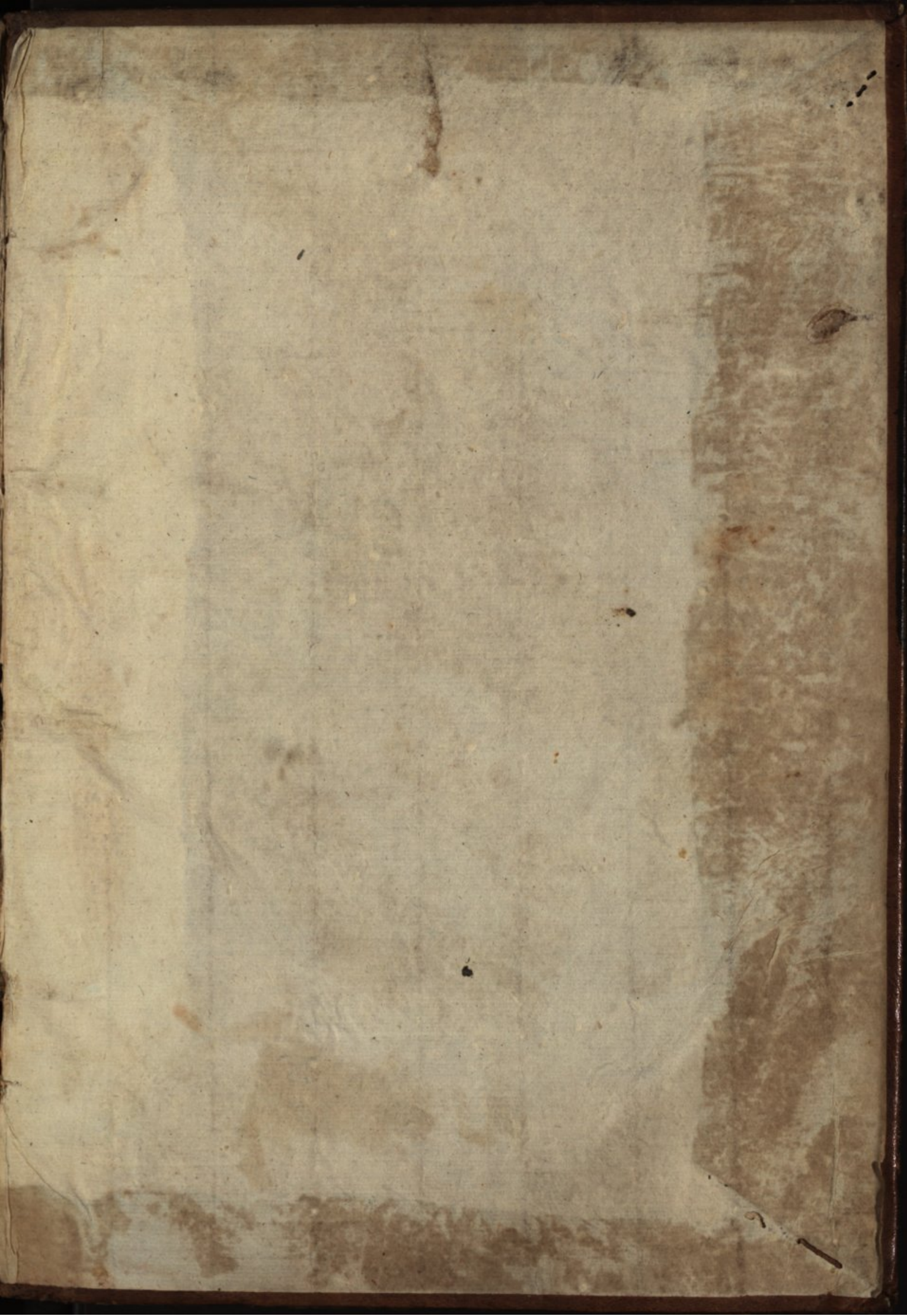
EXCVSSVM EST HOC PROBLEMATVM
OPVS DIVINO FAVENTE
NUMINE OLYSSIPONE MENSE
IANVARIO, ANNO
A VIRGINEO

PARTV.

M. D. XL.

LIBER TERTIVS

LIBER

Sala R

Gab.

Est.

Tab. 54

N.º 4